

**T.C.
RECEP TAYYIP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**BORSAYA KOTE ŞİRKETLERDE KÂR YÖNETİMİ:
SEÇİLİ SEKTÖRLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

(Doktora Tezi)

Mustafa GENÇ

**Danışman
Prof. Dr. Ahmet YANIK**

**RİZE
2024**

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalında, Prof. Dr. Ahmet YANIK danışmanlığında, Mustafa GENÇ tarafından hazırlanan *Borsaya Kote Şirketlerde Kâr Yönetimi: Seçili Sektörler Üzerine Bir Araştırma* adlı bu tez çalışması, 17/05/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliğiyle/~~oy çokluğuyla~~ başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	Ünvanı, Adı SOYADI	İmza
Başkan	: Prof. Dr. Yıldız AYANOĞLU	
Üye	: Prof. Dr. A. Taylan ALTINTAŞ	
Üye	: Prof. Dr. Ahmet YANIK	
Üye	: Doç. Dr. Ali ALTINER	
Üye	: Doç. Dr. Musa GÜN	

ETİK BEYAN

İşletme Doktora Programından mezun olmak üzere teslim ettiğim “Borsaya Kote Şirketlerde Kâr Yönetimi: Seçili Sektörler Üzerine Bir Araştırma” adlı tezim, bilim ve araştırma etiği prensiplerine riayet edilerek tarafımdan yazılmıştır.

Tez çalışmamda, başka kaynaklardan aktarılan bütün bilgi ve alıntılar, Enstitünüz Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak açıkça gösterilmiştir. Kaynağı gösterilenler dışında kalan bütün bilgiler uygun araştırma yöntemi kullanılarak tarafımdan edinilmiş ve esere bu şekilde yansıtılmıştır. Şahsıma ait olmayan hiçbir bilgi, kasıt veya kusurlar, şahsıma aitmiş gibi gösterilmemiştir. İnternet kaynakları dâhil, sahibine/kaynağına atıf yapılmaksızın hiçbir bilgi kullanılmamıştır. Aksinin ortaya çıkması halinde doğacak bütün hukuki, idari, akademik ve etik sorumluluk tarafıma ait olacaktır. Eserin tesliminden sonra herhangi bir zamanda, bilim etiğine aykırılık tespit edilmesi ve / veya eserimle ilgili intihal veya intihal şeklinde anlaşılabilecek bir durumun ortaya çıkması halinde; Üniversiteniz ve eğitim kadronuzun hiçbir şekilde sorumlu tutulmayacağını hür irademle kabul, beyan ve taahhüt ederim.

17/05/2024

(İmza)

Mustafa GENÇ

ÖN SÖZ

Başta tez hocam Prof. Dr. Ahmet YANIK olmak üzere, doktora eğitimimin ders aşamasını tamamladığım İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe Doktora Programındaki tüm hocalarıma, tez savunma jürimde yer alan değerli hocalarım Prof. Dr. A. Taylan ALTINTAŞ ile Doç. Dr. Musa GÜN'e ve bu süreçte destekleriyle hem hayatıma hem de çalışmama çok kıymetli katkılar sağlayan Prof. Dr. Yıldız AYANOĞLU, Prof. Dr. Nevzat AYPEK ve Doç. Dr. Ali ALTİNER hocalarıma teşekkürlerimi arz ederim.

Hayatın bir saniyede değişebileceğini yaşayarak öğrendiğim doktora eğitimim boyunca her daim yanımda olan Halil İbrahim ŞEKER ve Selçuk KALYONCU nezdinde tüm dostlarıma, çalışma arkadaşlarıma ve bu süreçte hayatıma dokunup bende yer edinen herkese teşekkürü bir borç bilirim.

Evlatları olmaktan gurur duyduğum Babam Mecit GENÇ ve Annem Şahinaz GENÇ'e sonsuz teşekkürlerimi sunmak isterim. Yine bu süreçte her daim yanımda olan Ablalarım Arzu ASMA ve Nuran GÜLER'e, Abim Ahmet GENÇ'e, Enişterim Ahmet ASMA ve Bahtiyar GÜLER'e, Yeğenlerim Ülkü ASMA ve Ayşe Mihra'ya ve son olarak Nişanlım Gamze OKUR ve Değerli Ailesine varlıkları ve yaptıkları için çok teşekkür ederim.

Ayrıca bu tezin her harfinin ve satırının, umudunu kaybetmiş herkese bir nebze umut olması dileğiyle ağrı ve kramplar eşliğinde tetrapleji bir birey tarafından yazıldığını belirtmek isterim.

Mustafa GENÇ

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	I
ETİK BEYAN.....	II
ÖN SÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖZET	VI
ABSTRACT.....	VII
KISALTMALAR.....	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ	XI
GİRİŞ	1
1. KAVRAMSAL ÇERCEVE.....	4
1.1. Kâr Yönetimi Kavramı.....	4
1.2. Kâr Yönetiminin Türleri	8
1.2.1. Saldırgan Muhasebe (Aggressive Accounting).....	9
1.2.2. Büyük Temizlik Muhasebesi (Big Bath Accounting)	9
1.2.3. Kârın İstikrarlı Hale Getirilmesi (Income Smoothing)	10
1.3. Kâr Yönetimine Teşvik Eden Durumlar ve Motivasyonları	11
1.4. Kâr Yönetimi Teknikleri	13
1.4.1. Kurabiye Kavanozu Rezervi Tekniği	14
1.4.2. Büyük Temizlik Tekniği	16
1.4.3. Gelecek İçin Büyük Bahis Tekniği	17
1.4.4. Yatırım Portföyünü Kabartma Tekniği	17
1.4.5. Problem Çocuğu Dışarı Atma Tekniği	18
1.4.6. GKGMİ'ni Değiştirme Tekniği	19
1.4.7. Amortisman, İtfa ve Tükenme Payları ile İlgili Teknikler	20
1.4.8. Sat / Geri Kirala ve Varlık Takası Teknikleri	21
1.4.9. Faaliyet / Faaliyet Dışı Kâr Teknikleri	22
1.4.10. Borcun Vadesinden Önce Ödenmesi Tekniği	22
1.4.11. Türev Ürünlerin Kullanımı Tekniği	23
1.4.12. Gemiye Küçültme Tekniği.....	23

1.4.13. Diğer Teknikler	23
1.5. Kâr Yönetiminin Ölçümünde Kullanılan Modeller	25
1.5.1. Healy Modeli	29
1.5.2. DeAngelo Modeli	31
1.5.3. Jones Modeli.....	33
1.5.4. Düzeltilmiş Jones Modeli.....	36
1.5.5. Diğer Modeller	38
2. LİTERATÜR TARAMASI	42
3. SEÇİLİ SEKTÖRLERDE KÂR YÖNETİMİ ANALİZİ	62
3.1. Çalışmanın Amacı	62
3.2. Çalışmanın Örneklemi	62
3.3. Çalışmanın Veri Seti ve Modeli.....	65
3.4. Panel Kantil Regresyon.....	74
3.5. Çalışmanın Ekonometrik Yöntemi.....	76
3.6. Bulgular.....	77
3.6.1. Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler	79
3.6.2. Genel Analiz Bulguları.....	88
3.6.3. Sektörel Analiz Bulguları.....	92
3.6.3.1. Sektör 1'e Ait Analiz Bulguları.....	93
3.6.3.2. Sektör 2'ye Ait Analiz Bulguları.....	96
3.6.3.3. Sektör 3'e Ait Analiz Bulguları.....	99
3.6.3.4. Sektör 4'e Ait Analiz Bulguları.....	102
4. SONUÇ.....	109
KAYNAKÇA.....	115
EKLER.....	127

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : İşletme

Tez Türü : Doktora Tezi

Danışman : Prof. Dr. Ahmet YANIK

Hazırlayan : Mustafa GENÇ

Yıl : 2024

Sayfa Sayısı : 128

ÖZET

BORSAYA KOTE ŞİRKETLERDE KÂR YÖNETİMİ: SEÇİLİ SEKTÖRLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Kâr yönetimi, belli amaçlar doğrultusunda şirket kârının uygulanan finansal raporlama standartlarının imkanları dahilinde yönlendirilmesidir. Bu çalışmada sektörlerin şirketlerin tahakkukları üzerinde ne şekilde etkiye sahip olduğunun belirlenmesi ve bu husustaki sektörel farklılıkların tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla birlikte literatür taraması sonucu saptanan bağımsız değişkenlerin her bir sektördeki kâr yönetimine ne şekilde etki ettiğinin belirlenmesi hedeflenmiştir.

Çalışmada Borsa İstanbul (BİST)'da işlem gören reel sektörde faaliyet gösteren şirketlerin kâr yönetimlerindeki sektörel farklılıklar ele alınmıştır. Söz konusu şirketlerin Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS)'na geçiş dönemi sonrasında 2010-2019 dönemine ait 10 yıllık kesintisiz verileri kullanılmıştır. Yapılan ön testler sonucunda ilgili analizler, panel kantin regresyon yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma; konusu, veri seti ve kullanılan analiz yöntemi açısından önceki çalışmalardan ayrılmaktadır. Çalışmada kullanılan yöntem ile önceki çalışmalardan farklı olarak bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenin farklı kantillerinde farklı etki düzeylerinin belirlenebilmesi sağlanmıştır.

Çalışmada sonuç olarak şirketlerin faaliyette bulundukları sektörlerin şirketlerin toplam tahakkukları üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve sektörden sektöre değişen düzeyde farklı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte çalışma kapsamında belirlenen bağımsız değişkenlerin şirketlerin kâr yönetimlerinin göstergesi olan isteğe bağlı tahakkuk düzeyleri üzerinde aynı şekilde sektörel olarak farklı etkilere sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışma kapsamında uygulanan klasik regresyon yöntemlerine ait sonuçların panel kantil regresyon analiz yöntemine ait sonuçlardan önemli düzeyde farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kâr Yönetimi, Borsa İstanbul, Borsaya Kote Şirket, Düzeltilmiş Jones Modeli

Recep Tayyip Erdogan University Institute of Graduate Studies

Department : Business Administration

Thesis Type : Doctoral Thesis

Supervisor : Prof. Dr. Ahmet YANIK

Author : Mustafa GENÇ

Year : 2024

Pages : 128

ABSTRACT

EARNINGS MANAGEMENT IN LISTED COMPANIES: A RESEARCH ON SELECTED SECTORS

Earnings management is the directing of company earnings in line with certain objectives within the possibilities of the applied financial reporting standards. In this study, it is aimed to determine how the sectors have an impact on the accruals of companies and to identify sectoral differences in this regard. For this purpose, it is targeted to define how the independent variables determined as a result of the literature review affect the earnings management in each sector.

In this study, sectoral differences in the earnings management of real sector companies listed on Borsa Istanbul (BIST) are analyzed. The 10-year continuous data of these companies for the period 2010-2019 after the transition to International Financial Reporting Standards (IFRS) were used. As a result of the pre-tests, the relevant analyses were carried out with the panel quantile regression method. The study differs from previous studies in terms of its subject, data set and the analysis method used. Unlike previous studies, the method used in the study enables the determination of various impact levels of independent variables on different quantiles of the dependent variable.

As a result of the study, it is determined that the sectors in which the companies operate have significantly different effects on the total accruals of the companies at different levels from one sector to another. In addition, it is determined that the independent variables determined within the scope of the study have different sectoral effects on the discretionary accrual levels, which are indicators of companies' earnings management. In addition, it is determined that the results of the classical regression methods applied within the scope of the study differ substantively from the results of the panel quantile regression analysis method.

Keywords: Earnings Management, Borsa Istanbul, Listed Company, Modified Jones Model

KISALTMALAR

AMEX	: Amerikan Borsası
BİST	: Borsa İstanbul
EKK	: En Küçük Kareler
FASB	: Finansal Muhasebe Standartları Kurulu
US GAAP	: Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri
GKGMİ	: Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri
ITC	: Birleşik Devletler Uluslararası Ticaret Komisyonu
İSO	: İstanbul Sanayi Odası
KAP	: Kamu Gözetimi Kurumu
KGK	: Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
NYSE	: New York Borsası
ROA	: Aktif Kârlılık Oranı
SEC	: Amerika Birleşik Devletleri Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu
TDMS	: Tekdüzen Muhasebe Sistemi
TSPB	: Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği
UFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Kâr Yönetimi Kavramının Alternatif Tanımları	6
Tablo 2. Çalışma Kapsamındaki Şirketlerin KAP'taki Sektör Dağılımı	63
Tablo 3. Çalışma Kapsamında Oluşturulan Sektör Gruplandırması	64
Tablo 4. Model 1'deki Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler	79
Tablo 5. Model 1'deki Değişkenlere Ait Korelasyon Matrisi.....	81
Tablo 6. Model 2'deki Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler	82
Tablo 7. Model 2'deki Değişkenlere Ait Korelasyon Matrisi.....	84
Tablo 8. Model 1 ve 2 'ye Ait Normal Dağılım Test Sonuçları	85
Tablo 9. Sektör Verilerine Ait Ait Normal Dağılım Test Sonuçları	87
Tablo 10. Model 1'e Ait Katsayı Tahmin Sonuçları.....	88
Tablo 11. Model 2'de Yer Alan Bağımsız Değişkenlere Ait Katsayı Tahmin Sonuçları	90
Tablo 12. Sektör 1'in Düzeltilmiş Jones Modeli'ne Ait Katsayı Tahmin Sonuçları	93
Tablo 13. Sektör 1'in Model 2'de Yer Alan Bağımsız Değişkenlere Ait Katsayı Tahmin Sonuçları.....	94
Tablo 14. Sektör 2'in Düzeltilmiş Jones Modeli'ne Ait Katsayı Tahmin Sonuçları	96
Tablo 15. Sektör 2'in Model 2'de Yer Alan Bağımsız Değişkenlere Ait Katsayı Tahmin Sonuçları.....	97
Tablo 16. Sektör 3'ün Düzeltilmiş Jones Modeli'ne Ait Katsayı Tahmin Sonuçları	100
Tablo 17. Sektör 3'ün Model 2'de Yer Alan Bağımsız Değişkenlere Ait Katsayı Tahmin Sonuçları.....	101
Tablo 18. Sektör 4'ün Düzeltilmiş Jones Modeli'ne Ait Katsayı Tahmin Sonuçları	103
Tablo 19. Sektör 4'ün Model 2'de Yer Alan Bağımsız Değişkenlere Ait Katsayı Tahmin Sonuçları.....	104
Tablo 20. Çalışmadaki Modellere Ait Katsayı Tahmin Sonuçlarının Karşılaştırması	107
Ek- 1: Tablo 1. Birim ve Zaman Etkisi Test Sonuçları	150
Ek- 2: Tablo 2. Hausman Testi Sonuçları	150

Ek- 3: Tablo 3. Diagnostik Test Sonuçları	151
--	------------

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kâr Yönetiminin Türleri.....	9
Şekil 2. Kurabiye Kavanoz Rezervi	15

GİRİŞ

Küreselleşme ve teknolojik imkanlar, şirketlerin paydaşlarını her geçen gün artırmaktadır. Bu durum, söz konusu paydaşlarla bilgi paylaşımını da beraberinde getirmektedir. Bu bilgi paylaşımı çoğunlukla muhasebe bilgi sisteminin çıktısı olan finansal raporlar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu noktada şirket paydaşlarıyla ilişkiler; söz konusu raporların şeffaf, karşılaştırılabilir ve yüksek kalitede bilgi içermesiyle şekillenmektedir. Diğer taraftan şirketlerin performanslarının değerlendirilmesinde yine finansal raporlar kullanılmaktadır. Şirket yöneticilerinin şirketin varlıklarını ne şekilde etkin kullandığı ve kaynak yapısından ne düzeyde etkin yararlandığı finansal raporlar aracılığıyla analiz edilmektedir. Finansal raporların bu denli aktif rol aldığı bir ortamda bu raporlarda yer alan ve şirket paydaşlarının dikkate aldığı en önemli unsur, kârdır. Çünkü kâr, bir şirketin değer yaratma amacına yönelik faaliyetlerinin etkinliğini ifade eder. Aynı zamanda sermaye piyasasında kaynak dağılımı için kullanılan önemli bir göstergedir (Ayarlıoğlu, 2007). Kârın şirket için bu önemi göz önünde bulundurulduğunda finansal raporlarda yer alan kârların belirlenmesinin de aynı düzeyde önem arz ettiği söylenebilir. Çünkü kârların uygulanan finansal raporlama standartlarının imkanları dahilinde yönlendirilmesi mümkündür. Şirket kârı üzerinde yapılan bu yönlendirmeler, kâr yönetimi kavramını ortaya çıkarmıştır. Burada ifade edilen kâr yönetimi, Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri (GKGMİ)'nin sınırları dahilinde kasıtlı olarak gerçekleştirilen belli muhasebe uygulamaları sonucu kârın istenilen düzeye getirilmesidir (Beattie vd., 1994). Söz konusu kâr yönetimi, şirketin toplam tahakkuklarının bileşeni olan isteğe bağlı tahakkuklar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bu noktada çalışmada temel olarak BİST'e kote ve reel sektörde faaliyet gösteren şirketlerin tahakkukları üzerinde faaliyette bulundukları sektörlerin ne şekilde etkiye sahip olduğunun belirlenmesi ve bu husustaki sektörel farklılıkların tespit edilmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda çalışmada literatür taraması sonucu saptanan bağımsız değişkenlerin hem genel olarak tüm şirketlerin hem de sektör bazında kâr yönetimlerine ne şekilde etki ettiğinin belirlenmesi hedeflenmiştir.

Çalışma kapsamında yapılan literatür taraması sonucunda ülkemizde yapılan kâr yönetimi ile ilgili çalışmaların genel olarak sektörel farklılıkları dikkate almadığı görülmüştür. Fakat Acar (2011) tarafından yapılan çalışmada tahakkukların sektör farklılıklarından etkilendiği ifade edilmiştir. Ayrıca BİST'teki şirketler tarafından uygulanan UFRS'lerin bu şirketlerin kâr yönetimine ne şekilde etki ettiğinin belirlenmesini amaç edinen çalışmalarda da genellikle UFRS'lerin zorunlu olarak uygulanmaya başlandığı 2005 yılından itibaren bu standartların finansal tabloların kalitesine ne şekilde etki ettiğinin tespit edilmesinin amaçlandığı görülmüştür. Söz konusu amacın, UFRS uygulamasına geçildiği andan itibaren UFRS'lerin eksiksiz uygulandığı varsayımını içerdiği ve UFRS'ye geçiş döneminde yaşanabilecek sorun ve belirsizlikleri göz ardı ettiği ifade edilebilir. Bu varsayım ve olası durumlar dikkate alınarak bu çalışmada önceki çalışmalardan farklı olarak UFRS'ye geçiş sonrasındaki ilk 5 yıl, geçiş dönemi olarak değerlendirilmiş ve çalışmanın kapsamına dahil edilmemiştir. Aynı şekilde 2020 yılında yaşanan pandemi nedeniyle de çalışmanın kapsamı 2019 yılı verileriyle sınırlandırılmıştır.

Yukarıda ifade edilen iki durumun yanı sıra ülkemizde borsaya kote şirketlerin büyüklükleri dikkate alındığında bu şirketlere ait verilerin normal dağılım göstermesi olasılığı epey düşükken literatürde yer alan çalışmalarda genel olarak normal dağılım zorunluluğu içeren panel veri analiz modellerinden sabit etkiler modelinin uygulandığı görülmektedir (Hill, Griffiths ve Lim; 2011: 521; Adkins ve Hill, 2011: 428; Güzel ve İltaş, 2022: 66). Çalışma kapsamında elde edilen verilerin öncelikli olarak normal dağılım gösterip göstermedikleri test edilip, test sonuçlarına göre uygulanacak panel veri modeline karar verilmiştir. Bu kapsamda çalışmada söz konusu şirketlerin kâr yönetimleri üzerinde öncelikle faaliyette bulundukları sektörlerin ve yapılan literatür taraması sonucu belirlenen bağımsız değişkenlerin etkisi panel kantil regresyon analiz yöntemi ile araştırılmıştır. Bunun yanı sıra verilerin normal dağılıma sahip olması durumunda tahmin yapılmasına imkân sağlayan klasik panel veri analiz yöntemlerine ait sonuçlara da çalışmada yer verilmiştir. Bu noktada verilerin normal dağılım gösterdiği varsayılarak yapılan ön testler sonucunda uygulanacak klasik panel veri analiz yöntemlerine karar verilmiştir. Bu sayede panel kantil analiz yöntemi ile klasik panel veri analiz yöntemlerine ait sonuçlar karşılaştırılarak farklılıklar ortaya

konulmuştur. Söz konusu farklılıkların; bağımsız değişkenlerin anlamlı etkilerinin olup olmaması, tespit edilen anlamlı etkinin yönü ve gücüne dair olduğu belirlenmiştir.

Çalışmanın 2009-2019 yılları arasında BİST'te işlem gören reel sektörde faaliyet gösteren tüm şirketleri kapsamı ve şirketlerin iş akışları içerisinde etkin olan bağımsız değişkenleri dikkate alması, çalışmanın önceki çalışmalardan farkını ortaya koymaktadır. Ayrıca çalışmada konu ile ilgili yapılan önceki çalışmalara göre farklı bir ekonometrik yöntem uygulanmıştır. Buna göre uygulanan panel kantil regresyon analiz yöntemi ile değişkenler arasındaki ilişki, önceki çalışmalara göre daha detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu yönleriyle çalışmanın ilgili literatüre önemli katkılar sağlaması beklenmektedir.

Bu kapsamda çalışmanın bir sonraki bölümü olan kavramsal çerçeve bölümünde kâr yönetimi kavramı, tez kapsamında gerekli olduğu düşünülen tüm yönleriyle ele alınmıştır.

İkinci bölümde ilgili literatür, tezin genel akışı dikkate alınarak öncelikle; kâr yönetiminin ölçülmesinde kullanılan modellerin karşılaştırılması, uygulanan finansal raporlama standartlarının kâr yönetimine etkisi, belli kriterlere göre seçilen şirketlerin kâr yönetimine başvurup vurmadıklarının tespit edilmesi, seçilen değişkenlerin kâr yönetimine ne şekilde etki ettiğinin belirlenmesi ve kâr yönetimine teşvik edici durumların kâr yönetimi üzerindeki etkilerinin saptanması özelinde incelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise; çalışmanın amacı, örnekleme, veri seti ve modeli, ekonometrik yöntemi, değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikleri ile panel kantil regresyon analiz sonuçları yer almaktadır. Analiz sonuçları kısmında öncelikle çalışma kapsamında yer alan tüm şirketlere ait verilerle yapılan genel analiz sonuçları sunulmuştur. Sonrasında ise, çalışma dahilinde oluşturulan sektörler bazında yapılan analizlerin sonuçları aktarılmıştır.

Sonuç bölümünde ise, çalışmanın genel bir değerlendirmesi yapılmış ve konu ile ilgili önerilerde bulunulmuştur.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde kâr yönetimi kavramı, tez kapsamında gerekli olduğu düşünülen tüm yönleriyle ele alınmıştır.

1.1. Kâr Yönetimi Kavramı

Kâr, finansal raporlarda şirket paydaşlarının dikkate aldığı en önemli unsurdur. Çünkü kâr, bir şirketin değer yaratma amacına yönelik faaliyetlerinin etkinliğini ifade eder. Aynı zamanda sermaye piyasasında kaynak dağılımı için kullanılan önemli bir göstergedir. Teoride bir şirketin hisse senetlerinin değeri, o şirketin gelecekte elde edeceği kârların bugünkü değerine eşittir. Buradan hareketle bir şirketin gelecek yıllarda beklenen kârlarının yıllar itibariyle artması, o şirketin değerinde bir yükseliş olacağını gösterir. Ters durumda yani şirketin gelecek yıllarda beklenen kârlarının yıllar itibariyle azalmasında ise, şirketin değerinde bir düşüşün olması beklenir (Ayarlıoğlu, 2007). Kârın şirket için bu önemi dikkate alındığında finansal raporlarda yer alan kârların belirlenmesinin de aynı düzeyde önem arz ettiği söylenebilir. Bu noktada şirket tarafından tercih edilen muhasebe uygulamalarının kâr üzerinde nasıl etki edeceği, dikkate alınması gereken bir husustur. Tam da bu noktada karşımıza kâr yönetimi kavramı çıkmaktadır.

Kâr yönetimi kavramı, literatürde yer alan pek çok çalışmada farklı şekilde tanımlanmıştır. Schipper (1989) tarafından yapılan çalışmada kâr yönetimi, şahsi çıkar sağlamak için paydaşlara yapılan finansal raporlama sürecine kasıtlı olarak müdahil olunması şeklinde tanımlanmıştır.

Beattie vd., (1994) tarafından kâr yönetimi, GKGMİ'nin sınırları dahilinde kasıtlı olarak gerçekleştirilen belli muhasebe uygulamaları sonucu kârın istenilen düzeye getirilmesi olarak ifade edilmiştir. Aynı şekilde Dechow, Sloan ve Sweeney (1996) kâr yönetiminin GKGMİ kapsamında gerçekleştirilen muhasebe uygulamalarından oluştuğunu belirtmişlerdir.

Healy ve Wahlen (1999) tarafından yapılan çalışmada kâr yönetimi, şirketin mevcut durumu ilgili olarak belli çıkar sahiplerini yanıltmak veya raporlanan finansal bilgilere bağlı sözleşmeye dayalı sonuçları etkilemek ya da bunlarla ilgili yaptırımları hafifletmek için yöneticiler tarafından hem ilgili işlemler gerçekleştirilirken hem de

finansal raporlama sürecinde kanaat kullanılarak finansal raporlarda değişiklik yapılması şeklinde açıklanmıştır.

Mulford ve Comiskey (2002)'ye göre kâr yönetimi, öncesinde belirlenmiş bir hedefe ulaşabilmek için kârların hedef doğrultusunda etkin bir şekilde yönlendirilmedir. Başka bir çalışmada benzer şekilde kâr yönetimi, belirlenen sonuca ulaşmak için kârların esnek muhasebe yöntemleriyle düzeltilmesi olarak ifade edilmiştir (Giroux, 2004'ten aktaran: Altun Özden ve Ataman, 2014: 15).

Bayırlı (2006) tarafından yapılan çalışmada kâr yönetimi, analistler tarafından öngörülen veya kârın belli düzeyde istikrar sağlaması için gerçekleşmesi gereken kâr düzeyine ulaşmak amacıyla uygulamaya koyulan belirli adımlar olarak tanımlanmıştır.

Sayın ve Karacaer (2014) ise, kâr yönetimini yöneticilerin belli başlı uygulamalar aracılığıyla kârları çeşitli çıkarlar doğrultusunda kasıtlı olarak manipüle etmesi şeklinde açıklamışlardır.

Yazan (2015) çalışmasında kâr yönetimini; finansal raporlama düzenlemelerinin şirketlere sağladığı belli esnekliklerden ya da boşluklardan yararlanarak şirket kârının önceden belirlenmiş hedef kâr düzeyine ulaşabilmesi için yönlendirilmesine ve en temelde gelir ve giderlerin zamanlamasının değiştirilmesine dayanan muhasebe manipölasyonları şeklinde tanımlamıştır.

Ronen ve Yaari (2008) tarafından kâr yönetimi, Tablo 1'de görüldüğü üzere beyaz, gri veya siyah olarak üç farklı şekilde sınıflandırılarak tanımlanmıştır. Burada beyaz tanımda, kâr yönetiminin finansal raporların şeffaflığını artırdığı ifade edilmiştir. Buna karşın siyah tanımda, kâr yönetiminin doğrudan gerçeğe aykırı beyan ve hile içerdiği dile getirilmiştir. Gri tanımda ise kâr yönetimi; belirlenmiş standartlara uyum sınırları içerisinde kârın yönlendirilmesi şeklinde tanımlanmıştır.

Tablo 1. Kâr Yönetimi Kavramının Alternatif Tanımları

Beyaz	Gri	Siyah
Kâr yönetimi, yöneticilerin gelecekteki nakit akışlarıyla ilgili özel bilgilere dikkat çekmek için muhasebeleştirme yöntemlerindeki esnekliklerden faydalanmasıdır.	Kâr yönetimi, ya fırsatçı (yalnızca yönetimin elde edeceği faydayı maksimize eden) ya da ekonomik açıdan verimli muhasebeleştirme yöntemlerinin tercih edilmesidir.	Kâr yönetimi, finansal raporların şeffaflığını azaltmak ve yanıltıcı şekilde sunmak için hile yapılmasıdır.
Ronen ve Sadan (1981), Demski, Patell ve Wolfson (1984), Suh (1990), Demski (1998), Beneish (2001), Sankar ve Subramanyam (2001)	Fields, Lys ve Vincent (2001), Scott (2003)	Schipper (1989), Levitt (1998), Healy ve Wahlen (1999), Tzur ve Yaari (1999), Chtourou, Bédard ve Courteau (2001), Miller ve Bahnson (2002)

Kaynak: Ronen ve Yaari (2008: 25-26).

Kâr yönetiminin beyaz, gri ve siyah şeklinde yapılan tanımlamaları; Özden ve Ataman (2014) tarafından yine sırasıyla faydacı (beyaz), fırsatçı (siyah) ve hem faydacı hem de fırsatçı (gri) şeklinde isimlendirilmiştir. Kâr yönetiminin faydacı (information perspective-bilgi bakış açısı) ve fırsatçı yaklaşımlarla tanımlanması Beneish (2001) tarafından yapılan çalışmada yer almaktadır. Faydacı yaklaşıma göre kâr yönetimi, şirket yönetiminin tercih edeceği muhasebe yöntem ve teknikleri ile şirket hakkındaki yönetici bilgilerinin şirketin gelecekteki nakit akışlarına yansıtılması sonucu diğer paydaşların da bilgilendirilmesidir. Holthausen ve Leftwich (1983) tarafından yapılan çalışmada faydacı bakış açısında kâr yönetiminin bilgisel yönünün ön plana çıktığı belirtilmiştir. Bu noktada şirket yöneticilerinin kâr yönetimi uygulamaları sayesinde şirketin gelecekteki nakit akışlarıyla ilgili beklentilerini şirket yatırımcılarına aktardıkları ifade edilmiştir. Bu sayede hem kârdaki değişkenliğin hem de sermaye maliyetinin azalış göstereceği dile getirilmiştir. Fırsatçı yaklaşıma göre ise; kâr yönetimi, şirket yöneticilerinin paydaşların yanlış yönlendirilmesini amaçlayarak manipülasyonlara başvurmalarıdır. Bu yaklaşım tarzında şirket yöneticilerinin bireysel çıkarlarını gözeterek şirket ile ilgili diğer çıkar gruplarını yanıltmayı amaçlamaları söz konusudur.

Başka bir çalışmada kâr yönetiminin faydacı yönünü yansıtan uygulamaların etik uygulamalar olduğu; fırsatçı yönünü yansıtan uygulamaların ise, etik olmayan uygulamalar olarak nitelendirildiği görülmüştür (Bayırlı, 2006: 129). Bu farklı bakış açıları kar yönetiminin literatürde farklı şekillerde tanımlanmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda kâr yönetiminin teşvikleri ve tespit edilmesi ile ilgili yapılan çalışmaların sonuçlarının farklı yorumlanması da kâr yönetimi tanımlarının birbirinden ayrışmasındaki diğer bir etkidir (Beneish, 2001: 4).

Tüm bu tanımlamalardan hareketle kâr yönetimi, belli amaçlar doğrultusunda şirket kârının uygulanan finansal raporlama standartlarının imkanları dahilinde yönlendirilmesi şeklinde tanımlanabilir.

Burada ifade edilen tanımlara genel olarak bakıldığında kâr yönetiminin paydaşlar için yapılan finansal raporlamanın her aşamasında gerçekleşebileceği söylenebilir. Bu aşamalarda kâr yönetiminin, şirket ortaklarını farklı yönlendirmek ve şirketin sözleşmelerden doğan borçlarını etkilemek gibi nedenlerle yapıldığı dikkate alındığında bu uygulamaların şirket yönetimi tarafından kârların belli hedefler doğrultusunda gerçekleşmesi amacıyla tercih edildiği ifade edilebilir. Burada ifade edilen hedefler; finansal analistler ve şirket yönetimi tarafından belirlenebileceği gibi imzalanan sözleşmeler, teşvikler, yasalar vb. unsurların bir gerekçesi olarak da belirlenmiş olabilir. Hedef olarak belirlenen kâra, şirketin doğal iş akışı içerisinde ulaşılamadığı takdirde dönemler arası kâr/zarar aktarımı yapılarak ulaşılabilmesi muhtemeldir.

Şirketler kârlarını istekleri doğrultusunda yönlendirmek için varlık, yabancı kaynak, gelir ve gider hesaplarında muhasebe uygulamalarındaki esnekliklerden yararlanarak çeşitli değişiklikler yapabilmektedirler. Bu değişiklikler varlık, yabancı kaynak, gelir ve gider hesaplarında artış yönünde olabildiği gibi azalış yönünde de olabilmektedir. Şirketler kârlarını var olandan daha yüksek raporlayabilmek için; varlıklarını ve/veya gelirlerini olduğundan daha yüksek, yabancı kaynaklarını ve/veya giderlerini de var olandan daha düşük raporlamayı tercih etmektedirler. Kârlarını var olandan daha düşük raporlayabilmek için ise; varlıklarını ve/veya gelirlerini olduğundan daha düşük, yabancı kaynaklarını ve/veya giderlerini de var olandan daha yüksek raporlamaktadırlar (Yükseltürk, 2006'dan aktaran: Yazan, 2015: 44-45). Buradan hareketle şirket yöneticilerinin hedeflemiş oldukları kârlılık tercihleri

doğrultusunda muhasebe uygulamalarını ve politikalarını belirledikleri ifade edilebilir (Aygün ve Varıcı, 2013: 170). Aynı zamanda şirketlerin kâr yönetimi uygulamaları esnasında amaçlarına uygun olarak varlık, yabancı kaynak, gelir ve gider hesaplarını azaltıcı ve/veya artırıcı tercihlerde bulundukları da söylenebilir. Yapılan bu tercihler sonrasında kâr yönetimine başvurulsa da muhasebe eşitliğinin [varlıklar = borçlar + sermaye $\pm$ kar / zarar] bozulmadan korunabilmesi söz konudur (Aygün, 2013: 66).

Bu noktada çalışmanın konusu dikkate alınarak bu bölümün devam eden kısmında kâr yönetimi türlerine, kâr yönetimine teşvik eden durumlara ve bu durumlarda ortaya çıkan motivasyonlara, kâr yönetimi tekniklerine ve kâr yönetiminin tespit edilebilmesi için geliştirilen modellere yer verilmiştir.

1.2. Kâr Yönetiminin Türleri

Kâr yönetiminde asıl amaç, raporlanan kârın istenilen doğrultuda yönlendirilmesidir. Bu noktada kârın, kâr yönetimi uygulamaları ile olduğundan farklı raporlanması üç şekilde mümkündür (Yurdakul, 2014: 101):

1. Kârın artırılması,
2. Kârın azaltılması,
3. Artış veya azalış gösteren kârın sabit tutulması.

Burada yapılan ayrıma uygun olarak kâr yönetiminin ilgili literatürde de Şekil 1'deki gibi üç farklı türde gerçekleştirilebileceği ifade edilmektedir. Şekil 1'e bakıldığında kâr yönetiminin; kârın istikrarlı hale getirilmesi (income smoothing), saldırgan muhasebe (aggressive accounting) ve büyük temizlik muhasebesi (big bath accounting) şeklinde sınıflandırıldığı görülmektedir (Küçüksözen, 2004; Ayarlıoğlu, 2007; Iatridis ve Kadorinis, 2009; Yazan, 2015; Bulmuş Oral, 2019; Ensari Alpay, 2021).

Şekil 1. Kâr Yönetiminin Türleri

1.2.1. Saldırgan Muhasebe (Aggressive Accounting)

Kâr yönetimi uygulamalarının ilki olan saldırgan muhasebede istenilen kâr düzeyine ulaşılması amacıyla muhasebe ilke ve standartlarında yer alan esnekliklerden en üst düzeyde yararlanılması söz konusudur. Bu esnekliklerden hareketle gerçekleştirilen muhasebe uygulamaları, şirket kârının gerçek tutarından daha fazla gösterilmesini amaçlamaktadır (Mudford ve Comiskey, 2002: 3). Söz konusu kârı olduğundan fazla gösterme çabası, içinde bulunulan mevcut dönemde şirket gelirlerinin artırılmasını ve giderlerinin azaltılmasını içermektedir.

Saldırgan muhasebe ifadesinin kullanılmasında, bu tür muhasebe uygulamalarında muhafazakârlıktan uzak saldırgan bir tutum sergilenmesinin etkili olduğu söylenebilir. Konsinye satışlarda ödeme, mal satışı sonrası kayda alınması gerekirken bu satışı beklemeden tutarın satış geliri olarak kaydedilmesi saldırgan muhasebe uygulamalarına örnektir. Yine şüpheli alacaklar karşılığı gibi karşılık hesaplamalarında şirket kârını yüksek göstermek amacıyla olması gerekenden daha az karşılığın ayrılması, saldırgan muhasebe uygulamaları içerisinde yer almaktadır (Küçüksözen, 2004).

1.2.2. Büyük Temizlik Muhasebesi (Big Bath Accounting)

Büyük temizlik muhasebesi; belli dönemlerde şirketlerin, bilançolarında yer alan belli varlıkları ileride daha rahat manevra kabiliyeti elde edebilmek amacıyla

gider yazıp bilançolarını temizlemeleridir. Burada ifade edilen dönemler şunlardır (Mulford ve Comiskey, 2002: 33):

1. Şirketin zarar ettiği dönemler,
2. Şirketin kâr beklentilerinin gerçekleşmediği dönemler,
3. Şirketin piyasadaki algısının zaten olumsuz olduğu ve finansal performansının daha da olumsuz gösterilmesinin ekstra bir maliyete sebep olmayacağı düşünülen dönemler.

Bu tarz uygulamalar genellikle şirket yönetiminde değişim olduğu dönemlerde yeni yönetimin kendisini eski yönetimden daha başarılı gösterebilmesi amacıyla yapılmaktadır. Bu amaç, eski yönetimi suçlamak ve yeni yönetimin daha başarılı olduğunu göstermek amacını da içermektedir. Burada geçmiş dönemin var olandan daha kötü; gelecek dönemlerin ise, çok daha kârlı olduğu algısı oluşturulmak istenmektedir. Bu amaçla büyük temizlik muhasebesinde bilançoda gereksiz olduğu düşünülen aktifler gider yazılarak bilançodan çıkartılır. Şirket yönetiminde değişimin olduğu dönemde istenilen verimin elde edilemediği gerekçesiyle belli işletme bölümlerinin faaliyetlerine son verilmesi ve bunun sonucunda gerçekleştirilen yeniden yapılanma projelerine ait maliyetlerin giderleştirilerek mevcut dönem kârının azaltılması büyük temizlik muhasebesi uygulamalarına örnektir (Yazan, 2015: 46; Yaşar, 2011: 42).

1.2.3. Kârın İstikrarlı Hale Getirilmesi (Income Smoothing)

Kâr yönetimi uygulamalarının sonuncusu olan kârın istikrarlı hale getirilmesinde amaç; şirketin daha az riskli bir şirket izlenimi elde edebilmesi için yıllar itibarıyla istikrarlı bir kâr dağılımı sağladığını göstermektir. Bu amaçla kârın düşük olduğu dönemlerde yükseltilmesi; yüksek olduğu dönemlerde ise, düşürülmesi söz konusudur (Stolowy ve Breton, 2000; Mulford ve Comiskey, 2002).

Kârların istikrarlı hale getirilmesi ile şirketler paydaşlarını yönlendirmeyi hedeflemektedirler. Buradaki hedef, kârdaki değişimin şirket riskinin göstergesi olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Yani şirket kârındaki değişimler ne kadar az ise, şirketin riski de o denli az olacağı fikri söz konusudur. Buradan hareketle kârın istikrarının sağlanması, paydaşlar açısından şirket riskini azaltacaktır (Stolowy ve Breton, 2000).

Şirket riskini azaltmak ve istikrar sağlamak amacıyla yapılan eylemler, genellikle gelir ve giderler üzerinden gerçekleştirilmektedir. Bu noktada gelir ve giderlerin yönlendirilmesine yönelik uygulamalar; kârların dönemler arası geçişkenliğini sağlamaktadır. Şirket kârlarının düşük olduğu dönemlerde gerekenden daha düşük karşılık ayrılması, şirket kârının istenilen düzeye ulaşması için gerçekleştirilen uygulamalar arasındadır. Bu sayede gelecek dönemin kârı bu döneme aktarılmış olur.

1.3. Kâr Yönetimine Teşvik Eden Durumlar ve Motivasyonları

Kâr yönetiminin belirlenebilmesi için kâr yönetimi uygulamalarından önce yani şirketin doğal iş akışı içerisinde oluşabilecek kârının belirlenebiliyor olması gerekir. Fakat kâr yönetimi uygulamalarından önce oluşacak kârın doğrudan belirlenmesi oldukça zordur. Bu nedenle söz konusu durumda yaygın olarak kullanılan yaklaşım, öncelikle şirket yöneticilerini kâr yönetimi uygulamaları konusunda teşvik eden durumların belirlenmesidir. Bu durumların belirlenmesinden sonrada finansal raporlama sürecinde tercih edilen muhasebe uygulamalarının veya isteğe bağlı tahakkukların bu durumlarla uyum düzeyi dikkate alınır (Healy ve Wahlen, 1999: 370).

Mudford ve Comiskey (2002) tarafından yapılan çalışmada öncelikle kâr yönetimi için hangi durumların teşvik edici olduğu belirtilmiştir. Sonrasında ise, bu durumlarda ortaya çıkan motivasyonların neler olduğu ifade edilmiştir. Burada kâr yönetimine teşvik eden durumun ve söz konusu durumda ortaya çıkan motivasyon unsurunun ayırt edilmesi gerekmektedir. Örnek vermek gerekirse; şirket kârının yöneticilerin prim alabileceği sınırın altında kalması, kâr yönetimi için teşvik eden durum iken; yöneticilerin prim alabilmek için şirket kârını yükseltmek istemeleri, kâr yönetimi için motivasyon unsurdur. Kâr yönetimine teşvik eden durumlar ve bu durumlarda motivasyon sağlayan unsurlar ilgili çalışmada şu şekilde sıralanmıştır:

-Şirketin kârları piyasa tahminlerinin altında kalabilecek durumda ise, şirketin hisse fiyatında potansiyel olan keskin bir düşüşü önlemek için yöneticiler kâr yönetimine başvurabilir.

-Bir şirket ilk kez halka arz olmaya hazırlanıyorsa, hisselerin satış fiyatını en üst düzeye çıkarmak için mümkün olan en iyi kâr düzeyini finansal raporlarında sunmak ister.

-Kârlar, yöneticilerin prim kazanması için gereken seviyenin hemen üzerinde veya hiçbir ek primin kazanılmadığı maksimum seviyeyi aşmaya yakın ise; yönetici primlerini en üst düzeye çıkarmak için şirket kârlarının minimum ve maksimum kâr seviyesi arasında kalması sağlanır.

- Şirket, büyüklüğü veya faaliyet gösterdiği sektör ya da her ikisi nedeniyle aleyhinde olabilecek siyasi faaliyetler için potansiyel hedef ise; sektörel ya da büyüklükle ilgili politik maliyetleri minimize etmek için aşırı kârlı görünmekten kaçınır.

- Şirket kredi veya borç sözleşmesinde kendi kârlarıyla ilgili taahhüt etmiş olduğu finansal şartları ihlal etmek üzere ise, sözleşme ihlalinin olası olumsuz etkilerinden kaçınmak için (örneğin, faiz oranı artışı) kâr yönetimine başvurabilir.

- Kârların şirket yönetiminin sürdürülebilir olduğuna inandığı uzun vadeli bir eğilimin biraz üstünde veya altında olması durumunda, anormal bir piyasa tepkisinden kaçınmak için kârlar geçici olarak trend dışı bırakılabilir.

-Kârların bir dizi olağandışı durumların gerçekleşmesi ile oynaklık göstermesi halinde algılanan risk düzeyini azaltmak için kâr oynaklığı azaltılabilir.

-Şirketin üst yönetiminde değişiklik olması durumunda yeni yönetimin gelişinden hemen sonra giderlerin gelecekteki etkilerini azaltmak için büyük miktarda gider yazılması ve suçun giden yönetime atılması söz konusu olabilir.

-Geçmişteki yeniden yapılandırma ve tahakkuk etmiş ilgili giderler sonucunda büyük zararların olması durumunda sonraki dönemlerde hedeflenen kârlara ulaşmak için tahakkukların aşırı olan kısımlarında değişiklik yapılabilir.

Özetle şirketlerin kârlarının, piyasa beklentisinin altında kalması ve önceden belirlenmiş hedef kâr düzeyinden farklı gerçekleşmesi, ilk halka arz olunması, piyasada işlem gören hisse senetlerinin geri alınması, şirketlerin ortaklık yapısı, üst düzey yöneticilerin değişmesi, yöneticilerin prim alabilmeleri için belirlenen kâr hedefleri, kredi ve borç sözleşmelerinde şirketlerin finansal raporlarıyla ilgili yer alan koşullar, şirketlerin karşılaşılabileceği olağanüstü durumlar ve politik riskler şirketlerin kâr yönetimine başvurmaları için teşvik edici durumlar olarak sıralanabilir. Buradaki

durumların şirketlerde var olması, şirketlerin bir bakıma kâr yönetimi uygulamalarına başvurma ihtimaline sahip olduklarını göstermektedir. Buradan hareketle bu çalışmada ilgili literatür bu teşvik edici durumlar çerçevesince incelenmiştir.

Kâr yönetimine teşvik eden durumların; sermaye piyasasının teşvik eden unsurları (hisse senetlerinin halka arzı edilmesi, piyasadaki hisse senetlerinin geri alınması, şirket birleşmeleri veya satın almaları gibi), sözleşmelere dayalı unsurlar (kredi sözleşmeleri veya çalışanlara verilen prim ve tazminatlarla ilgili sözleşmeler) ve kural koyuculara dayalı unsurlar (kamu tarafından belirlenen teşvik şartları gibi) olarak da gruplandırılması söz konusudur (Ayarlıoğlu, 2007: 51). Bu noktada sermaye piyasasının teşvik eden unsurlarından hareketle yapılacak kâr yönetimi uygulamalarının, yatırımcıların risk algısını yönlendirmeye yönelik olduğu söylenebilir. Kâr yönetimi uygulamaları neticesinde şirketlerin olduğundan daha az riskli gösterilmesi, yatırımcıların yapmış oldukları yatırımlardan beklentilerini azaltmakta ya da diğer bir ifadeyle yatırımcılar tarafından belirlenen şirket riskini düşürmektedir. Bunun sonucu olarakta şirketlerin sermaye maliyeti azalmaktadır. Sözleşmeye dayalı teşvik edici unsurlarla yapılacak kâr yönetimi uygulamaları ile de en temelde şirketlerin finansal kaldıraç etkisinden optimum düzeyde yararlanmasının amaçlandığı söylenebilir. Kural koyuculara dayalı unsurlarla yapılacak kâr yönetimi uygulamalarıyla ise, öncelikle olası teşviklerden yararlanma ve hisse başı kârın artırılmasının amaçlandığı ifade edilebilir.

1.4. Kâr Yönetimi Teknikleri

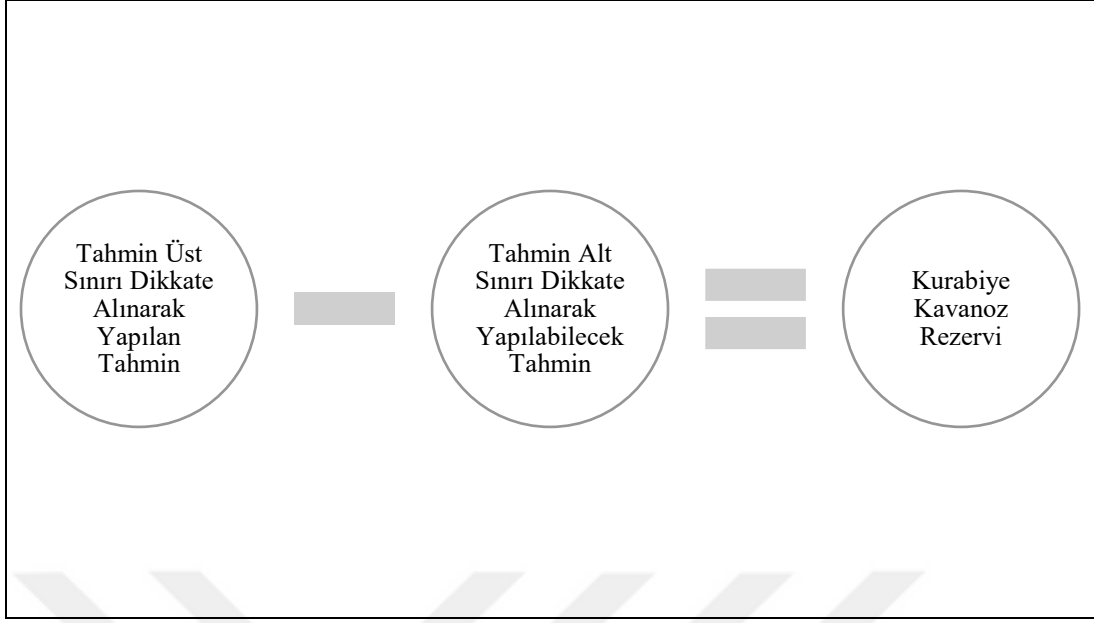
Kâr yönetimi teknikleri, esasen finansal raporlama sürecinde muhasebe politika ve tahminlerindeki esnekliklerden yararlanılmasıdır. Bu esnekliklerden yararlanılarak yapılacak kâr yönetimlerinde en çok kullanılan kâr yönetimi teknikleri McKee (2005) tarafından şu şekilde sıralanmıştır:

- 1) Kurabiye kavanozu rezervi tekniği
- 2) Büyük temizlik tekniği
- 3) Gelecek için büyük bahis tekniği
- 4) Yatırım portföyünü kabartma tekniği
- 5) Problem çocuğu dışarı atma tekniği
- 6) GKGMİ'ni değiştirme tekniği

- 7) Amortisman, itfa ve tükenme payları ile ilgili teknikler
- 8) Sat / geri kirala ve varlık takası teknikleri
- 9) Faaliyet / faaliyet dışı kâr teknikleri
- 10) Borcun vadesinden önce ödenmesi tekniği
- 11) Türev ürünlerin kullanımı tekniği
- 12) Gemiye küçültme tekniği
- 13) Diğer Teknikler

1.4.1. Kurabiye Kavanozu Rezervi Tekniği

GKGMİ kapsamındaki tahakkuk muhasebesinin bir sonucu olarak şirketler cari yıl içindeki gelişmelerden kaynaklanan ve sonraki dönemlerde karşılaşılabilecekleri yükümlülükleri tahmin etmek ve finansal raporlarda sunmak zorundadırlar. Kurabiye kavanozu rezervi tekniğinde öncelikle içinde bulunulan dönemde GKGMİ kapsamında tahmin edilerek tahakkuk ettirilen giderler finansal raporlara yansıtılır. Söz konusu tahminlerin gelecekle ilgili olması, pek çok belirsizliği beraberinde getirmektedir. Tam da bu noktada belirsizliklerin varlığı kâr yönetimine imkân tanımaktadır. Çünkü şirket yönetimi yapacağı tahmini, tahmin üst sınırını dikkate alarak gerçekleştirebilir. Bu durumda yapılan tahmin ile tahmin alt sınırı dikkate alınarak yapılabilecek tahmin arasındaki fark kadar mevcut dönemde fazladan gider kaydedilmiş olur. Fazladan gider kaydedilmiş olması da gelecek dönemlerde giderlerin azalmasına imkân sağlar. Sonuç olarak şirket yönetimi kârlarda artış sağlamak için sonraki dönemlerde kullanılabilecek bir kurabiye kavanoz rezervi oluşturmuş olur (McKee, 2005: 13).

Şekil 2. Kurabiye Kavanoz Rezervi

Sonraki dönemlerde tahmin edilen gider, tahmin edildiği şekilde yüksek gerçekleşirse kurabiye kavanozu boşalacaktır. Bunun sonucunda beklenen kâr artışı gerçekleşmeyecektir. Yalnız sonraki dönemlerde giderler; tahmin limitlerinin alt ve üst sınırı arasında gerçekleşirse, bu durumda bir önceki dönemden tahakkuk fazlası ortaya çıkacaktır. Bu tahakkuk fazlası, ortaya çıktığı dönemde kâr artışı sağlayacaktır. Bu gibi tahminler dahilinde ortaya çıkan kurabiye kavanozu rezervlerinin oluştuğu durumlar genellikle şunlardır (McKee, 2005: 14):

- Satış iade ve indirimlerinin tahmin edilmesi,
- Tahsil edilemeyecek alacakların tahmini,
- Stok değer düşüklüklerinin tahmini,
- Garanti maliyetlerinin tahmini,
- Kıdem tazminatlarının tahmini,
- Uzun vadeli sözleşmelerin tamamlanma yüzdelerinin tahmini.

Bu teknikte yöneticiler, mevcut dönemde şirketin iyi sonuçlar elde etmesine rağmen giderleri agresif bir şekilde tahakkuk ettirerek kârları manipüle ederler. Gelecek dönemin kârlarını artırmak amacıyla içinde bulunulan dönemin giderlerini artırırılar (Chhabra, 2016). Kurabiye kavanozu rezervi tekniğinin geçmişte WorldCom şirketi tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Şirketin 2002'deki incelenmesinde çok

önemli tutarda davalarla, tahsil edilemeyen alacaklarla ve vergilerle ilgili rezerv oluşturduğu belirlenmiştir (Abdelghany, 2005).

1.4.2. Büyük Temizlik Tekniği

Şirketler piyasa koşullarında rekabet imkanlarını koruyabilmek için iştiraklerini kapatabilir ya da belli faaliyetlerini durdurabilirler. Daha da ötesinde yeniden yapılandırmaya gidebilirler. Bu gibi değişikliklerin yapılmasında ortaya çıkacak giderlerin tahmin edilerek finansal raporlara yansıtılmasına GKGMİ imkân tanımaktadır. Bu giderler asıl işletme faaliyetlerinden kaynaklanmadığı için gelir tablosunda “bir defaya mahsus gider” olarak raporlanırlar. Şirketlerin böyle büyük bir gider raporlaması, piyasa tarafından olumsuz algılanabilmekte ve genellikle şirketlerin hisse senedi fiyatını olumsuz etkilemektedir. Yalnız yapılan bu yapısal değişiklik piyasa tarafından olumlu olarak da değerlendirilebilir. Bu durumda şirketin hisse senedi fiyatı olumlu etkilenir (McKee, 2005: 14).

Büyük temizlik tekniği, başka bir çalışmada bilançonun daha muhafazakâr hazırlanması için varlıkların ve borç tahakkuklarının toptan silinmesi ve böylece gelecekteki kârlara engel teşkil edecek giderlerin azaltılması şeklinde tanımlanmıştır (Mulford ve Comiskey, 2002: 51).

Büyük temizlik tekniğinde genel bakış açısı, şirketle ilgili olumsuz durumların raporlanmasında bu durumlarla ilgili giderlerin hepsinin bir defada raporlanmasının en doğru karar olacağı şeklindedir. Bu noktada ilerde beklenmeyen giderlerle karşılaşılması için söz konusu giderlerin tahmin edilmesinde tahminlerin en üst limitten yapılması önerilmektedir. Büyük temizlik tekniği genellikle şu durumlarda uygulanmaktadır (McKee, 2005:14):

- Faaliyetlerin bir kısmının kapatılması,
- Faaliyetlerin yeniden yapılandırılması,
- Sorunlu borçların yeniden yapılandırılması,
- Varlıklarda değer düşüklüğünün olması ve varlıkların aktiften çıkarılması.

Literatürde yer alan pek çok çalışmada şirket yöneticilerinin büyük temizlik tekniğini kullandıkları tespit edilmiştir (Christensen, Paik ve Stice, 2008; Jordan ve Clark, 2004; Nieken ve Sliwka, 2015; Omar, Rahman, Danbatta ve Sulaiman 2014; Zhou ve Habib, 2013).

1.4.3. Gelecek İçin Büyük Bahis Tekniği

Gelecek için büyük bahis tekniği, en temelde satın alma işlemlerini içeren bir tekniktir (Nia, Huang ve Abidin, 2015'ten aktaran: Toumeh ve Yahya, 2019). Bir şirketin başka bir şirketi satın alarak şimdi ya da gelecekte garantilenmiş bir kâr artışı sağlamasıdır. Burada satın alan şirketin gelecek için bahis yaptığı düşünülür. Eğer satın alma uygun bir şekilde planlanmışsa, satın alan şirketin kârının artma ihtimali çok yüksektir. Söz konusu devralma işlemi GKGMİ'ne göre satın alma yöntemi ile muhasebeleştirilir. Büyük bahis teknikleri içerisinde şunlar yer almaktadır (McKee, 2005: 15):

- Şirket satın almada yöneticilerin satın alınan şirketteki araştırma ve geliştirme giderlerini bilançoda göstermek yerine satın alma yılındaki kârlardan düşürmeyi tercih etmeleri. Bu sayede satın almanın sağladığı fırsattan yararlanıp gelecek dönemlerdeki kârların artırılabilceği vurgulanmıştır (Rahman, Moniruzzaman ve Sharif, 2013: 27).

- Yöneticilerin satın alma işlemini, kâr yönetimi için fırsat olarak değerlendirip gelecekteki kâr beklentisi yüksek bir şirketin satın alınması durumunda konsolide finansal tablolarda yüksek kâr raporlamaları. Satın alınan şirketin kârlarının, satın alan şirketin kârlarıyla konsolide finansal raporlarda daha yüksek konsolide kârın raporlanmasına imkân sağlayacağı, ilgili literatürde yer almaktadır (Omar, Rahman, Danbatta ve Sulaiman 2014).

1.4.4. Yatırım Portföyünü Kabartma Tekniği

Şirketler âtil fonlarını yatırıma dönüştürmek veya stratejik ortaklık sağlamak amacıyla diğer şirketlerin hisse senetlerini satın alırlar. Farklı bir şirketin hisselerinin yüzde 20'sinden daha azının satın alınmasıyla yapılan yatırımları, GKGMİ pasif yatırımlar olarak nitelendirmektedir. %20'den daha fazla ortaklığı temsil eden iştirakler ve bağıli ortaklıklarda ortaklıktan şirket payına düşen kâr/zarar şirketin finansal raporlarında gösterilir. Fakat pasif yatırımlarda ise, bu ortaklıkların aksine şirket payına düşen kâr/zararın şirketin finansal raporlarında gösterilmesine gerek yoktur. GKGMİ, pasif yatırımları iki grupta sınıflandırmaktadır (McKee, 2005: 15):

1. Alım satım için elde tutulan hisse senetleri: Bir hesap dönemi içerisinde bu hisse senetlerinin piyasa değerinde meydana gelen değışiklikler veya satışlarından elde edilen kazanç veya kayıplar, faaliyet sonuçları arasında rapor edilir.

2. Satışa hazır hisse senetleri: Bu hisse senetlerinin bir hesap dönemi boyunca piyasa değerinde oluşan değişiklikler, faaliyet sonuçlarında değil gelir tablosunun alt bölümünde yer alan diğer kapsamlı gelir içerisinde rapor edilir. Bu hisse senetleri satıldığında ortaya çıkan kazanç veya kayıp ise, şirketin faaliyet sonuçlarında rapor edilir.

GKGMİ tarafından bu yatırımlar için belirlenen yukarıdaki muhasebe uygulamaları, aşağıdaki tekniklerle kâr yönetimi için fırsat oluşturmaktadır (McKee, 2005: 15):

- Değer kazanan hisse senetlerinin satış zamanlaması: Şirket kârını artırmak için değeri artan bir hisse senedi satılabilir. Bu durumda oluşan kâr, şirketin faaliyet kârları içinde gösterildiği için şirketin kârını artıracaktır.

- Değer kaybeden hisse senetlerinin satış zamanlanması: Şirket kârını düşük göstermek için değeri azalan hisse senetlerini satabilir. Bu noktada oluşan zarar şirketin faaliyet zararları içinde gösterilebileceğinden amacı doğrultusunda şirketin kârını azaltacaktır.

- Elde tutma niyetini değiştirme: Şirket yönetimi, elinde bulunan hisse senetlerinin elde tutma niyetini değiştirebilir. Yani çok kısa sürede satmak amacıyla edinilen hisse senetlerini şirket uzun vadeli elinde tutacağı hisse senetleri kategorisine aktarabilir ya da tam tersini yapabilir. Bu durum, söz konusu hisse senetleri ile ilgili ortaya çıkabilecek kâr veya zararların faaliyet sonuçları içerisinde gösterilip gösterilmemesi hususunda değişikliğe sebep olabilir.

- Değer düşüklüğüne uğramış hisse senetlerinin zarar yazılması: Piyasa değerlerinde önemli düşüşler gerçekleşen daha da ötesinde pek bir değeri kalmayan hisse senetlerinin sınıflandırılmasına bakılmaksızın zarar yazılarak bilançodan çıkarılmasıdır.

1.4.5. Problem Çocuğu Dışarı Atma Tekniği

Bu teknik, şirketin ortağı olduğu herhangi bir şirketin finansal performansının beklenilenden kötü olduğu ve gelecekte bu kötü performansın devam edeceğinin beklendiği durumlarda problem çocuk olarak nitelendirilen ortaklığın aşağıdaki yöntemlerden biri ile dışarı atılmasıdır. Bu aşamada kullanılacak yöntemler (McKee, 2005: 16):

-Ortaklığın satılması: Ortaklığın satılması durumunda ortaya çıkan kâr ya da zarar içinde bulunulan dönemin gelir tablosuna aktarılır.

-Ortaklığın bölünmesi: Ortaklığın satışında önemli miktarda zarar gerçekleşecekse, bunun finansal raporlarda yer alamaması için şirketin bölünmesi tercih edilebilir. Ortak olunan şirketin bölünmesinde, ortaklıkla ilgili paylar ortaklara dağıtılır ya da hissedarlar arasında değiştirilir. Bu durumda şirket değil, hissedarlar problem çocuğu sahiplenmiş olur ve şirket bölünmesinde hiçbir kâr/zarar söz konusu olmaz. Söz konusu ortaklığın olumsuz etkileri, GKGMİ önceki döneme ait finansal raporların yeniden düzenlenmesini istemediği için finansal raporlardan çıkarılır.

- Finansal varlıklar için özel amaçlı varlık oluşturulması: Finansal varlıklar için özel amaçlı varlık oluşturulması, GKGMİ'ne göre var olan teknik bir alternatiftir. Bu alternatif, finansal varlıkların özel amaçlı girişim sınıflandırılmasına dönüştürülmesidir. Bu durumda bu tür varlıklar, satılmış kabul edilerek bilançodan çıkarılır. Bu esnada oluşabilecek kâr veya zarar ise, gelir tablosuna aktarılır. Özel amaçlı girişim, devreden finansal raporlarında yer almaz. Özel amaçlı girişimlerle ilgili karşılaşılan ve beraberinde kâr yönetimi uygulamalarına imkân sağlayan muhasebe sorunları şunlardır (McKee, 2005'ten aktaran: Ayarlıoğlu, 2007: 75):

1. Konsolidasyona dahil edilmemeleri,
2. Denetim sırasında denetlenen şirket tarafından ilgili taraf olarak görülmemesi ve bunlarla ilgili bilgi verilmemesi,
3. Karşılıklı ekonomik işlemlerin benzerlerine göre çok düşük veya çok yüksek tutarlarla gerçekleştirilmesi,

- Özsermaye metodu uygulanmış ortaklığın hisselerinin takas edilmesi: Özsermaye metodu uygulanmış ortaklığın hisse senetlerinin herhangi bir kâr ya da zarar gösterilmeden takas edilmesi mümkündür (McKee, 2005: 16).

1.4.6. GKGMİ'ni Değiştirme Tekniği

Bu teknik şirket yönetiminin yeni bir finansal raporlama standardı uygulaması için gönüllü olmasını ve gelir/gider muhasebeleştirme kurallarını değiştirmesini içermektedir. Örneğin, azalan bakiyeler amortisman yönteminden normal amortisman yöntemine geçilmesi gibi (Omar vd., 2014: 90).

Bir şirket uygulamakta olduğu muhasebe politika ve yöntemlerinde nadiren değişiklik yapar. Çünkü bu politika ve yöntemlerde yapılan değişiklik, finansal rapor kullanıcıları açısından şirketin kâr kalitesinin düşmesi olarak algılanabilir. Bu durum, şirketin hisse senedi fiyatını düşürebilir. Aşağıdaki durumlarda bu olumsuzluklar yaşanmadan muhasebe politika ve yöntemlerinde değişiklik yapılabilir (McKee, 2005:17):

- Yeni bir finansal raporlama standardı için gönüllü olunması: Yeni hazırlanan finansal raporlama standartlarının gönüllü olarak erkenden uygulanması, kâr yönetimi için imkân sağlayabilir.

- Geliştirilmiş gelir muhasebeleştirme kuralları: Gelirlerin farklı gerçekleşme zamanlarının dikkate alınması, kâr yönetimi için fırsat sunabilir. Bu noktada gelirlerin muhasebeleştirilmesi, sektörlere göre değişiklik gösterebilir.

- Geliştirilmiş gider muhasebeleştirme kuralları: Belli giderlerini nakit esasına dayalı olarak muhasebeleştirilen şirketlerin bu gider kalemlerini tahakkuk esasına göre kaydetmeleri kâr yönetimi için imkân sağlayabilir.

1.4.7. Amortisman, İtfa ve Tükenme Payları ile İlgili Teknikler

Duran varlıkların maliyeti, varlıkların ekonomik ömürleri boyunca belli yöntemler kullanılarak giderleştirilir. Bu varlıklar; itfa giderleri, amortisman giderleri ve tükenme payları olmak üzere üç şekilde gidere dönüştürülürler. Maddi olmayan duran varlıklar (şerefiye, patentler, telif hakları, ticari marka vb.) itfa giderleri, maddi duran varlıklar (binalar, makineler, ekipmanlar vb.) amortisman giderleri ve doğal kaynaklar (kereste, kömür, petrol, doğal gaz vb.) tükenme payları şeklinde bu varlıklardan yararlanılan dönemler boyunca giderleştirilirler (Rahman, Moniruzzaman ve Sharif, 2013: 28).

Şirket yönetimi; bu varlıkların hurda değerinin, yararlı ömürlerinin ve kullanılacak amortisman yöntemlerinin belirlenmesinde takdir yetkisine sahiptir (Kighir, Omar ve Mohamed, 2013). Duran varlıkların bilanço dışı bırakılması, genellikle kâr yönetimi için fırsat oluşturan şu kararların alınmasını gerekli kılar (McKee, 2005: 18):

- Amortisman yönteminin belirlenmesi: Şirket yönetimi duran varlıklar için kullanılacak amortisman yöntemini belirler. Bu yöntemler, içinde bulunulan dönemde ayrılacak amortisman tutarını değiştirebilmektedir.

- Amortisman döneminin belirlenmesi: Şirket yönetimi, duran varlığın ekonomik ömrünü tahmin eder. Tahmin edilen bu süre, varlığın gerçek ömründen daha kısa olabilir.

- Hurda değerinin tahmin edilmesi: Duran varlıkların bazıları, ekonomik ömürlerinin sonunda önemli bir hurda değerine sahip olurlar. Yıllık amortisman tutarının hesaplanmasından önce bu değer varlığın aktif değerinden çıkarılır. Bu nedenle bu değer tahmin edilmesi gerekir. Söz konusu hurda değeri varlığın ekonomik ömrü sonunda yani 10, 15 veya daha uzun yıllar sonunda gerçekleşeceği için pek çok tahmini içerisinde barındırır.

- Faaliyet dışı kullanıma dönüştürme: Bir duran varlığın şirket faaliyetleri için kullanılmasının sonlandırılması durumunda o varlık için artık amortisman ayrılmasına gerek yoktur.

1.4.8. Sat / Geri Kirala ve Varlık Takası Teknikleri

Bu teknik; belirli dönemlerde daha fazla gelir elde etmek için varlıkların doğrudan satışına, bir miktar gelir elde etmek için aynı varlığın satışı ve geri kiralanmasına ve son olarak benzer üretim varlıklarının herhangi bir kâr/zarar muhasebeleştirmeden takas edilmesine ilişkin şirket yönetiminin kararlarını içerir (Omar vd., 2014: 91). Bir şirket, gerçekleşmemiş kâr ya da zararları olan duran varlığı satarak finansal raporlarındaki kârlarını artırabilir (Rahman, Moniruzzaman ve Sharif, 2013: 28). Örneğin; bilançodaki defter değerinin üzerinde bir fiyata satılan makinenin satışından elde edilen kâr, şirketin finansal raporlarındaki kârını artırır. Bu kârlı satışın tersi durumda ise, şirketin finansal raporlarındaki kârı azalır.

Bilançoda tarihi maliyetlerle yer alan duran varlıklarla ilgili yapılan bazı işlemler, önceden öngörülme kâr/zararın muhasebeleştirilmesini sağlamaktadır. Bu durumda kullanılan iki yöntem vardır (McKee, 2005: 18):

1. Doğrudan satış: Uzun dönem kullanılması amacıyla edinilen duran varlığın satılması sonucu elde edilen kâr ya da zarara göre şirket kârının arttırılması ya da azaltılması işlemidir.

2. Satıp geri kiralama: Bir aktifin satılıp ardından satın alan şirketten kiralanması işlemidir. Bu işlemde varlığı satan firma oluşabilecek zararı, gelir tablosunda raporlayabilecektir. Bu durumda ortaya çıkan gelir veya giderlerin muhasebeleştirilmesi, kâr yönetimine imkân sağlayabilmektedir.

1.4.9. Faaliyet / Faaliyet Dışı Kâr Teknikleri

Bir şirketin kârı en temelde, faaliyetlerle ilgili kârlar ve faaliyet dışı kârlar olarak iki ana unsurdan oluşur. Buradaki faaliyetlerle ilgili kârlar ya da diğer adıyla çekirdek kârlar, süreklilik arz etmektedir. Buna karşın faaliyet dışı kârların ise, normal şartlar altında sürekliliği yoktur. Esas faaliyetlerden elde edilen gelirlerde raporlanmayıp gelir tablosunda yer alan unsurlar şu şekilde sıralanabilir (McKee, 2005: 20):

- Özel ya da olağandışı giderler,
- Durdurulan faaliyetler,
- Olağandışı kazanç ve kayıplar,
- Muhasebe ilkelerindeki değişimin kümülatif etkisi.

Buradaki unsurlardan özel ya da olağandışı giderler, faaliyetlerin bir sonucu olarak finansal raporlarda yer alırken sıralanan diğer unsurlar yer almaz. Bazı unsurların faaliyetlerin bir sonucu mu yoksa faaliyet dışı mı olduğunun belirlenmesinde pek çok belirsiz alan vardır. Bu nedenle bu alanlarda yer alan unsurların sınıflandırılması ile ilgili karar verirken kâr yönetiminin yapılması mümkündür. Örneğin; önemli bir üretim tesisinin elden çıkartılması, hem özel ya da olağandışı giderler içerisinde hem de durdurulan faaliyetler içerisinde sınıflandırılabilir. Yöneticinin GKGMİ'ni uygulamadaki yargıları, hangi sınıflandırmanın daha doğru olduğunu belirleyecektir.

1.4.10. Borcun Vadesinden Önce Ödenmesi Tekniği

Bu teknik, şirket yönetimi tarafından şirket borçlarının vadesinden önce hangi dönemde ödeneceğinin belirlenmesini içerir (Rahman, Moniruzzaman ve Sharif, 2013: 28). Tahviller gibi uzun vadeli borçlar, defter değeri ile kaydedilir. Yalnız bu tür borçlar, vadesi gelmeden ödendiği takdirde defter değeri ile o an ödenen tutar arasında kâr veya zarara yol açabilecek önemli farklar gerçekleşebilir. Oluşan bu kâr veya

zararların gelir tablosundaki olağandışı kâr veya zararlarda rapor edilmesi, GKGMİ’nde belirtilmiştir. Bu tür borçların vadesinden önce hangi yıl ödeneceğinin belirlenmesi, esasen şirket yönetimine kâr yönetimi için imkân sağlamaktadır (McKee, 2005: 20).

1.4.11. Türev Ürünlerin Kullanımı Tekniği

Türev ürünler (vadeli işlem sözleşmeleri, opsiyon sözleşmeleri, swap sözleşmeleri gibi) değerlerini diğer varlıklardan alan finansal araçlardır. Şirket yöneticileri bu ürünlerle döviz kurlarındaki dalgalanmalar, fiyat değişiklikleri ve emtia kıtlığı gibi gelecekteki iş risklerine karşı şirketlerini korurken aynı zamanda bu ürünleri şirket kârlarını yönetmek için de kullanabilirler (Omar vd., 2014: 91).

1.4.12. Gemi Küçültme Tekniği

Şirketlerin kendi hisse senetlerini geri satın almaları durumunda bir gelir oluşmadığı için bu işlemle alakalı gelir tablolarında hiçbir kâr ya da zarar bildirme zorunluluğu bulunmamaktadır. Piyasadaki hisse senetlerinin şirket tarafından geri satın alınmasında herhangi bir kâr veya zarar oluşmamasına rağmen bu işlem sonucunda hisse başına düşen kâr miktarı değiştiği için bu işlemler kâr yönetimi için kullanılabilir. Örneğin; 50.000 lot hisse senedine ve 200.000 TL dönem kârına sahip bir şirkette hisse başına düşen kâr tutarı, 4 TL’dir ($200.000 \text{ TL} / 50.000 \text{ lot hisse}$). Şirket yönetimi kârın gelecek yılda da 200.000 TL olacağını tahmin etmektedir. Bu durumda hisse başına düşen kâr, bir önceki yıllla aynı olacaktır. Yalnız şirketin gelecek yılın başında 4.550 lot hissesini geri satın alması durumunda, gelecek yıl hisse başına düşen kâr 4,40 TL olacaktır. Bu durumda gelecek dönemde toplam kârın sabit kalmasına rağmen şirketin hisse başına düşen kârında %10’luk bir büyüme gerçekleşecektir (McKee, 2005: 21-22).

1.4.13. Diğer Teknikler

Buraya kadar ifade edilenlerin dışında transfer fiyatlaması tekniği, satışların erkene alınması ya da ertelenmesi teknikleri de kâr yönetimi teknikleri arasındadır. Transfer fiyatlaması tekniği; transfer fiyatlaması aracılığıyla öncelikle ilişkili taraflarla daha sonrasında ise, asıl alıcı olan ilişkili olunmayan taraflarla işlem yapılmasını ifade

eder. Kârını artırmak isteyen şirket, ilk olarak ilişkili olduğu taraflara emsallerine kıyasla daha yüksek fiyattan veya daha yüksek miktarda ürün satışı yapmaktadır. Sonrasında ise, ürünler ilişkili şirket tarafından asıl müşteriye satılmaktadır. Kârlarını azaltmak isteyen şirketler ise, söz konusu işlemleri bu yapılanın aksine ilişkili taraflara daha düşük fiyattan ya da daha düşük miktarda satış yaparak gerçekleştirmektedir. Bu teknik, daha çok faaliyetlerini bir grup ya da ana ortaklık çatısı altında sürdüren şirketlerde uygulanmaktadır. Söz konusu şirketler arasında bu teknik uygulanarak şirketler arası kâr aktarımı sağlanmaktadır. Bu sayede şirketlerin raporlayacakları kârlar yönetilebilmekte ve kâr rakamları olduğundan farklı gösterilebilmektedir. (Yurdakul, 2014: 135-136).

Bir diğer kâr yönetim tekniği, satışların erkene alınması veya ertelenmesi tekniğidir. Satışların şirketlerin gelir tablosuna ve bununla birlikte dönem net kârına doğrudan etkisi söz konusudur. Aynı zamanda şirketlerin satış tutarlarını, tahakkuklar aracılığıyla artırıp azaltabilmeleri mümkündür. Bu noktada satışların ne zaman tahakkuk ettirileceği hususu ön plana çıkmaktadır. Satışların tahakkuku, satışların gerçekleşmesi ile mümkün olmaktadır. Fakat şirketler kendi işleyişleri içerisinde satışları ne zaman tahakkuk ettirecekleri konusunda farklı uygulamalara sahip olabilirler. Satışların tahakkuk ettirilmesi, finansal raporlama standartlarında belli koşulların sağlanması yani satışların gerçekleşmesi ile mümkündür. Bu gerçekleşme zamanı, şirketlerin politikaları kapsamında farklılık gösterebilir. Ekonomik anlamda satışların gerçekleşmesi ise, risk ve getirilerin alıcı tarafa geçmesi ile mümkündür. Bu noktada risk ve getirinin karşı tarafa geçmesinin belirlenmesi yine şirket yönetiminin bireysel yargısına bağlıdır (Yurdakul, 2014: 121-122). Söz konusu süreçlerde yer alan satışların gerçekleşmesi tarihine ilişkin belirsizlik ve bu tarihin belirlenmesinde şirket yöneticilerinin yargı kullanmaları; kâr yönetimi uygulamalarına imkân sağlamaktadır. Burada ifade edilen kâr yönetimi uygulamaları, satışların ertelenmesi ya da erkene alınması şeklinde gerçekleşmektedir. Şirket yöneticileri, sektördeki mevcut uygulamalar yerine istenilen kâr tutarına ulaşabilmek amacıyla satışların tahakkuk ettirilmesini, erkene alabilirler veya erteleyebilirler. Aynı zamanda yöneticiler, dönem sonlarında satışlarını artırmak için belli uygulamalara başvurabilirler. Bu noktada satış fiyatında indirimle gidilebilir, şirketin satış stratejilerinin dışına çıkılıp daha uzun vadeli satışlar gerçekleştirilebilir veya riskli görülen müşterilere alacak tahsilinde

sorun yaşanmasını göz ardı edilerek mevcut ya da daha yüksek bir fiyattan ürün satışı gerçekleştirilebilir (Yurdakul, 2014: 122).

1.5. Kâr Yönetiminin Ölçümünde Kullanılan Modeller

Kâr yönetiminin ölçülmesinde kullanılan modeller, şirketlerin belli amaç ve gerekçelerle başvurdukları kâr yönetimlerinin tespit edilmesi amacıyla yapılan çalışmalar (Healy, 1985; Jones, 1991; DeAngelo, 1986; Dechow, Sloan ve Sweeney, 1995) sonucunda oluşturulmuşlardır. Bu çalışmalar, dünyada yaşanan muhasebe ve denetim skandalları sonrasında daha da ön plana çıkmışlardır. Söz konusu çalışmalara bakıldığında kâr yönetiminin doğrudan değil dolaylı şekilde farklı değişkenler kullanılarak ölçülmeye çalışıldığı görülmektedir.

Kâr yönetimi, şirket yöneticilerinin muhasebe uygulamaları içerisinde yer alan muhasebe politika ve tahminlerinin belirlenmesinde takdir yetkilerine başvurabildikleri ilke ve standartların barındırdığı esnekliklerden kaynaklanmaktadır. Söz konusu esnekliklerle birlikte finansal raporların tahakkuk esasına göre hazırlanması, kâr yönetiminin ölçülmesi amacıyla yapılan çalışmalarda oluşturulan modellerin genellikle tahakkuk esasına dayalı olmasını sağlamıştır. Tahakkukların sayısal bir veri olarak belirlenebilmesinin de bu modellerin oluşumuna etkisi kaçınılmazdır. Söz konusu modellerde öncelikli olarak toplam tahakkuklar tespit edilmektedir. Çünkü tahakkuk esaslı modellerin hareket noktası, toplam tahakkuklardır. Sonrasında toplam tahakkukların, isteğe bağlı (zorunlu olmayan) ve isteğe bağlı olmayan (zorunlu) şeklinde ayrıştırılması söz konusudur. Kâr yönetimi açısından şirket yöneticileri, toplam tahakkuklar içerisinde yer alan isteğe bağlı tahakkuklara müdahale imkânına sahiptirler. Bu imkân dahilinde kâr yönetiminin ölçülmesi için oluşturulan modellerde belirlenecek isteğe bağlı tahakkukların kâr yönetiminin göstergesi olması, tabii bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Çünkü isteğe bağlı tahakkukların şirket yönetiminin kararlarıyla istenilen doğrultuda yönlendirilmesi yani artırılıp azaltılması mümkündür. Bunun aksine isteğe bağlı olmayan tahakkuklar, ekonomik zorunluluklara bağlı olarak belirlendiği için isteğe bağlı tahakkuklar gibi yönlendirilme esnekliğine sahip değildirler (Bulmuş Oral, 2019).

Finansal raporlarda yer alan tahakkukların tamamı dikkate alındığında kâr yönetiminin ölçülmesinde kısa vadeli yani işletme sermayesi ile ilgili tahakkukların kullanılmasının daha uygun olduğu literatürde yer almaktadır. Çünkü işletme sermayesi unsurları üzerinden yapılacak kâr yönetimi uygulamalarının, uzun vadeli bilanço hesapları üzerinden yapılacak kâr yönetimi uygulamalarına kıyasla daha belirsiz olduğu tespit edilmiştir. İşletme sermayesi unsurları; şirket yönetiminin müdahalede bulunabileceği yani mesleki yargılarını kullanabileceği şüpheli ticari alacaklar karşılıkları ve stok değer düşüklüğü karşılıkları gibi tahakkukları içermektedir. Uzun vadeli bilanço hesaplarında ise; şirket yönetiminin yapabileceği müdahalelerin daha sınırlı kaldığı ve aynı zamanda kâr yönetimi uygulamalarında daha sınırlı kullanıma sahip olan amortismanlar yer almaktadır (Young, 1999; Peasnell, Pope ve Young, 2000).

Literatürdeki kâr yönetimi çalışmalarına bakıldığında kâr yönetiminin ölçülmesinde çoğunlukla toplam tahakkukların dikkate alındığı görülmektedir. Bu konudaki en temel çalışmalarda (Healy, 1985; DeAngelo, 1986; Jones, 1991; Dechow, Sloan ve Sweeney, 1995) bu durum gözlemlenebilmektedir. Literatürde kâr yönetiminin ölçülmesinde kullanılan başlıca modeller şunlardır (Dechow, Sloan ve Sweeney, 1995; Duman, 2010):

1. Healy Modeli (1985): Şirket yöneticilerinin primlerini maksimize etmek için kâr yönetimi yapıp yapmadıklarını tespit etmeyi amaçlamıştır.

2. DeAngelo Modeli (1986): Şirket yöneticilerinin halka kapalı hale gelinmesi sürecinde piyasadaki hisse senetlerini mümkün olan en ucuza satın alabilmek için kâr yönetimine başvurup vurmadıklarını belirlemeyi hedeflemiştir.

3. Jones Modeli (1991): Amerika’da şirketlere verilen ithalat desteğinden istenilen şekilde yararlanmak için şirketlerin kâr yönetimine başvurup başvurmadıklarının tespit edilmesi istenmiştir.

4. Düzeltilmiş Jones Modeli (1995): Jones Modeli (1991)’nden farklı olarak kredili satış tutarındaki tüm değişimlerin kâr yönetimi uygulamalarından kaynaklandığı varsayımı ile oluşturulan modelin yer aldığı çalışma, kâr yönetiminin ölçülmesinde kullanılan alternatif modellerin değerlendirilmesini amaçlamıştır.

Yukarıda sıralanan modellerin tamamı kâr yönetiminin ölçülmesinde toplam tahakkukları dikkate almaktadır. Literatürde kâr yönetiminin ölçülmesinde genellikle

toplam tahakkukların baz alınması, tahakkuk esasına dayalı muhasebe sistemlerinden kaynaklanmaktadır. Bu noktada tahakkuk esası; işlem ve olaylara ait nakit giriş ve çıkışlarının gerçekleştiği döneme bakılmaksızın şirketin varlık ve kaynaklarına etkileri gerçekleştiği anda kaydedilmesidir (Sabuncu, 2018: 743). Tahakkuk esasına alternatif oluşturan nakit esası ise; işlem ve olayların gerçekleştikleri dönemden bağımsız olarak tahsil edildikleri ya da ödendikleri dönemde kaydedilmesidir (Ceyhan, 2015: 24). Burada tahakkuk esası ile nakit esası arasında oluşan farklılıklar zamanla ilgilidir. Yalnız bir şirketin faaliyet süresinin toplamında tüm tahakkukları nakite dönüşeceğinden şirketin tahakkukları ile nakdi arasındaki fark ortadan kalkacaktır (Jones, 1991: 211). Faaliyet süresinin sonuna gelmeden önce ya da bu belirsiz olduğundan söz konusu farklar ise, gelirlerin ve giderlerin dönemsellik ilkesine göre kayıtlara alınması sonucu kısa vadede tahakkuk esası ile nakit esası arasında oluşacaktır. Dönem kârının tahakkuk esası ve nakit ile ilişkisi dikkate alındığında dönem kârının bileşenleri aşağıda formüle edildiği gibi esas faaliyetlerden nakit akışları ve tahakkuklardan oluşmaktadır (Yükseltürk, 2006: 142):

$$\text{Net Dönem Kârı} = \text{Esas Faaliyetlerden Kaynaklanan Nakit Akışları} + \text{Tahakkuklar}$$

Bu denklemden hareketle tahakkuklar, net dönem kârı ile esas faaliyetlerden kaynaklanan nakit akışları arasındaki farkın sonucudur.

$$\text{Tahakkuklar} = \text{Net Dönem Kârı} - \text{Esas Faaliyetlerden Kaynaklanan Nakit Akışları}$$

Yapılan literatür araştırması sonucunda kâr yönetimi ile ilgili çalışmalarda toplam tahakkukların iki yaklaşımla hesaplandığı görülmüştür. Bunlar; bilanço ve nakit akış yaklaşımıdır. Bilanço yaklaşımı, daha çok literatürde kâr yönetiminin tespit edilmesi için model öneren ilk çalışmalarda kullanılmıştır. Bu çalışmalarda toplam tahakkuklar şu şekilde hesaplanmaktadır (Healy, 1985; Jones, 1991; Dechow, Sloan ve Sweeney, 1995; Yurdakul, 2014: 185):

$TT_{it} = \Delta DV_{it} - \Delta NNB_{it} - \Delta KVV_{it} + \Delta UVBKVK_{it} - \Delta AMOR_{it}$	
TT	: Toplam Tahakkuklar
DV	: Dönen Varlıklar
NNB	: Nakit ve Nakit Benzeri Varlıklar
KVV	: Kısa Vadeli Yükümlülükler
UVBKVK	: Uzun Vadeli Borçlardan Kısa Vadeli Kısımları
AMOR	: Amortisman ve Tükenme Payları
Δ	: t ve t-1 zamanı arasındaki değişim
t	: Zaman göstergesi
i	: Şirket göstergesi

Toplam tahakkukların tespit edilmesinde bir diğer yaklaşım olan nakit akış yaklaşımı, bilanço yaklaşımına alternatif bir yaklaşımdır. Drtina ve Largay (1985) ve Hribar ve Collins (2002) çalışmalarında bilanço yaklaşımını, toplam tahakkukların hesaplanmasındaki performansı ile ilgili olarak eleştirmişlerdir. Bununla birlikte Hribar ve Collins (2002) çalışmalarında toplam tahakkukların nakit akışları ile doğrudan ölçülmesini önermişlerdir. Aynı zamanda bilanço kalemlerinin bir hesap dönemi içerisinde yüksek oranda değişkenlik gösterebileceğini ve hesaplamada esas alınan dönem sonu rakamlarının toplam tahakkukların hesaplanmasında hatalı sonuçlara sebep olabileceğini ifade etmişlerdir. Söz konusu çalışmada toplam tahakkuklar, nakit akış yaklaşımı ile dönemin olağan kâr tutarı ile esas faaliyetlerden elde edilen net nakit akış tutarı arasındaki fark şeklinde hesaplanmıştır. Daha sonra yapılan çalışmalarda nakit akış yaklaşımında olağan kâr yerine net kâr tutarının kullanılmasının daha doğru olacağı tespit edilmiştir. Son durumda nakit akış yaklaşımına göre toplam tahakkuklar şu şekilde hesaplanmaktadır (Liu ve Lu, 2007; Yurdakul, 2014: 185).

$TT_{it} = NK_{it} - EFNNA_{it}$	
TT	: Toplam Tahakkuklar
NK	: Dönem Net Karı
EFNNA	: Esas Faaliyetlerden Kaynaklanan Nakit Akışları
t	: Zaman göstergesi
i	: Şirket göstergesi

Buraya kadar olan süreçte iki farklı yaklaşımla hesaplandığı ifade edilen toplam tahakkuklar, iki bileşenden oluşmaktadır. Bunlar aşağıda gösterildiği üzere;

isteğe bağı tahakkuklar ve isteğe bağı olmayan tahakkuklardır. İsteğe bağı olmayan tahakkuklar, şirketin normal faaliyetleri sonucu ortaya çıkan tahakkuklardır. İsteğe bağı tahakkuklar ise, şirket yönetimi tarafından kârın yönlendirilmesi için seçilen muhasebe politikalarının sonucu oluşan tahakkuklardır (Yükseltürk, 2006: 144).

$\text{Toplam Tahakkuklar} = \text{İsteğe Bağı Tahakkuklar} + \text{İsteğe Bağı Olmayan Tahakkuklar}$

İsteğe bağı tahakkuklar, yukarıdaki formülde de görüldüğü üzere toplam tahakkuklardan isteğe bağı olmayan tahakkukların çıkarılması sonucu elde edilir. Bu şekilde elde edilen isteğe bağı tahakkuklar, ilgili literatürde kâr yönetiminin ölçülmesi için oluşturulan model çalışmalarında (Healy, 1985; DeAngelo, 1986; Jones, 1991; Dechow, Sloan ve Sweeney, 1995; Hribar ve Collins, 2002) kullanılmıştır. Bu çalışmalardan ilgili literatürde sıklıkla atıf yapılan ve bu konudaki temel çalışmalar olarak nitelendirilenler aşağıda özetlenmiştir.

1.5.1. Healy Modeli

Healy (1985) tarafından yapılan çalışmada şirket yöneticilerinin primleri genel adıyla performans teşvikleri ile şirketin muhasebe prosedürlerinde yapılan değişiklikler ve toplam tahakkukları arasındaki ilişki ele alınmıştır. Çalışmada yöneticilerin primlerini maksimize etmek için şu tercihlerde bulundukları belirlenmiştir:

1. Şirket yöneticileri, dönemin finansal raporlarında kârın maksimum hale getirilebilmesi için isteğe bağı tahakkukları minimum hale getirecek muhasebe politikalarını seçtikleri durumda şirketin o dönemki faaliyet performansı istenilen düzeyde olmayıp kârlar önceden belirlenmiş alt limiti aşmadığında yöneticiler önceden belirlenmiş primlerini alamamaktadırlar. Bu durumda yöneticiler isteğe bağı tahakkuklar ile mevcut dönem kârını azaltma yolunu seçmektedirler. Bu sayede gelecek dönemde alacakları primleri maksimize etmeyi tercih etmektedirler.

2. Bir önceki dönemde isteğe bağı tahakkuklar ile kârı azaltıp gelecekteki primlerini artırmayı tercih eden şirket yöneticileri; içinde bulunulan dönemde ise, önceden belirlenmiş minimum kâr seviyesini aşabileceklerini tespit ettikleri durumda gelirlerini maksimize etmek için isteğe bağı tahakkukları azaltmayı tercih edebilirler. Bu duruma alternatif olarak yöneticiler kârların önceden belirlenmiş üst sınıra

gelmeyeceğini tespit ettiklerinde gelecekteki primleri artırmak amacıyla isteğe bağlı tahakkukları artıradabilirler.

3. İçinde bulunulan dönemde kârın önceden belirlenmiş üst sınırı aşacağı tespit edildiğinde ise, şirket yöneticileri prim planlarına göre isteğe bağlı tahakkukları artırmayı tercih etmektedirler. Çünkü kârın üst limiti aşması durumunda kendileri prim kaybına uğrayacaklardır. Bunun olmaması için isteğe bağlı tahakkukların artırılarak içinde bulunulan dönemin primleri azaltılmadan gelecekteki primlere katkı sağlanmaktadır.

Healy (1985) tarafından yapılan çalışmada şirket yöneticilerinin kendilerine verilecek performans teşviklerini artırmak amacıyla tahakkukları kullanılıp kullanmadıkları test edilmiştir. Çalışmada toplam tahakkukların bileşenlerinden isteğe bağlı olmayan tahakkukların, SEC (Securities and Exchange Commission) veya FASB (Financial Accounting Standards Board) tarafından belirlenen kurallar dahilinde belirlendiği dikkate alındığında yöneticilerin dönemlerin kâr tutarlarını isteğe bağlı tahakkuklar aracılığıyla etkileyebilecekleri varsayılmıştır. Bunun yanı sıra şirket yöneticilerinin görevleri boyunca yaptıkları kâr yönetimi uygulamalarının toplamının sıfıra eşitleneceği varsayımı da çalışmada yer almıştır. Bu noktada kanunlar, denetim firmaları gibi faktörlerin kısıtlayıcı olduğu ve kârı artırıcı ya da azaltıcı uygulamalara başvurma süreci sürekli olarak gerçekleştirilemeyeceği ifade edilmiştir. Çünkü belirli bir dönemde kârı artırıcı uygulamalara başvurulduğunda takip eden dönemlerde tersi uygulamaların gerçekleştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Yöneticilerin primlerini maksimize etmek için var olan üç tercihe dair grupların toplam tahakkuklarının toplam varlıklarla deflate edilmiş ortalamaları karşılaştırılmıştır. Şirketlerin kâr yönetimi yapıp yapmadıkları bu şekilde test edilmiştir. İlgili analizler yapılırken isteğe bağlı olmayan tahakkukların sıfıra eşit olduğundan hareketle her bir şirketin isteğe bağlı olmayan tahakkuk tutarının, belirlenen üç gruptaki diğer tüm şirket yıllarındaki tahakkukların ortalamasına eşit olduğu varsayımında bulunulmuştur. Çalışmada isteğe bağlı olmayan tahakkuklar, aşağıdaki denklem ile hesaplanmıştır (Ayarlıoğlu, 2007: 100-101):

$NDA_t = 1 / n \sum_T (TA_T - A_{T-1})$	
NDA_t: Toplam Varlıklarla Deflate Edilmiş t Yılı'nın İsteğe Bağlı Olmayan Tahakkukları TA : Toplam Tahakkuklar A : Toplam Varlıklar n : Tahmin Dönemindeki Yıl Sayısı t : Gözlem Dönemi T : Tahmin Dönemine Dahil Olan Yıllar	

Çalışma, 1980 yılında Fortune dergisinin 250 listesindeki şirketlerden yöneticilerinin performans teşvikleri ile ilgili bilgilerine ulaşılan 94 şirketin 1930-1980 yıllarına ait verileri kullanılarak gerçekleştirilmiştir (Healy, 1985).

Çalışma sonucunda yöneticilerin, içinde bulunulan dönemde primlerinin en üst düzeye ulaşacağı anlaşıldığında tahakkukları artırmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Yani yöneticilerin bireysel çıkarları için kâr yönetimine başvurdukları belirlenmiştir. Healy yöneticilerin primlerini maksimize etmek için tercih edebilecekleri üç durumda da beklentiler doğrultusunda sonuca varmıştır. Başka bir anlatımla çalışmada şirket yöneticilerinin kendileri için belirlenmiş performans teşviklerini elde edebilmek amacıyla her dönemde kâr yönetimine başvurdukları tespit edilmiştir.

Healy Modeli'nde diğer modellerden farkı olarak kâr yönetiminin sistematik bir şekilde her dönem yapıldığı ve isteğe bağlı olmayan tahakkukların şirketin aktif toplamının belli bir oranı olarak sabit olduğu kabul edilmektedir. Fakat bu durumda, çalışmanın ele aldığı dönemde şirketlerin isteğe bağlı olmayan tahakkuklarında oluşan değişimlerin göz ardı edildiği ve bu durumun kâr yönetiminin ölçülmesinde yanlışlıklara sebep olabileceği Dechow, Sloan ve Sweeney (1995) tarafından ifade edilmiştir.

1.5.2. DeAngelo Modeli

DeAngelo (1986) tarafından yapılan çalışmada piyasadaki hisse senetlerini geri satın alarak (management buy-out) halka açık şirketlerin halka kapalı hale gelmesi sürecinde şirket yöneticileri tarafından hisse senetlerinin değerini düşük gösterebilmek için kâr yönetimi yapılıp yapılmadığı araştırılmıştır. Söz konusu geri alım sürecinde piyasadaki hisse senetlerinin uygun oranda primli şekilde satın alınması yatırımcıları

korurken şirketin ortalama sermaye maliyetini olumsuz şekilde etkileyeceği ifade edilmiştir. Bu durumda şirket yöneticilerinin ellerindeki özellikle şirketin geleceği ile ilgili olumlu bilgileri açıklamaktan kaçınmayı tercih edecekleri ve bu sayede piyasadaki hisse senetlerini daha uygun fiyattan geri almayı planlayacakları belirtilmiştir.

Çalışmada kâr yönetiminin yapılmadığı dönemlerde bir şirketin içinde bulunulan döneme ait isteğe bağlı olmayan tahakkukları ile bir önceki dönemdeki isteğe bağlı olmayan tahakkukları arasındaki farkın sıfıra eşit olması beklenmektedir. Buradan hareketle döneme ait toplam tahakkuklarda meydana gelen değişikliklerin, isteğe bağlı tahakkuklardaki değişimden kaynaklanacağı varsayılmıştır. DeAngelo modeli, literatürde Healy modelinin özel bir versiyonu olarak ifade edilmiştir. Yalnız modelde isteğe bağlı olmayan tahakkukların tahmin aralığı, önceki dönemlerle sınırlandırılmıştır. İsteğe bağlı olmayan tahakkukların inceleme döneminde sabit olduğu varsayımı, Healy modelinde olduğu gibi bu modelin de zayıf yanıdır. Çünkü tahakkuk esasının bir sonucu olarak isteğe bağlı olmayan tahakkukların, şirketin içinde bulunduğu ekonomik koşullardaki değişime uygun olarak değişebileceği farklı çalışmalarda ortaya konulmuştur (Kaplan, 1985; Dechow, Sloan ve Sweeney, 1995). Modelin varsayımlarıyla birlikte toplam tahakkuklardaki değişimin, herhangi bir kâr yönetimi uygulamasına başvurulmadığı takdirde yıllar itibariyle sıfır olması beklenmektedir. Fakat çalışmanın kapsamında yer alan şirketlerin hisse senetlerini geri aldıkları dönemde toplam tahakkukları negatif olması halinde söz konusu dönemlerde şirket yöneticilerinin kâr yönetimine başvurdukları kabul edilmektedir (Küçüksözen, 2004: 258).

Yalnız yukarıdaki kabulün aksine kârın düşük gösterilmesi ile ilgili herhangi bir uygulamaya başvurulmasa dahi şirketlerin tahakkuk esas gereği ortaya çıkan amortisman giderleri gibi isteğe bağlı olmayan tahakkuklarından kaynaklı olarak toplam tahakkuklarda değişimin olabileceği ifade edilmiştir. Bu durumda meydana gelebilecek değişimlerle toplam tahakkukların pek çok şirket için negatif olabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle tahakkukların kıyaslanabilmesi için bir baz (ölçü) oluşturulması amaçlanmıştır ve bir önceki dönemin toplam tahakkukları baz kabul edilmiştir. Buradan hareketle çalışmada yapılan analizlerde toplam tahakkukların bir önceki döneme göre değişimleri esas alınmıştır. Ayrıca bunların standardize edilmesi

için elde edilen sonuç, bir önceki döneme göre aktif toplamındaki değişime bölünmüştür (Küçüksözen, 2004: 257-258). Bu şekilde oluşturulan DeAngelo (1986) modeli şu şekildedir:

$DA_t = (TA_t - TA_{t-1}) / A_{t-1}$	
DA	: İsteğe Bağlı Tahakkuklar
TA	: Toplam Tahakkuklar
A	: Toplam Varlıklar
t	: Gözlem Dönemi

Çalışmada 1973–1982 yılları arasında New York (NYSE) ve Amerikan Borsasında (AMEX) hisse senetleri işlem görmesine rağmen halka kapalı olma kararı alan 64 şirketin verileri kullanılmıştır. Bu veriler kullanılarak çalışma kapsamında halka açık şirketlerin piyasadaki hisse senetlerinin geri alınması ile halka kapalı hale gelme süreçlerinde mevcut hisse senetlerinin geri satın alınmasından önce değerlerini düşük göstermek için yöneticilerinin kâr yönetimine başvurdukları hipotezi test edilmiştir. Fakat çalışmada bu hipotez ispatlanamamıştır. Yani söz konusu şirketlerin hisse senetlerinin geri alım sürecinde kârın düşük gösterilmesi için kâr yönetimi uygulamalarına başvurdukları tespit edilememiştir. Şirketlerin halka kapalı hale gelmeden önce yöneticiler tarafından kâr yönetimine başvurulduğunun test edilmesi amacıyla oluşturulan hipotezlerin ancak kâr yönetimi uygulamalarının doğrudan gözlenebilmesi ile sınanabileceği çalışmada ifade edilmiştir.

1.5.3. Jones Modeli

Jones (1991) tarafından yapılan çalışmada ABD’deki şirketlerin gümrük korumalarından yararlanmak amacıyla ABD Ticaret Komisyonu tarafından yapılan incelemeler öncesi kârlarını düşük göstermek için kâr yönetimi uygulamalarına başvurup başvurmadıkları analiz edilmiştir. Burada ifade edilen gümrük korumaları, gümrük tarifelerinin yükseltilmesi veya kotaların kısıtlanması gibi uygulamalardır. Bu uygulamalardan yararlanılması, Birleşik Devletler Uluslararası Ticaret Komisyonu (The United States International Trade Commission- ITC) tarafından belirli kriterler dahilinde yapılan değerlendirmeye bağlıdır. Bu komisyon, ilgili raporlarını hazırlarken her bir sektör için sektörün kârlılığını dikkate almaktadır. Çalışmada bu durumun ilgili

şirketlerin kârlılıklarını düşük gösterebilmek için motivasyon oluşturduğu varsayılmıştır. Söz konusu şirketlerin ITC tarafından gerçekleştirilen denetim dönemlerinde kâr yönetimi ile kârlarını düşük gösterip göstermedikleri test edilmiştir. Bu noktada ITC tarafından yapılan denetimlerde özellikle vergi öncesi kârın önem arz etmesi sebebiyle şirketlerin birkaç kâr yönetimi uygulamasını birlikte gerçekleştirme olasılığı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle kâr yönetiminin ölçülmesinde tek bir tahakkuk hesabı değil toplam tahakkuklar içerisindeki isteğe bağlı tahakkukların toplamı kullanılmıştır.

Diğer taraftan şirket yöneticilerinin sadece gümrük korumalarından faydalanmak amacıyla kâr yönetimine başvurarak kârı olduğundan daha düşük gösterme eğiliminde olamayacakları ifade edilmiştir. Çünkü teşviklerden yararlanmak isteyen şirketlerin hem sözleşmeden doğan hem de hissedarlarına karşı yükümlülükleri söz konusudur. Bu durumda yöneticilerin gümrük korumalarından faydalanırken diğer yükümlülükleri olumsuz etkilemeyecek uygulama ve politikaları tercih etmeleri gerekecektir.

Çalışmada kâr yönetiminin ölçülmesinde toplam tahakkuklar dikkate alınmıştır. Çalışmanın modellenmesinde DeAngelo ve Healy modellerinde olduğu gibi toplam tahakkukların içerisinde yer alan isteğe bağlı tahakkuklar kullanılmıştır.

Tahakkuklara dayalı kâr yönetimi ölçüm modellerinde tahakkukların hangi tür ve düzeyde olanlarının şirketin normal faaliyetleri ile ilgili (isteğe bağlı olmayan) hangilerinin ise, kâr yönetimi için uygun (isteğe bağlı) olduğunun belirlenmesi önemli bir problemdir. Araştırmaların bazılarında şüpheli alacak karşılıkları gibi sadece belirli hesaplarla ilgili karşılıklar dikkate alınırken, Jones (1991) tarafından yapılan çalışmada vergi karşılıkları dışında tüm karşılık ve tahakkuklar dikkate alınmıştır. Aynı zamanda şirketlerin faaliyet seviyesindeki farklılıkların dikkate alınması amacıyla isteğe bağlı tahakkukların seviyesinin sabit olmadığı varsayılarak çalışmada tahakkuk farklılıkları toplam varlıklara göre derecelendirilmiştir. Yani modelde “Toplam Tahakkuklar / Bir Önceki Yıl Toplam Aktifi” oranı sabit olarak yer almıştır. Bunun yanı sıra maddi duran varlık seviyesi, büyüklüğün kontrol edilmesi amacıyla bağımsız değişken olarak modele eklenmiştir. Bu sayede şirketlerin hacimlerindeki büyüme ile isteğe bağlı tahakkuklar arasındaki ilişki de modele yansıtılmıştır. (Stolowly ve Breton, 2000: 8; Bayırlı, 2006: 248). Jones modelinin bu haliyle

şirketlerin ekonomik durumlarındaki farklılaşmalara bağlı olarak şirketlerin tahakkuklarındaki değişimi dikkate aldığı ifade edilebilir.

Çalışmada her bir dönem için toplam tahakkuklar şu şekilde hesaplanmıştır (Küçüksözen, 2004: 261):

$$[\text{Nakdi olmayan dönen varlıklardaki değişim}] - [\text{Toplam amortisman giderleri ve itfa payları}]$$

Bu formülde yer alan nakdi olmayan dönen varlıklardaki değişim ise şu şekilde hesaplanmıştır:

$$[\text{Dönen varlıklardaki değişim} - \text{Hazır değerlerdeki değişim} - \text{Kısa vadeli yatırımlardaki değişim}] - [\text{Kısa vadeli borçlardaki değişim} - \text{Uzun vadeli borçların kısa vadeli taksitlerindeki değişim} - \text{Ödenecek vergilerdeki değişim}]$$

Burada ITC tarafından yapılan değerlendirmelerde vergi öncesi kârın dikkate alınmasından dolayı, toplam tahakkukların hesaplamasında vergilerle ilgili tahakkuklar hariç tutulmuştur.

Çalışma kapsamında reel sektörün farklı alanlarından 23 şirketin 1980-1985 yılları arasındaki finansal raporlarında yer alan verileri kullanılmıştır.

Şirketlerin faaliyet seviyelerindeki farklılıkların dikkate alınması amacını da taşıyan Jones Modeli şu şekildedir:

$$\frac{TA_{it}}{A_{it-1}} = \beta_1 \left[\frac{1}{A_{it-1}} \right] + \beta_2 \left[\frac{\Delta REV_{it}}{A_{it-1}} \right] + \beta_3 \left[\frac{PPE_{it}}{A_{it-1}} \right] + \epsilon_{it}$$

TA : Toplam Tahakkuklar

A : Toplam Varlıklar

REV : Satış Tutarı

PPE : Brüt Maddi Duran Varlıklar

ϵ : Toplam Tahakkukların İsteğe Bağlı Kısmını Gösteren Hata Terimi

Δ : t ve t-1 Zamanı Arasındaki Değişim

t : Zaman Göstergesi

i : Şirket Göstergesi

Çalışma sonucunda ITC tarafından yapılan inceleme döneminde şirketlerin kâr yönetimi uygulamalarına başvurarak kârlarını düşürme eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Diğer bir ifade ile ilgili şirketlerin gümrük tarife ve kotalarından faydalanmak amacıyla inceleme dönemlerinde kâr yönetimi uygulamalarına başvurdukları tespit edilmiştir.

Çalışmada yapılan diğer analizlerde tahakkuklardaki değişimin inceleme yılından önceki beş yılda nispeten daha düşük olduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte inceleme döneminde gümrük korumalarından yararlanmak için yapılan kârı azaltıcı uygulamaların bir sonraki dönemde tersine döndürülerek kârın artırılıp arttırılmadığı da çalışma kapsamında analiz edilmiştir. Fakat inceleme dönemini takip eden yıl için yapılan analizlerde beklenildiği gibi toplam tahakkuklar ile kârın artırıldığı yönünde bir bulgu elde edilememiştir. Bu sonuç, inceleme döneminde yapılan kâr yönetimi uygulamalarının ertesi yıl hemen tersine döndürülmediği, şirketlerin bu süreci zamana yaymayı tercih edebilecekleri şeklinde yorumlanmıştır.

Tüm bunların yanı sıra açıktan ifade edilmese de Jones Modelinin satışların isteğe bağlı tahakkukların konusu olamayacağı varsayımını içerdiği literatürde dile getirilmiştir. Kârların kasıtlı yapılan satışlarla yönetildiği durumda, Jones Modeli'nin kâr yönetiminin belirlenmesinde bu hususu dikkate alamayacağı ifade edilmiştir. Buradan hareketle satışlar üzerinden yapılmış kâr yönetimi uygulamalarının var olduğu bir durumda, Jones Modeli kullanılarak yapılan kâr yönetimi hesaplamaları ile hatalı sonuçlara ulaşılabileceği belirtilmiştir (Dechow, Sloan ve Sweeney, 1995).

1.5.4. Düzeltilmiş Jones Modeli

Jones Modeli'ni temel alan bu modelin, temel aldığı modeldeki zımnı varsayımların eksikliklerini tamamlamak amacıyla oluşturulduğu söylenebilir. Jones Model'inde satışların, isteğe bağlı tahakkuk içermediği yani tamamının tahakkuk koşulları gerçekleştikten sonra finansal raporlara yansıtılan satışlardan oluştuğu varsayımı söz konusudur. Bu noktada Jones Model'inde yer alan satışların kâr yönetimi uygulamalarını içermediği varsayımını ve bunun etkilerini ortadan kaldırmak amacıyla Dechow, Sloan ve Sweeney (1995) tarafından yapılan çalışmada Düzeltilmiş Jones Modeli oluşturulmuştur.

Jones Model’inde yer alan satışlarla ilgili varsayımın aksine satışların gerçekleşmeden kaydedilmesi, kâr yönetimi teknikleri içerisinde yer almaktadır. Satışların gerçekleşmeden kaydedilmesi şeklinde yapılan kâr yönetiminde hem ticari alacaklarda hem de şirketin tahakkuklarında artış oluşacaktır. Aynı zamanda bu alanda sonradan yapılan çalışmalar (Dechow, Sloan ve Sweeney, 1996; Nelson, Elliot ve Tarpley, 2002) satışların kâr yönetimi uygulamalarında kullanıldığını göstermektedir. Bu noktada Düzeltilmiş Jones Modeli, en temelde satışlarla oluşan alacakların kâr yönetimi uygulamaları içerdiği varsayımına dayanmaktadır. Bu varsayımdan hareketle Jones Modeli’nden farklı olarak satış tutarındaki değişim (mevcut yıldaki satış tutarı - bir önceki yıldaki satış tutarı) değil satış tutarındaki değişimden net alacaklardaki değişimin (mevcut yıldaki net alacaklar - bir önceki yıldaki net alacaklar) çıkartılması ile elde edilen tutar modelde kullanılmıştır (Bartow, Gul ve Tsui, 2001). Burada kredili satışlar ile kâr yönetiminin yapılabileceğinin altı çizilmiştir. Ayrıca modelde katsayıların tahmini, Jones (1991) modelinde yer alan katsayı tahmin yöntemleri uygulanarak elde edilmektedir. Bu çerçevede oluşturulan Düzeltilmiş Jones Modeli şu şekildedir (Dechow, Sloan ve Sweeney; 1995):

$\frac{TA_{it}}{A_{it-1}} = \beta_1 \left[\frac{1}{A_{it-1}} \right] + \beta_2 \left[\frac{\Delta REV_{it} - \Delta REC_{it}}{A_{it-1}} \right] + \beta_3 \left[\frac{PPE_{it}}{A_{it-1}} \right] + \epsilon_{it}$
TA : Toplam Tahakkuklar A : Toplam Varlıklar REV : Satış Tutarı REC : Net Alacaklar Tutarı PPE : Brüt Maddi Duran Varlıklar ε : Toplam Tahakkukların İsteğe Bağlı Kısmını Gösteren Hata Terimi Δ : t ve t-1 Zamanı Arasındaki Değişim t : Zaman Göstergesi i : Şirket Göstergesi

Düzeltilmiş Jones Modeli (1995), Jones (1991) modelinden kredili satışlardaki tüm değişimin kâr yönetimi uygulamalarından kaynaklandığı şeklindeki varsayımıyla ayrılmakla birlikte buradaki tüm kredili satışların kâr yönetimi uygulamalarından kaynaklandığı zımni varsayımını da barındırmaktadır. Bu varsayım, kredili satışlarda nakit satışlara göre kâr yönetiminin daha kolay yapılabilmesine dayandırılmıştır. Fakat bütün dönemlerde yapılan kredili satışların tamamının kâr yönetimi amacıyla

yapıldığını varsaymanın tam anlamıyla gerçeklikle uyduğu söylenemez. Aynı şekilde hem satışlardaki hem de alacaklardaki değişimlerin farklı gerekçelerle ortaya çıkması da olasıdır (Jeter ve Shivakumar, 1999).

Dechow, Sloan ve Sweeney (1995) tarafından yapılan çalışmada buraya kadar açıklanan alternatif tahakkuk esaslı kâr yönetimi ölçüm modelleri (Healy Modeli, Deangelo Modeli, Jones Modeli, Düzeltilmiş Jones Modeli) karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede söz konusu modellerin özellikleri ve kâr yönetimi ölçümündeki güçleri karşılaştırılmıştır. Çalışmada kâr yönetiminin ölçümünde en güçlü modelin Düzeltilmiş Jones Modeli olduğu tespit edilmiştir.

1.5.5. Diğer Modeller

Çalışma kapsamında yapılan literatür taramasında tahakkuklardan hareketle kâr yönetiminin ölçülmesinde en sık kullanılan yukarıdaki dört modelin yanı sıra farklı modellerin de geliştirildiği görülmüştür. Bunların bazıları, Düzeltilmiş Jones Modeli'ne yapılan eklemeler sonucu elde edilen modellerdir. Bunlardan biri olan Larcker ve Richardson (2004) Modeli, Düzeltilmiş Jones Modeli'ne (1995) piyasa değeri/defter değerinin ve faaliyetlerden nakit akışlarının eklenmesi sonucu elde edilmiştir. Modele eklenen değişkenler, beklenen büyümeyi temsil etmektedir.

Bir diğeri ise; Kothari, Leone ve Wasley (2005) tarafından oluşturulan modeldir. Jones ve Düzeltilmiş Jones modellerinin kâr yönetiminin ölçümünde yetersiz kaldığı düşünülerek daha etkin olması için modele Aktif Kârlılık Oranı (Return on Assets - ROA) eklenmiştir. Bu şekilde elde edilen Performansa Dayalı Düzeltilmiş Jones Modeli ile şirket performansının isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde ne şekilde etki ettiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yine Dechow ve Sloan (1991) tarafından geliştirilen Sektör Modeli, kâr yönetiminin ölçülmesi için oluşturulan alternatif bir modeldir. Modelde, Jones Modeline benzer şekilde yer alan isteğe bağlı olmayan tahakkukların sabit olduğu varsayımı esnetilmiştir. Aynı sektörde faaliyet gösteren şirketler için isteğe bağlı olmayan tahakkukların benzer olduğu varsayılmıştır. Diğer bir ifade ile isteğe bağlı olmayan tahakkukların, aynı sektörde faaliyet gösteren diğer şirketlerin tahakkukları tarafından açıklanabileceği ifade edilmiştir. Bu çerçevede oluşturulan Sektör Modeli şu şekildedir:

$$NDA_t = \beta_1 + \beta_2 \text{ medyan}_j (TA_t / A_{t-1})$$

Modelde araştırmaya dahil edilen örnek şirketler dışında aynı sektörde faaliyet gösteren şirketlerin aktif büyüklüğüne göre ölçeklendirilerek hesaplanan toplam tahakkuk oranlarının medyan değerleri kullanılmaktadır.

İsteğe bağlı tahakkukların daha etkin hesaplanmasını amaçlayan sektör modeli, iki açıdan eleştirilmiştir. Bunların ilki, modelin aynı sektörde faaliyet gösteren şirketler arasında ortak olan isteğe bağlı olmayan tahakkuklardaki değişimi dikkate almasına dayanır. Burada eğer isteğe bağlı olmayan tahakkuklardaki değişimler, şirketlere özgü durumlar neticesinde gerçekleşmiş ise; model isteğe bağlı olmayan tahakkukları, isteğe bağlı tahakkuklar için kullanılan değişkenlerden belirleyememektedir. İkinci olarak da modelde aynı sektördeki şirketler arasındaki ilişkinin isteğe bağlı tahakkukların değişimini elimine etmesi eleştirilmiştir (Dechow, Sloan ve Sweeney, 1995).

Dechow ve Dichev (2002) tarafından tahakkuklara dayalı oluşturulan bir başka modelde tahakkukların kalitesi, tahakkukların gelecek yılda nakde dönüşüp dönüşmedikleri dikkate alınarak belirlenmeye çalışılmıştır. Modelde işletme sermayesi tahakkuklarının hem mevcut dönem hem de önceki ve sonraki dönem nakit akışları ile ilişkisi dikkate alınmıştır. Bunula birlikte model, bir önceki ya da mevcut dönem tahakkuklarının mevcut dönemde; mevcut dönem tahakkuklarının ise, mevcut ya da bir sonraki dönemde nakte dönüşeceğini varsaymıştır. Çalışmada tahakkuk kalitesinin kâr yönetiminin olmadığı durumda bile şirketin ve sektörün özelliklerinden etkilendiği savı ortaya atılmıştır. Aynı zamanda dönemde meydana gelen ekonomik olayların nakit akışlarıyla zamanlama açısından farklı olabilmesi esas alınmıştır. Modelde tahakkuk kalitesinin belirlenmesinde bir yıl içerisinde nakde dönüşecek tahakkuklar oldukları için işletme sermayesi tahakkukları ve esas faaliyetlerden kaynaklanan nakit akışları kullanılmıştır. Çalışmada şirketlerin duran varlıkları veya uzun vadeli yükümlülükleri içerisinde bulunan tahakkukların ne zaman nakite dönüşecekleriyle ilgili kesin bir yargının söz konusu olmadığı belirtilmiştir. Bu yüzden tahakkuk kalitesini, tahakkukların nakite dönüşmesiyle belirlemeye çalışan modellerde işletme sermayesi tahakkukları dikkate alınmakta; uzun vadeli tahakkuklar ise, modele dahil edilmemektedir (Durak, 2010: 132-133). Wysocki (2008) tarafından

yapılan çalışmada söz konusu modelin belli kısıtlar içerdiği ve bu kısıtların kâr yönetimi içeren tahakkuklar ile kaliteli tahakkukların birbirinden ayırt edilmesinde söz konusu olduğu dile getirilmiştir (Yurdakul, 2014: 157). Ayrıca modelde yönetimin müdahalesinin göz ardı edildiği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra modelin hata terimlerinin birbirlerinden ve gerçekleşen nakit akışlarından bağımsız olduğu varsayımını içerdiği ifade edilmiştir. Bu durumda şirket yöneticilerinin müdahaleleriyle oluşan finansal raporlarda tahakkukların kalitesini ölçmede Dechow-Dichev Modeli'nin faydalı olamayacağı belirtilmiştir (Durak, 2010: 137). Bir diğer çalışmada ise, Dechow-Dichev Modeli'nde tahakkukların isteğe bağlı ve isteğe bağlı olmayan tahakkuklar olarak ayrıldığına vurgu yapılmıştır. Bu ayrımın Jones Modeli'nde yapıldığı belirtilerek söz konusu iki modelin birleştirilmesi sonucu elde edilecek modelin hem ölçüm gücünün artacağı hem de bu iki modelin birbiri hatalarını kapatabileceği ifade edilmiştir (McNichols, 2002).

Literatürde toplam tahakkukların yanı sıra farklı değişkenleri de dikkate alan modeller yer almaktadır. Bu modeller, karma modeller olarak nitelendirilmektedir (Yurdakul, 2014; Yazan, 2015). Beneish Modeli (1997) ve Beneish Modeli (1999) ilgili literatürde sıklıkla yer alan karma modellerdir. Beneish (1997) tarafından yapılan çalışmada öncelikle gerçekleşmiş kâr yönetimi örnekleri incelenmiştir. Sonrasında bu incelemelerin sonuçlarından hareketle hızlı ve aşırı büyüyen şirketlerin tahakkuklar üzerindeki müdahalelerini ortaya çıkarmak amacıyla bir model geliştirilmiştir. Beneish (1997) tarafından geliştirilen modelde kâr yönetimi ile doğrudan ilişkili olduğu düşünülen; ticari alacaklar endeksi, brüt kâr marjı endeksi, aktif kalitesi endeksi, amortisman endeksi, pazarlama, satış, dağıtım ve genel yönetim giderleri endeksi ve toplam tahakkukların toplam aktiflere oranı kâr yönetiminin tespit edilmesinde değişken olarak kullanılmıştır. Modele daha sonra satışlardaki büyüme endeksi ve finansal kaldıraç endeksi eklenmiştir. Modeli diğer modellerden ayıran en belirgin özellik, bir şirketin iki yıllık karşılaştırmalı finansal verileri ile kâr yönetiminin tahmin edilebilmesidir. Yalnız model, kâr yönetiminin büyüklüğünü ölçmemektedir. Modelin sadece kârı artırıcı ve finansal raporlama standartlarına aykırı uygulamaların tespitinde kullanılması bunun yanı sıra modeldeki katsayıların dönem ve ülkeye göre değişkenlik göstermesi; finansal raporlama standartlarındaki

esnekliklerden kaynaklı gerçekleşen kârı artırıcı ya da azaltıcı kâr yönetimi uygulamalarının tespitinde kullanılmasını engellemektedir (Yurdakul, 2014: 167).

Kâr yönetiminin belirlenmesinde bir de sıklık dağılımı modelleri kullanılmaktadır. Bu modeller, kâr yönetimini etkileyen davranışları belirlemek amacıyla şirket kârlarının istatistiksel özelliklerinin incelenmesini içermektedir. Burgstahler ve Dichev (1997) tarafından başlatılan ve Degeorge, Patel ve Zeckhauser (1999) tarafından geliştirilen bu modellerde; üç karşılaştırma unsuru olan sıfır kâr, önceki çeyrek dönemin kârı ve o dönem için analist beklentileri çerçevesinde raporlanan kârların şirket yönetiminin müdahaleleri sonucu düz bir dağılım sergileyip sergilemediğine veya devamlılık gösterip göstermediğine bakılmaktadır. İsteğe bağlı tahakkuklarının belirlenmesini gerektirmeyen bu modeller, ilgili şirketlerin hem kâr yönetiminin büyüklüğünü hesaplayamamakta hem de olası kâr yönetimlerinde hangi yöntemlerin kullanıldığını da belirleyememektedir (Beneish, 2001'den aktaran: Ayarlıoğlu, 2007: 116).

Kâr yönetiminin ölçülmesine yönelik oluşturulan modellerin geneline bakıldığında literatürde söz konusu modellerin özelliklerini ve kâr yönetimi ölçümündeki güçlerini karşılaştıran çalışmalarda (Dechow, Sloan ve Sweeney, 1995; Young, 1999) hem kâr yönetimini tahmin etmede gücünün yüksek olduğunun tespit edilmesi hem de varsayımları itibariyle pratikte karşılığının olması açısından bu çalışmada Düzeltilmiş Jones Modeli'nin kullanılmasına karar verilmiştir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Çalışmanın bu bölümünde ilgili literatür, tezin genel akışı dikkate alınarak öncelikle; kâr yönetiminin ölçülmesinde kullanılan modellerin karşılaştırılması, uygulanan finansal raporlama standartlarının kâr yönetimine etkisi, belli kriterlere göre seçilen şirketlerin kâr yönetimine başvurup vurmadıklarının tespit edilmesi, seçilen değişkenlerin kâr yönetimine ne şekilde etki ettiğinin belirlenmesi ve kâr yönetimine teşvik edici durumların kâr yönetimi üzerindeki etkilerinin saptanması özelinde incelenmiştir. İlgili literatürün genelinde ele alınan şirket kârlarının kalitesinin belirlenmesi ve söz konusu kaliteye etki eden unsurların tespit edilmesi, kârların kalitesinin değerlendirilmesini sağlamakla birlikte paydaşlara şirketin mevcut gelirlerinin kesinliği ve gelecek kâr beklentileri hakkında bilgilerde sunmaktadır. Çünkü kaliteli kâr, en temelde bir kerelik ve bir olaya mahsus olarak gerçekleşmenin ötesinde birbirini takip eden raporlama dönemleri boyunca tekrarlanabilir nitelikte olmalıdır (Azarıfar ve Ayanoğlu, 2020: 41).

Dechow, Sloan ve Sweeney (1995) tarafından yapılan çalışmada literatürde kâr yönetiminin tespiti için geliştirilen modellerin geçerliliği test edilmiştir. Çalışma kapsamında test edilen modeller: Jones Modeli, Düzeltilmiş Jones Modeli, Healy Modeli, DeAngelo Modeli ve Endüstri Modeli'dir. Farklı örneklemelerle yapılan testler sonucunda Düzeltilmiş Jones Modeli'nin kâr yönetiminin tespitinde en iyi sonuç veren model olduğu belirlenmiştir. Young (1999) tarafından yapılan başka çalışmada da yine kâr yönetiminin ölçümünde yaygın kullanılan beş model (Healy Modeli, DeAngelo Modeli, Düzeltilmiş DeAngelo Modeli, Jones Modeli ve Düzeltilmiş Jones Modeli) karşılaştırılmıştır. Çalışma sonucunda Jones ve Düzeltilmiş Jones Modelinin en iyi modeller olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte Jeter ve Shivakumar (1999) tarafından yapılan çalışmada özel durumlarda gerçekleşen kâr yönetimini belirlemeye yönelik bir yöntem geliştirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nakit akışlarına göre yapılan sınıflandırmaların her biri için 1.000 gözlem elde edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda Jones modelinin ekstrem nakit akışlarına sahip şirketlerle ilgili gerçekleştirilen analizlerde yetersiz kaldığı sonucuna varılmıştır.

İçlerinde Healy Modeli, DeAngelo Modeli, Jones Modeli ve Endüstri Modelinin de yer aldığı 6 farklı kâr yönetimi modelinin karşılaştırıldığı çalışmada ise,

sektörel farklılıkların tespit edilmesinde sadece Jones modelinin yetkin olduğu tespit edilmiştir (Thomas ve Zhang, 2000). Bartov, Gul ve Tsui (2001) tarafından yapılan çalışmada isteğe bağlı tahakkuk ve denetimci kalitesi arasındaki ilişki Jones ve Düzeltilmiş Jones Modelinin belli versiyonları ile araştırılmıştır. 1980–1997 döneminde faaliyet gösteren 173 şirket üzerinde yapılan çalışmada Jones ve Düzeltilmiş Jones Modelinin yatay kesit versiyonları kullanılarak söz konusu ilişkiyi tespit etmede daha iyi sonuçlar elde edildiği görülmüştür.

Alternatif finansal raporlama yöntemlerinin mevcut olduğu durumda finansal raporlamada yapılan çoğu değişikliğin daha iyi finansal raporlamadan ziyade bir kâr hedefi güdüsüyle gerçekleştiği kabulünden hareketle yapılan çalışmada finansal raporlama yöntemlerindeki değişimlerin kâr yönetimine etkisi araştırılmıştır. Çalışmada muhasebeleştirmede değişiklikler yapmayı seçen 80 şirketin kârları ile muhasebeleştirmede herhangi bir değişiklik açıklamayan 80 şirketin kârları karşılaştırılmıştır. Çalışmanın yapıldığı yıllar içerisinde muhasebeleştirmede değişim yapan firmaların söz konusu kârlarında belli miktarlarda farkların oluştuğu tespit edilmiştir (Bremser, 1975).

UFRS'lerin hazırlanması ve uygulanmasında ihtiyaca uygunluk ve gerçeğe uygun sunum unsurları önem arz etmiştir. Bu noktada şirket paydaşlarının güvenilir finansal bilgi ihtiyacını karşılayabilmek amacıyla oluşturulan bu standartların, söz konusu amacı ne denli gerçekleştirdiğine dair önemli göstergelerden biri, UFRS'leri uygulayan şirketlerin kâr yönetimi düzeylerindeki değişimdir. Bu noktada UFRS'lerin uygulanmasından sonra bu konu ile ilgili pek çok çalışma (Jeanjean ve Stolowy, 2008; Iatridis, 2010; Kaytmaz Balsarı, Özkan ve Durak, 2010; Zeghal, Chtourou ve Sellami, 2011; Houqe, Zijl, Dunstan ve Kârim, 2012; Watrin ve Ullman, 2012; İsmail, Kamarudin, Zijl ve Dunstan, 2013) yapılmıştır. Bu çalışmalarda UFRS uygulamasının şirketlerin finansal raporlama kalitesine ne yönde etki ettiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmalarda söz konusu standartların şirketlerin finansal raporlama kalitesini hem artırdığı hem de azalttığı yönünde sonuçların elde edildiği görülmektedir.

UFRS uygulanmasının şirketlerin kâr kalitesini artırdığı yönünde sonuçlar içeren çalışmalarda bu standartlarının paydaşlara daha güvenilir finansal bilgi sunduğu ifade edilmektedir. Birleşik Krallık'da 2004-2005 döneminde UFRS uygulamasının

finansal raporlamanın kalitesine etkisi araştıran çalışmada UFRS uygulamasının kâr yönetimi uygulamalarını azalttığı tespit edilmiştir. UFRS uygulaması ile finansal raporlamada bilgi asimetrisinin ve kâr manipülasyonunun azaldığı ve bu sayede paydaşlara daha kaliteli finansal bilgi sunulduğu belirtilmiştir (Iatridis, 2010).

Doukakis (2010) tarafından Yunanistan'da yapılan çalışmada UFRS uygulamasından sonraki 2002-2007 döneminde şirketlerin faaliyet ve faaliyet dışı kârlarının sürekliliğinde azalmaların olduğu belirlenmiştir. Bu durum, UFRS uygulaması ile şirketlerde kârı istikrarlı hale getirme uygulamalarının azaldığı şeklinde yorumlanmıştır.

Zeghal, Chtourou ve Sellami (2011) tarafından yapılan çalışmada Fransa'da UFRS uygulamasının kâr yönetimine etkisi araştırılmıştır. 2003-2006 döneminin dikkate alındığı çalışmada UFRS uygulamasının özellikle kurumsal yönetim uygulamalarının yer verildiği ve yabancı borsalarda işlem gören şirketlerde kâr yönetimini azalttığı ve finansal raporlama kalitesini artırdığı tespit edilmiştir. 46 ülkede UFRS uygulamasının kâr kalitesine etkisinin araştırıldığı başka bir çalışmada yatırımcıların nispeten daha iyi korunduğu ülkelerde UFRS uygulamasının şirketlerin kâr kalitesini olumlu yönde etkilediği gözlemlenmiştir (Houqe, Zijl, Dunstan ve Kârim, 2012). Yine Malezya'da UFRS uygulamasının şirketlerin kâr kalitesine etkisi araştırılmış ve söz konusu uygulamanın kâr yönetimini azalttığı ve kârların değeri ilişkisini arttığı belirlenmiştir (İsmail, Kamarudin, Zijl ve Dunstan, 2013).

Durak (2010) tarafından yapılan çalışmada ülkemizde UFRS uygulamasının tahakkukların güvenilirliğine ve kârların süreğenliğine etkisi incelenmiştir. Ayrıca söz konusu çalışmada finansal raporlarda yer alan kârların paydaşlar açısından önemi dikkate alınarak tahakkukların güvenilirliğindeki değişimin, kazancın süreğenliği ile ilişkisi de ele alınmıştır. BİST'te yer alan şirketlerin 1998-2008 dönemine ait verileriyle yapılan analizde üç model (Jones Modeli, Dechow-Dichev Modeli ve McNichols Modeli) kullanılmıştır. Dechow-Dichev Modeli dışındaki diğer modellerde UFRS uygulamasının kâr kalitesini artırdığı yönünde sonuçlar elde edilmiştir. Kaytmaz Balsarı, Özkan ve Durak (2010) tarafından yapılan başka bir çalışmada kârların ihtiyatlılık ilkesi, Türkiye'de finansal raporlama kalitesinin göstergesi olarak belirlenmiştir. Çalışmada 1992-2008 dönemi, UFRS uygulaması dikkate alınarak UFRS öncesi ve sonrası olarak ikiye ayrılmıştır. Yapılan analizler

sonucunda söz konusu dönemde şirketlerin kârlarındaki ihtiyatlılığın, UFRS uygulamasından sonra arttığı görülmüştür. Bu sonucun, aynı zamanda söz konusu dönemde gelir ve giderlerin şirketler tarafından raporlanmasındaki asimetrik zamanlılığın artışı da gösterdiği belirtilmiştir.

BİST’te işlem gören 115 reel sektör şirketinin verisiyle yapılan çalışmada 2005-2010 döneminde gerçekleştirilen UFRS uygulamasının 1997-2002 döneminde uygulanan Tekdüzen Muhasebe Sistemi (TDMS)’den daha kaliteli finansal raporlamaya imkân sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada kâr yönetimi değişkeni, finansal raporlama kalitesinin temel ölçütlerinden biri olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda isteğe bağlı tahakkuklar, kâr yönetiminin tespiti için temsilci seçilmiştir. Bu noktada yöneticilerin finansal raporlamaya müdahalesinin işareti olan isteğe bağlı tahakkukların seviyesi, kâr yönetiminin göstergesi olmuştur. Çalışma kapsamında yapılan analizler sonucunda UFRS uygulaması ile finansal raporlama kalitesinin arttığı tespit edilmiştir. Yani çalışmadaki ampirik sonuçlara göre, UFRS uygulaması ile söz konusu şirketlerin isteğe bağlı tahakkuklarında önemli ölçüde azalma meydana geldiği belirlenmiştir (Karabayır, 2012).

Yurdakul (2014) tarafından yapılan çalışmada UFRS uygulamasının ve bağımsız denetim kalitesinin finansal raporlara kâr yönetimi bakımından etkisinin ne yönde olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada BİST’te işlem gören 165 şirketin tarihi maliyetleri esas alan finansal raporlama sisteminin uygulandığı 1995-2002 dönemi finansal raporlama verileri ve UFRS’lerin uygulandığı 2005-2012 dönemi finansal raporlama verileri ile ilgili analizler gerçekleştirilmiştir. Jones Modeli ve Düzeltilmiş Jones Modeli ile bu modellerin farklı versiyonları isteğe bağlı tahakkukların belirlenmesi amacıyla kullanılmıştır. Çalışma sonucunda UFRS uygulamasına geçişin isteğe bağlı tahakkukları istatistiki açıdan anlamlı düzeyde azalttığı belirlenmiştir. Bağımsız denetim kalitesinin kâr yönetimine etkisi ile ilgili olarak ise, dört büyük denetim firması tarafından denetlenen şirketlerin isteğe bağlı tahakkuk düzeylerinin daha düşük olduğu görülmüştür. UFRS uygulaması ile birlikte BİST’te işlem gören şirketlerin finansal raporlarında yer alan isteğe bağlı tahakkuk düzeylerinin azaldığı, söz konusu şirketlerde finansal raporlama kalitesinin arttığı ve dört büyük denetim firması tarafından yapılan denetimlerin isteğe bağlı tahakkukları sınırlandırarak finansal raporlamanın kalitesine olumlu katkı sağladığı belirlenmiştir.

Diğer taraftan pek çok çalışmada UFRS uygulamasının şirketlere sunduğu esnekliklerin şirket yöneticilerinin öznel yargı kullanmasına imkân sağladığı ve bu imkanların şirketlerde kâr yönetimini artırdığı ifade edilmektedir. Jeanjean ve Stolowy (2008) tarafından UFRS uygulamasını ilk kabul eden Avustralya, Fransa ve Birleşik Krallık'ta yapılan çalışmada UFRS uygulaması ile çalışmada yer alan şirketlerde kâr yönetiminin azalmadığı aksine Fransa'da arttığı gözlemlenmiştir. Watrin ve Ullman (2012) tarafından Almanya'da yapılan çalışmada da 1994-2005 döneminde finansal raporlama standartlarının ve güdülerinin kâr kalitesi üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Aynı şekilde bu çalışmada da UFRS uygulamasının, kâr kalitesini azalttığı tespit edilmiştir.

Ülkemizde UFRS uygulamasının ilgili şirketlerin kâr yönetimine etkisini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada UFRS uygulamasıyla birlikte toplam tahakkukların kalitesinin düştüğü belirlenmiştir. Buna karşın aynı çalışmada kârın uyumlaştırılması için yapılan uygulamaların azaldığı tespit edilmiştir (Ertan, 2011). Başka bir çalışmada 2000-2018 döneminde BİST'te işlem gören 34'ü imalat ve 7'si hizmet sektöründe faaliyet gösteren 41 BİST-100 şirketinin verileri ile UFRS'ye geçişin kâr yönetimine etkisi incelenmiştir. Çalışmada 2000-2004 yılları arasındaki dönem, tarihi maliyetlerinin esas alındığı dönem; 2005-2018 yılları arasındaki dönem ise, UFRS dönemi olarak dikkate alınmıştır. Çalışmanın sonucunda UFRS uygulamasına geçişin tüm şirketlerde kâr yönetimini artırdığı ve finansal raporlama kalitesini olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir (Azarifar, 2022).

Yapılan bazı çalışmalarda da UFRS uygulaması ile kâr yönetimi arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Tendeloo ve Vanstraelen (2005) tarafından yapılan çalışmada UFRS uygulamasının kâr yönetimine etkisi ele alınmıştır. Çalışmada temel kavramları dikkate alındığında temel amacı, finansal raporlama kalitesini artırmayı amaçlayan UFRS uygulamasının kâr yönetimini azaltması beklendiği vurgulanmıştır. Fakat çalışmada 1999-2001 dönemi içerisinde UFRS uygulamasına gönüllü geçiş yapıp bu standartları uygulayan şirketler ile bu standartları uygulamayan şirketler karşılaştırıldığında bu iki grup arasında kâr yönetimi açısından herhangi bir farklılık tespit edilememiştir. Sonuç olarak UFRS uygulamasının kâr yönetimini azaltma yönünde bir etki sağlamadığı görülmüştür. Wang ve Campbell (2012) tarafından Çin'de yapılan çalışmada 1998-2009 döneminde

UFRS uygulamasının kâr yönetimi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmada UFRS uygulamasının kâr yönetimini azalttığıyla ilgili anlamlı bir sonuç elde edilememiştir. %20 ve daha fazlasının kamuya ait olduğu şirketlerde kâr yönetimi uygulamalarına daha az rastlanmıştır. Bu durum, kamu sahipliğinin kâr yönetimini azalttığı şeklinde yorumlanmıştır.

Acar (2011) tarafından yapılan çalışmada BİST'teki şirketlerin kâr yönetimi düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Tahakkukları esas alan modellerin kullanıldığı çalışmada, UFRS uygulamasının BİST'te yer alan şirketlerde kâr yönetimine etkisi araştırılmıştır. Çalışma sonucunda UFRS uygulamasının kâr yönetimi üzerinde bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Çalışma kapsamındaki şirketlere sektörel bazda bakıldığında, sektörler arasında kâr yönetimi açısından belirgin farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Şirketlerin varlıklarının büyüklükleriyle kâr yönetimi arasında ters yönde fakat istatistiki olarak anlamlı olmayan bir ilişki gözlemlenmiştir. Aynı zamanda şirketlerin yönetim kurulu yapısıyla kâr yönetimleri arasında yine istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bulmuş Oral (2019) tarafından yapılan çalışmada ülkemizde UFRS uygulamasına geçişin finansal raporlama kalitesine etkisi araştırılmıştır. Çalışmada UFRS uygulamasına geçiş ile şirketlerin kâr yönetimi uygulamaları oranında anlamlı bir düşüşün gerçekleşmediği görülmüştür. Sadece çalışma kapsamındaki şirketlerin piyasa değeri ile defter değeri arasındaki değer ilişkisinde artış belirlenmiştir.

Ülkemizde UFRS uygulaması öncesi ve sonrası dönemleri dikkate alarak BİST'teki şirketlerin kâr yönetimine başvurup vurmadığını tespit etmeyi amaç edinen çalışmalarda farklı sonuçların elde edildiği görülmüştür. Bu çalışmalardan biri olan Küçüksözen (2004) tarafından yapılan çalışmada BİST'te işlem gören şirketlerin kâr yönetimi yapıp yapmadıklarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda 1998-2002 döneminde BİST'te işlem gören 126 şirketin %23,43'ünün faaliyet sonuçlarını olduğundan daha iyi göstermek amacıyla kâr yönetimine başvurduğu tespit edilmiştir. Söz konusu 126 şirketin %33,47'sinin BİST 100 endeksinde yer aldığı belirtilmiştir. Çalışmada BİST 100 içerisinde kâr yönetimine başvuran şirketlerin oranı ise, %31,54 olarak belirlenmiştir. Bu şirketlerin örnekleme de yer alan diğer şirketlere kıyasla daha büyük ve kurumlaşmış şirketler olduğu vurgulanmıştır.

BİST’te işlem gören şirketlerin kâr yönetimi uygulamalarına başvurup başvurmadıklarını tespit etmek amacıyla yapılan başka bir çalışmada reel sektörde faaliyet gösteren 101 şirketin 1990-2002 dönemine ait verileri ile ilgili analizler yapılmış ve bu analizler sonucunda söz konusu şirketlerin finansal raporlarında kâr yönetimine başvurdıkları tespit edilmiştir. Tespit edilen kâr yönetiminin büyüklüğünün şirketlerin toplam varlıklarının yaklaşık %14’ü düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre, BİST’te işlem gören şirketlerle ilgili alınacak kararlarda söz konusu kâr yönetimi bulgularının göz önünde bulundurulması gerektiği ifade edilmiştir. Buradan hareketle finansal rapor kullanıcılarının güvenilir bilgi ihtiyacını karşılamak için şirketlerin kamuya daha fazla bilgi sunmaları gerektiği belirtilmiştir (Ayarlıoğlu, 2007).

BİST’te işlem gören 132 şirketin 2005-2008 döneminde kâr yönetimine başvurarak toplam tahakkukları, net kârı, nakit akımını ve kârları yönlendirip yönlendirmediklerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Jones Modeli’nin uygulandığı çalışmada söz konusu şirketlerin 2006-2008 döneminde kâr yönetimine başvurmadıkları görülmüştür (Duman, 2010).

BİST’te sunulan finansal bilgilerin kalitesinin ölçülmesini amaçlayan bir diğer çalışmada, şirketlerin 2005-2012 dönemine ait verileriyle ilgili analizler yapılmıştır. Çalışma sonucunda BİST’te yer alan şirketlerin kâr bileşenleri içerisinde nakit akışlarının tahakkuklara nispeten süreklilik arz ettiği ve BİST’te sunulan finansal bilgilerin genel olarak kaliteli olduğu sonucuna varılmıştır (Demirel Arıcı, 2014). Erdil (2014) tarafından yapılan çalışmada ise; BİST İmalat Sanayi Endeksi’nde yer alan 146 şirketin kâr yöntemine başvurup başvurmadıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda 2010-2011 döneminde 80 şirketin; 2011-2012 döneminde ise, 79 şirketin kâr yönetimine başvurduğu belirlenmiştir.

Koçak (2015) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de halka açık olup İstanbul Sanayi Odası (İSO)’nın sıralamasına göre en büyük ilk 500 sanayi kuruluşu içerisinde bulunan şirketlerde kâr yönetimine başvurulup vurulmadığının belirlenmesi, kâr yönetimi uygulamalarının şirketin finansal performansına etkisi ve son olarak kâr yönetimi ile kâr kalitesi arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla söz konusu şirketlerin 2006-2013 dönemine ait verileri ile ilgili analizler yapılmıştır. Çalışma sonucunda söz konusu şirketlerde kâr yönetimine başvurulduğu

belirlenmiştir. Buradan hareketle elde edilen sonucun, BİST’te yer alan şirketlerle ilgili alınacak kararlarda dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır.

Kâr yönetimi ile yatırımcıların yanlış yönlendirilip yönlendirilmediklerinin tespit edilmesi amacıyla yapılan çalışmada 1976-1995 dönemine ait 59.016 şirket-yıl verisi belirli düzenlemelerin yapıldığı Düzeltilmiş Jones Modeli ile analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda kâr yönetiminin yatırımcılar arasında servet transferlerine yol açtığı tespit edilmiştir (Chambers, 1999). Xie (2001) tarafından yapılan çalışmada isteğe bağlı tahakkuklarla yapılan kâr yönetiminin hisse senedi fiyatlarına yansıtılıp yansıtılmadığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. 1971-1992 dönemindeki 56.692 şirket-yıl verisi ile yapılan analizde Jones Modeli kullanılmıştır. Çalışma sonucunda toplam tahakkukların bileşeni olan isteğe bağlı ve isteğe bağlı olmayan tahakkukların her ikisinin de piyasa tarafından dikkate alındığı ve bu tahakkukların hisse senedi fiyatlarına yansıtıldığı tespit edilmiştir.

Kâr yönetiminin azaltılmasında şirketlerin analistler tarafından takip edilmesinin önemli bir etken olabileceği hipotezi ile yapılan çalışmada kâr yönetiminin azaltılmasında analistlerin rolü, uluslararası boyutta ele alınmıştır. 1994-2002 dönemine ait 26 ülkeden ulaşılabilen şirket verisi ile yapılan çalışmada analistlerin şirketleri takip etmelerinin, söz konusu şirketlerde kâr yönetimini azalttığı gözlemlenmiştir (Degeorge, Ding, Jeanjean ve Stolowy, 2005).

Aharony, Lin ve Loeb (1993) tarafından yapılan çalışmada şirketlerin halka ilk arz olma dönemlerinde kâr yönetimi yapıp yapmadıkları tespit edilmek istenmiştir. Bu amaçla 1985-1987 dönemindeki 229 şirketin finansal rapor verileri kullanılarak DeAngelo modeli ile gerekli analizler yapılmıştır. Çalışmada söz konusu şirketlerin tahakkukları kullanarak kâr yönetimi yaptığına dair istatistiki kanıtlara ulaşılamamıştır. Yine Friedlan (1994) tarafından şirketlerin halka ilk arz dönemlerinde kâr yönetimi yapıp yapmadıklarını belirlemek amacıyla yapılan çalışmada 1981-1984 döneminde halka arz olan 277 şirketin verileri ile ilgili analizler yapılmıştır. Çalışmada halka arz olan şirketlerin halka ilk arz öncesi gelirlerini artırıcı kâr yönetimi uygulamalarına başvurdukları belirlenmiştir. Kârlarını yüksek göstermek amacıyla yapılan bu kâr yönetimlerinin, şirketlerin büyümelerinden kaynaklandığına yatırımcıları inandırmak için bu şirketlerin büyüme dönemlerinde halka açıldıkları

tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra çalışma kapsamındaki şirketlerin hemen hemen tamamının ilgili tahakkuklarla kârlarını artırarak zarardan kâra geçtikleri görülmüştür.

Aynı şekilde 1980-1992 döneminde ilk kez halka arz olan 1.649 şirketi kâr yönetimi açısından incelemek amacıyla yapılan çalışmada ilk halka arz öncesinde hisse senedi fiyatlarının olması gerekenden daha yüksek belirlenmesi için finansal raporlarda var olandan daha yüksek kârlara yer verildiği ve bunun için şirketlerin isteğe bağlı tahakkukları kullandığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu şirketlerde halka arzı izleyen dönemlerde ise, bu tahakkukların azaldığı görülmüştür (Teoh, Welch ve Wong 1998). Pastor ve Poveda (2005) tarafından yapılan bir diğer çalışmada da hisse senetlerinin halka arz edilmesi ile kâr yönetimi arasındaki ilişki ele alınmıştır. 1991-2002 dönemine ait 75 şirketin verisi ile yapılan analizde hisse senetlerinin halka arz edilmesinden önceki yıllarda kâr yönetiminin arttığı tespit edilmiştir. Bu noktada halka açılan şirketlerin daha fazla talep toplayabilmek için kâr yönetimine başvurdukları söylenebilir.

Roosenboom, Goot ve Mertens (2000) tarafından yapılan çalışmada ilk kez halka arz olan şirketlerin hisse senetlerinin getirileri ile kâr yönetimleri arasındaki ilişki ele alınmıştır. Hollanda’da 1984-1994 döneminde ilk kez halka arz olan 64 şirket verisiyle analizler yapılmıştır. Yapılan analizlerde agresif kâr yönetimi uyguladığı tespit edilen şirketlerde söz konusu kâr yönetimlerinin halka arzı takip eden yıllarda şirketlerin hisse senetlerinde düşük getiriye sebep olduğu belirlenmiştir (Roosenboom, Goot ve Mertens, 2000’den aktaran: Ayarlıoğlu, 2007: 131).

Kore’de hisse senetlerini halka ilk kez arz eden şirketlere kâr yönetimi uygulamaları için denetim düzenlemesi getirilmiştir. Bu düzenleme ile hisse senetlerini ilk kez arz eden şirketlere denetçi atanmıştır. Bahsi geçen düzenlemenin etkilerini araştırmak için hisse senetlerini halka ilk kez arz eden 83 şirket üzerinde çalışma yapılmıştır. Düzeltilmiş Jones Modelinin kullanıldığı çalışmada söz konusu düzenlemenin kâr yönetimini azalttığına dair bulgular elde edilmiştir (Yoon, Wee, Baik ve Miller, 2001).

Yükseltürk (2006) tarafından yapılan çalışmada ülkemizde ilk kez halka arz olan şirketlerin halka arz dönemlerinde tahakkuklarla birlikte kârlarını yüksek gösterip göstermedikleri araştırılmıştır. Çalışmada 1994-2001 döneminde halka açılan 95 şirket belirli kriterlerle seçilmiştir. Yapılan analizler sonucunda söz konusu şirketlerin halka

arz döneminden önce tahakkuklarını artırıp kârlarını yükseltmeye başladıkları tespit edilmiştir. Aynı şirketlerin halka arz olunan yılda ise, tahakkuklarını en yüksek seviyeye çıkardıkları gözlemlenmiştir. Tahakkukların halka arz döneminden sonra ise, halka arz öncesindeki seviyelere yakın düzeylere gerilediği gözlenmiştir. Bu sonuçlar, ülkemizde halka arz olan şirketlerin tahakkuklar yardımıyla kârlarını yüksek gösterdikleri hipotezini desteklemiştir. Bu sonuçların gücünün test edilmesi amacıyla aynı dönemde halka arz olmayan ve aynı sektörde faaliyet gösteren şirketler üzerinde araştırma yapılmıştır. Bu şirketlerin tahakkukları ile halka açılan şirketlerin tahakkukları, mevcut dönemlerde farklı değişimler göstermişlerdir. Bu durum, tahakkuklardaki aynı dönemdeki değişimlerin şirketlerin tümünde gerçekleşmediğini yalnız halka açılan şirketlerde gerçekleştiğini ortaya koymuştur. Başka bir çalışmada BİST’te kote şirketler tarafından şirket hisse senetlerine olan talebi artırmak amacıyla kâr yönetimine başvurabileceği ifade edilmiştir (Altıntaş, Sarı ve Otluoğlu, 2017: 890).

Louis ve Robinson (2005) tarafından yapılan çalışmada tahakkuklar ile hisse senetlerinin bölünmesi arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada Düzeltilmiş Jones Modeli uygulanmıştır. Şirketlerin hisse senedi bölünmesine dair ilan tarihlerindeki anormal getirileri ile isteğe bağlı tahakkuklar arasında pozitif ilişkinin var olduğu görülmüştür.

DeAngelo (1986) tarafından yapılan çalışmada halka açık şirketlerin piyasadaki hisse senetlerini geri almadan önce hisse senetlerinin mevcut değerini daha düşük göstermek amacıyla kâr yönetimine başvurup vurmadığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada 1973-1982 yılları arasında NYSE ve AMEX’de işlem gören 64 şirket incelenmiştir. Bu çalışmada toplam tahakkukların değişimi dikkate alınarak söz konusu şirketlerin ilgili dönemler kâr yönetimi yapıp yapmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada yöneticilerin şirketlerinin piyasadaki hisse senetlerini geri alma süreçlerinde kâr yönetimine başvurdıklarıyla ilgili oluşturulan hipotez istatistiki olarak doğrulanamamıştır.

Şirket birleşmelerinin öncesinde hisse senetlerinin değerinin arttırılmasına yönelik olarak kâr yönetimi uygulamalarının yapıp yapılmadığının incelendiği çalışmada, 1985-1990 döneminde hisse senedi değişimiyle yapılan 24 farklı sektörden 55 şirket birleşimine yer verilmiştir. Jones modelinin kullanılarak yapılan analizler sonucunda şirket birleşmeleri öncesi gelir artırıcı uygulamalarla kâr yönetimi yapıldığı

tespit edilmiştir. Bunun aksine birleşimi nakit olarak gerçekleştiren şirketlerde yapılan analizde ise, birleşim öncesinde kâr yönetimi yapıldığına dair bir bulgu elde edilmemiştir (Erickson ve Wang, 1999).

Dempsey, Hunt ve Schroeder (1993) tarafından yapılan çalışmada şirketin ortaklık yapısının kâr yönetimi üzerindeki etkisi araştırılmıştır. 1960-1966 yılları arasında en az bir olağandışı muhasebe kalemine sahip 248 şirketin Compustat veri tabanından elde edilen verileri ile gerekli analizler yapılmıştır. Çalışmada ortaklık yapısı dikkate alındığında yöneticilerin şirketin sahibi olmamasının, gelir artırıcı davranış için destek oluşturduğu tespit edilmiştir. Kâr yönetimi ile temsil sorunu arasındaki ilişkiyi ele alan başka bir çalışmada kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının şeffaflığı artırarak temsil sorununu azalttığı ve bunun sonucunda da kâr yönetiminin azaldığı gözlemlenmiştir. Kâr yönetimi ile temsil sorunu arasındaki ilişkide şirketlerin sahiplik yapılarının bu noktada belirleyici etken olduğu ifade edilmiştir (Beaudoin, 2008). Jara ve Lopez (2011) tarafından yapılan çalışmada ise, sermayenin büyük kısmını aynı aileden bir ya da birkaç kişinin elinde bulundurduğu aile şirketlerinde kâr yönetiminin azaldığı ifade edilmiştir. Aynı şekilde başka bir çalışmada şirketin az sayıda ortağa ait olmasının kâr yönetimini azaltabileceği vurgulanmıştır (Reyna, 2012).

Ayrıca literatürde sahiplik yoğunlaşması kavramı ile kâr yönetimi arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar yer almaktadır. Burada sahiplik yoğunlaşması, şirket sahiplerinin sahip oldukları hisselerin miktarını ifade etmektedir. Bir şirketin hisselerinin çoğunun belli kişi veya grupların elinde olması, o şirkette sahiplik yoğunlaşmasının yüksek olduğunu gösterir. Söz konusu yoğunlaşma halka arz veya hisse senedi geri alma gibi eylemlerle el değiştirebilir (Kalıpçı Çağırın, 2019). BİST’te işlem gören reel sektör şirketlerinin ilgili verileriyle yapılan analizde şirketlerin sahiplik yoğunlaşması ile kâr yönetim düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma da sahiplik yoğunlaşma oranı ile kâr yönetimi arasında istatistiki olarak anlamlı ve negatif bir ilişkinin var olduğu belirlenmiştir (Ensari Alpay, 2021).

Kurumsal sosyal sorumluluk, şirketlerin uygulamalarında paydaşlarına ve çevreye karşı yapıcı olmalarını ifade etmektedir. Bu bakış açısının karşılığı olarak finansal raporların güvenilir bilgiler içermesi gerekmektedir. Fakat bunun tam aksine kâr yönetimi, muhasebe işlemlerinin manipüle edilmesi yoluyla gerçek dışı ve

güvenilirliği düşük finansal raporlamalara sebep olmaktadır. Sonuç olarakta söz konusu raporlamalarda sunulan finansal bilginin kalitesi düşmektedir. Bu noktada hem kurumsal sosyal sorumluluk hem de kâr yönetimi uygulamaları, şirketlerin sunmuş olduğu finansal bilgilerin kalitesini etkilemektedir. Buradan hareketle finansal bilgi kalitesi açısından kurumsal sosyal sorumluluk, kâr yönetimi ve finansal performans arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada BİST’de reel sektörde faaliyet gösteren 81 şirketin 2005-2012 dönemine ait verileri ile ilgili analizler yapılmıştır. Bu analizler sonucunda şirketlerde kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarının kâr yönetimi üzerinde sınırlayıcı etkiye sahip olduğu ve bu etki ile birlikte finansal bilgi kalitesinin de artış gösterebileceği ifade edilmiştir (Yazan, 2015).

Healy (1985) tarafından yapılan çalışmada primlerle ödüllendirilen yöneticilerin bu primleri artırmak amacıyla tahakkukları kullanarak kâr yönetimine başvurdukları hipotezi test edilmiştir. Bu çalışmada yöneticilerin görev süreleri boyunca yaptıkları kâr yönetimi uygulamalarının toplamının sıfıra eşit olacağı belirtilmiştir. Burada belirli uygulamaların (mevzuatın getirdiği sınırlamalar, bağımsız denetim vb.), yöneticilerin devamlı olarak kendi lehlerinde kâr yönetimi yapmalarını engellediği ifade edilmiştir. Bu noktada sürekli olarak tek yönde (gelirleri arttırıcı ya da azaltıcı) kâr yönetimi yapılmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir. Mevcut dönemde gelirleri arttırıcı uygulamalara başvurulduğu durumda izleyen dönemlerde bunu dengeleyecek tam tersi politikaların uygulanması gerektiği ifade edilmiştir. Bu gereklilik aynı zamanda yöneticilerin her dönem kâr yönetimi uygulamalarına başvuracaklarını ortaya koymaktadır. Muhasebeleştirme tercihlerinin yöneticilerin primleri üzerindeki etkilerini tespit etmeyi amaçlayan çalışmada Fortune Dergisi’nin belirlediği ABD’deki en büyük 250 şirkete ait veriler kullanılmıştır. Çalışmada şirketler tarafından dönem sonunda açıklanan kârın, dönem başında belirlenen hedef kârın altında kaldığı durumlarda yöneticilerin belirli uygulamalara başvurduğu tespit edilmiştir. Aynı şekilde GKGMİ, standartlar ve düzenlemeler doğrultusunda dönem başında hedeflenmiş kâr rakamına ulaşabilmek için belirli politikaların uygulandığı sonucuna varılmıştır. Belirlenen hedef kâra ulaşmak amacıyla yöneticiler tarafından gerçekleştirilen kâr yönetimi uygulamalarına rağmen yine de dönem sonu kârın, başlangıçta belirlenen hedef kâr limitinin altında kaldığı durumlarda yöneticilerin gelecek dönem primlerine odaklandığı ortaya konulmuştur. Bu noktada gelecek yıl

primlerinin gerçekleşmesi için mevcut dönemdeki kâr kaynaklarını muhasebe ilkeleri, standartları ve yasal düzenlemeler çerçevesinde gelecek dönemlere aktarmayı amaçladıkları ifade edilmiştir. Dönem sonu kârının başlangıçta hedeflenen kâr rakamının çok üstünde gerçekleştiği durumlarda ise; yöneticilerin bu fazlalık kârları gelecek dönemde de prim alabilmek için muhasebe ilkeleri, standartları ve yasal düzenlemeler çerçevesinde bir sonraki dönemlere aktardığı belirtmiştir (Healy, 1985). Gaver, Gaver ve Austin (1995) tarafından yapılan diğer bir çalışmada şirket yöneticilerinin finansal raporlamada farklı tercihler arasından tercih yaparken alacakları primleri dikkate alıp almadıkları incelenmiştir. 1980-1990 döneminde 102 şirket ile yapılan çalışmada şirket yöneticilerinin şirket kârlarında primlerine göre düzenleme yaptıkları belirlenmiştir. Bu noktada şirket kârının düşük olduğu dönemde şirket kârlarını artıracak tercihlerde bulundukları ve çok yüksek olduğu dönemlerde ise, aksine şirket kârlarını azaltacak şekilde raporlama yaptıkları tespit edilmiştir.

Bu hususta Holthausen, Larcker ve Sloan (1995) tarafından daha ayrıntılı veri kullanarak yapılan çalışmada şirket yöneticilerinin primleri ile şirketlerin kârları arasındaki ilişki ele alınmıştır. Çalışmada yöneticilerin alacakları primlerin bu yöneticilerin muhasebeleştirme tercihlerini etkileyip etkilemediği belirlenmek istenmiştir. Çalışma kapsamında yöneticilerin sadece kârı azaltıcı uygulamaları tercih ettikleri belirlenmiştir. Bu noktada dönem kârının yöneticilerin prim alabilmeleri için belirlenen üst limiti aştığı durumlarda yöneticilerin dönem kârını önceden belirlenmiş üst limite doğru azaltmak amacıyla ilgili uygulamalara başvurdukları tespit edilmiştir. Beaudoin (2008) tarafından yapılan çalışmada da kâr yönetimi ile temsil sorunu arasındaki ilişki ele alınmıştır. Çalışmada şirket sahipleri ile yöneticileri arasında bir vekalet sorunu olması durumunda yöneticilerin kendi çıkarları için kâr yönetimi uygulamalarına başvurdukları ve bu şekilde prim alabilmek için kârı yüksek gösterdikleri belirlenmiştir.

İsteğe bağlı tahakkuklardaki değişimin herhangi bir sektördeki bütün işletmelerde benzer olduğunu varsayan Endüstri Modeli'ni dikkate alan çalışmada şirket yöneticilerinin şirketten ayrılması ile şirketin ar-ge harcamaları arasındaki ilişki ele alınmıştır. Sektörel bazda Compustat veri tabanından elde edilen 405 şirket verisi ile yapılan analizde şirket yöneticilerinin finansal raporlamada ilgili tercihlerini gelir artırıcı muhasebeleştirme seçimleri yönünde kullandıkları tespit edilmiştir (Dechow

ve Sloan, 1991). Başka bir çalışmada olağandışı üst yönetim değişikliklerinin, finansal raporlamada yapılan seçimlerin ve verilen kararların üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla olağandışı üst düzey yönetici değişikliği yapan 73 şirket üzerinde inceleme yapılmıştır. Yapılan incelemelerde beklenmeyen kârlar, tahakkuklar, nakit akışları ve spesifik kalemler ele alınmıştır. Çalışmada yeni CEO'ların yönetimlerinin ilk yıllarında önceki dönemdeki yöneticileri başarısız göstermek amacıyla gelirleri azalttıkları, aniden yönetimden ayrılan CEO'ların da aynı uygulamaları yönetimlerinin son yıllarında yaptıkları belirlenmiştir (Pourciau, 1993).

BİST'te 2008-2015 döneminde işlem gören reel sektör şirketlerinin 954 şirket/yıl verisi ile şirketlerin üst yönetiminin büyüklüğünün ve bu düzeyde kadınların bulunmasının kâr yönetimine etkisi analiz edilmiştir. İşletmelerin üst yönetiminde kadın bulunmasının, kâr yönetimi uygulamalarını azalttığı belirlenmiştir. Aynı şekilde şirketlerin yönetim kurulunda kadın üyelerin oranı arttıkça şirketlerin kâr yönetimi uygulamalarının azaldığı tespit edilmiştir. Yalnız çalışmada şirket üst yönetiminde kadınların oranının artması ile kâr yönetiminin azalması arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Üst yönetimin büyüklüğü ile kâr yönetiminin büyüklüğü arasında ise, negatif yönde anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir (Türkyılmaz, 2019).

Bayırlı (2006) tarafından BİST'teki şirketlerin 1997-2003 dönemini kapsayan çalışmada aktif toplamı olarak belirlenen şirket büyüklüğünün şirket tahakkuklarıyla ilişkisi ele alınmıştır. Çalışma sonucunda şirket büyüklüğü ile tahakkukların değişkenliği arasında ters orantı olduğu belirlenmiştir. Yani şirket büyüklüğü arttıkça, tahakkukların değişkenliğinin azaldığı görülmüştür. Aynı zamanda şirket büyüklüğü arttıkça şirketlerin tahakkukları kullanarak kâr yönetimi uygulamalarına başvurma motivasyonlarının azaldığı ifade edilmiştir. Yine çalışmada aktif büyüme oranı ile tahakkukların değişkenliği arasında doğrusal bir ilişki tespit edilmiştir. Fakat çalışma kapsamında belirlenen manipülatör şirketlerde tam tersi bir ilişkinin var olduğu gözlemlenmiştir. Diğer bir ifade ile manipülatör şirketlerde aktif büyüme oranı arttıkça, tahakkukların değişkenliğinde azalma tespit edilmiştir.

DeAngelo, DeAngelo ve Skinner (1994) şirketlerin borç sözleşmelerindeki koşulları yerine getirmek amacıyla dağıtılacak kârlar üzerinde bir değişim yapıp yapmadıklarını incelemişlerdir. 1980-1985 yılları arasındaki yıllarda üç yıl zarar

açıklayan NYSE'deki 76 şirketin yaptığı kâr payı ödemelerinde azalma olduğu tarihlerde şirketlerin tahakkuklarında gerçekleşen değişimler dikkate alınmıştır. Çalışmada söz konusu şirketlerin tahakkuklardan yararlanarak dağıtılacak kâr tutarlarında değişim yaptıklarıyla ilgili bir sonuç elde edilememiştir. DeFond ve Jambalvo (1994) tarafından yapılan çalışmada da finansal kaldıraç ile kâr yönetimi arasındaki ilişki ele alınmıştır. NAARS veri tabanından 1985-1988 yıllarında borç sözleşmelerindeki hükümleri ihlal ettiği açıklanmış 94 şirket verisi ile yapılan çalışmada finansal kaldıraç ile kâr yönetimi arasında pozitif ilişki elde edilmiştir. Çalışmada borç sözleşmelerindeki hükümlerin ihlalinin açıklanmasından önce kâr yönetimine başvurulduğu belirlenmiştir. Yine Sweeney (1994) tarafından 1980-1989 yılları arasında borç sözleşme hükümlerini ihlal eden 130 şirket üzerinde yapılan çalışmada şirketlerin sözleşme hükümlerini ihlal etme tehlikesi olduğu zaman kâr yönetimine başvurdıkları tespit edilmiştir.

Bayırlı (2006) tarafından BİST'te yapılan çalışmada şirketlerde finansal kaldıraç endeksindeki artışla tahakkukların değişkenliği arasında pozitif ilişki tespit edilmiştir. Bu durumda finansal kaldıraç endeksindeki artış sonucunda yani şirketlerin borç düzeyindeki artış ile tahakkukların değişkenliğinin de arttığı görülmüştür. Bu sonuç, şirketlerin finansal kaldıraç endekslerindeki yükselmenin borçları yönetebilme amacıyla kâr yönetimi uygulamaları için motivasyon oluşturduğu şeklinde yorumlanmıştır. Bu motivasyonlardan hareketle şirketlerin tahakkuklarının değişkenliğinin de arttığı dile getirilmiştir. Çalışma kapsamında belirlenen manipülatör şirketlerde ise, bu hususta tam tersi bir ilişki gözlemlenmiştir. Yani çalışmadaki manipülatör şirketlerde finansal kaldıraç endeksi arttıkça bu şirketlerin tahakkuklarının değişkenliğinde azalma görülmüştür. BİST'te Yazan (2015) tarafından yapılan başka bir çalışmada yine şirketlerde borç kullanımındaki artışın kâr yönetimini artırdığı belirlenmiştir.

İlişkili taraflarla olabilecek işlemler şirket yöneticileri tarafından kâr yönetimi için kullanılabilir. İlişkili taraf işlemleri ve kâr yönetimi arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmada BİST'e kote imalat sektöründe faaliyet gösteren 163 şirketin 2018 yılı verileri ile ilgili analizler yapılmıştır. Beneish (1999) modelinin kullanıldığı çalışmada kâr yönetimi ile belirli ilişkili taraf işlemleri arasında istatistiki olarak anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. İlişkili taraflara satışlar ve ilişkili taraflara borçlar ile kâr yönetimi

arasında pozitif yönde; ilişkili taraflardan alışlar ile kâr yönetimi arasında ise, negatif yönde anlamlı ilişkiler belirlenmiştir (Avcı, 2022).

McNichols ve Wilson (1988) tarafından yapılan çalışmada Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri'ni (US Generally Accepted Accounting Principles-US GAAP) uygulayan ve yayıncılık sektöründe faaliyet gösteren 138 şirketin kâr yönetimi yapıp yapmadığının tespiti amaçlanmıştır. Bu amaçla şirketlerin kârlarının varyansındaki azalışlar incelenmiş ve bu kârların çok düşük olduğu dönemlerde söz konusu yöneticilerin büyük temizlik muhasebesi yapıp yapmadıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma sonunda yöneticilerin gelirleri istikrarlı hale getirmekten ziyade gelirleri azaltmaya yönelik uygulamalara başvurdukları tespit edilmiştir. Chan, Jegadeesh ve Sougiannis (2004) tarafından yapılan çalışmada toplam tahakkukların bileşenleri olan isteğe bağlı ve isteğe bağlı olmayan tahakkukların şirketlerin gelecekteki kârları üzerindeki etkilerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Temel olarak Jones Modeli ile 1963-1996 dönemindeki 2.914 şirket verisi ile yapılan çalışmada genel olarak tahakkukların şirketlerin gelecekteki kârlılıkları üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğu görülmüştür. Peek (2004) tarafından yapılan çalışmada ise, isteğe bağlı karşılıklar ile ilgili uygulamalarla şirketlerin kârlarını istikrarlı hale getirdikleri tespit edilmiştir.

Olağandışı finansal performans ortaya koyan şirketler üzerinde yapılan çalışmada 1987-1993 döneminde ABD'de finansal raporlarında finansal bilgi manipülasyonun yer aldığı SEC tarafından açıklanmış 64 şirketin verisi kullanılmıştır. Yeni bir model geliştirilmesini içeren çalışmada yüksek tahakkuklara sahip şirketlerin çıkarlarına uygun yapılan raporlama uygulamaları tespit edilebilmiştir. Söz konusu model; ticari alacaklar, aktif kalitesi, amortismanlar, brüt kâr marjı, pazarlama satış dağıtım ve genel yönetim giderleri, toplam tahakkukların toplam aktiflere oranından oluşan endekslere dayalı bir modeldir. Ayrıca bu modelde tahakkuklarla birlikte başka değişkenlerin de kâr yönetimi tespitinde yer alabileceği dikkate alınmıştır. Söz konusu modelin Jones (1991)'un tahakkuk modelinin güçlendirilmiş hali olduğu dile getirilmiştir. Çalışmada daha yeni, daha düşük hisse senedi performansına sahip, kaldıraç yapısı ile büyüyen, alacak ve stok devir hızları azalmakta olan, aktif kalitesi ile brüt kâr marjı olumsuz yönde ilerleyen şirketlerin çoğunlukla kârı artırmak amacıyla finansal bilgi manipülasyonuna başvurduğu tespit edilmiştir (Beneish, 1997).

Yine kâr yönetimi uyguladığı SEC tarafından belirlenen veya basında yer alan 74 şirketle ve aynı dönemde kâr yönetimine başvurmayan 2.332 kontrol şirketiyle başka bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada önceki çalışmadan farklı olarak hisse senetlerinin 12 aylık değişim endeksi modelden çıkartılırken, borçlanma yapısındaki değişim endeksi modele eklemiştir. Yeni model ile yapılan analizler sonucunda bir şirketin kâr yönetimi uygulayıp uygulamadığı hususunda şu göstergelerin önem arz ettiği sonucuna ulaşılmıştır: Ticari alacaklardaki aşırı artış, tahakkuklardaki artış, satışlardaki büyüme, brüt kâr marjında ve aktif kalitesindeki düşüşler (Beneish, 1999).

BİST'teki şirketlerde aktif kârlılık oranıyla tahakkukların değişkenliği arasındaki ilişkinin ele alındığı çalışmada bu iki değişken arasında ters yönlü bir ilişkinin var olduğu görülmüştür. Yalnız çalışma kapsamındaki kontrol şirketlerinde bu ilişki aynı yönde tespit edilirken manipülatör şirketlerde ters yönlü olarak belirlenmiştir. Yani manipülatör şirketlerde aktif kârlılık oranı arttıkça tahakkukların değişkenliğinin azalım gösterdiği sonucuna varılmıştır. Aynı çalışmada şirketlerin zarar açıklamaları ile tahakkukların değişkenliği arasında doğrusal bir ilişki tespit edilmiştir. Negatif tahakkukların kâr yönetimi uygulamaları için kullanılma güdüsünün, zarar açıklayan şirketlerde artış gösterdiği belirlenmiştir. Manipülatör şirketlerde ise, zarar açıklaması arttıkça tahakkuk değişkenliğinin azaldığı gözlemlenmiştir (Bayırlı, 2006). Buradan hareketle zararın manipülatör şirketlerde kâr yönetimi uygulamalarına başvurmada engelleyici bir rol üstlendiği söylenebilir.

BİST'te Yazan (2015) tarafından yapılan çalışmada finansal performans artışının kâr yönetimini artırdığına dair bulgular yer almaktadır. Yine Ayarlıoğlu (2007) tarafından yapılan çalışmada BİST'te olağandışı finansal performans gösteren şirket bazında yapılan analizlerde söz konusu şirketlerde kâr yönetimine başvurulduğu belirlenmiştir. Ayrıca en düşük vergi öncesi kâr tutarı beyan eden şirketlerin, en yüksek vergi öncesi kâr tutarı beyan eden şirketlerle karşılaştırdığında daha yüksek kâr yönetimi tutarlarına sahip oldukları gözlemlenmiştir. Ensari Alpay (2021) tarafından BİST'te yapılan çalışmada aktif kârlılık oranı ile kâr yönetimi uygulama ihtimali arasında istatistiki olarak anlamlı ve pozitif yönde ilişkinin var olduğu belirlenmiştir.

Jones (1991) tarafından yapılan çalışmada kâr yönetimi ile ilgili bir regresyon modeli oluşturulmuştur. Jones Modeli olarak bilinen bu model, satışlar ve maddi duran

varlıklardaki değişimi dikkate almaktadır. Çalışmada ITC tarafından ithalata yönelik yapılan yardımlardan faydalanan olan şirketlerin ithalat yardım incelemelerinin yapıldığı dönemde kâr yönetimi yoluyla kârları üzerinde değişim yapıp yapmadıkları incelemiştir (Jones, 1991). ABD’de gümrük korumasından kimlerin faydalanacağı Ticaret Komisyonunun kararına bağlı olmakla birlikte bu kararın alınmasında en önemli etken, sektörün kârlılığıdır. Bu noktada ticaret komisyonunun hazırlamış olduğu rapora sektörün konsolide gelir tablosu dahil edilmekte ve sektörün vergi öncesi kâr analizleri yapılmaktadır. Burada gümrük korumasından yararlanmayı amaçlayan yöneticilerin, şirketlerinin kârlılıklarını var olandan daha düşük göstermek isteyeceklerini varsayılmıştır (Küçüksözen, 2004: 260). 5 sektördeki 23 şirket üzerinde yapılan çalışmada şirket yöneticilerinin, çalışma kapsamındaki dönemde gelir artırıcı muhasebeleştirme seçimleri yaptıkları tespit edilmiştir (Jones, 1991).

Han ve Wang (1998) tarafından yapılan çalışmada 1990-1991 yıllarında Körfez krizi sırasında petrol şirketlerinin artan petrol fiyatlarıyla kârlarının aşırı artması üzerine politik maliyetleri azaltmak amacıyla kâr yönetimi uygulamalarını gerçekleştirip gerçekleştirmedikleri incelenmiştir. 76 şirketin verisi ile yapılan çalışmada söz konusu şirketlerin ilgili dönemde gelirlerini azaltıcı tercihlerde bulundukları saptanmıştır. Burada güdüleyici unsur olan politik maliyetlerden kaçınmak amacıyla söz konusu şirket yöneticilerinin kârı azaltmak için kâr yönetimine başvurdukları belirlenmiştir (Han ve Wang, 1998).

Navissi (1999) tarafından yapılan çalışmada imalat sanayi şirketlerinin fiyat düzenlemeleri yaptıkları yıllarda olası kâr yönetimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Yeni Zelanda’da faaliyet gösteren 62 şirketin ele alındığı çalışmada enflasyonunun etkilerine göre düzenlenmiş Düzeltilmiş Jones Modeli kullanılmıştır. Söz konusu şirketlerin ürün fiyatlarını yükselttikleri yıllarda, kârlarını azaltıcı kâr yönetimi uygulamalarına başvurdukları tespit edilmiştir.

1976-1992 döneminde antidamping soruşturmalarıyla ilgili yapılan çalışmada, söz konusu soruşturmalarda davacı taraf olarak yer alan 17 Kanada şirketinin kâr yönetimi uygulamalarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla yapılan analizlerde söz konusu şirketlerin mahkemelerden lehte kararlar elde edebilmek amacıyla kârlarını azaltıcı uygulamalara başvurdukları belirlenmiştir (Magnan, Nadeau ve Cormier, 1999).

Kâr yönetimi ile ilgili literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde bu çalışmaların belli amaçlar etrafında toplandığı görülmektedir. Literatürde en temelde kâr yönetiminin tespit edilmesinde belli model önerisi sunan çalışmaların (Healy, 1985; DeAngelo, 1986; Jones, 1991; Dechow ve Sloan, 1991) yanı sıra kâr yönetiminin belirlenmesinde hangi model ve değişkenlerin kullanılmasının daha etkin olduğunun tespit edilmesini amaçlayan çalışmaların (Dechow, Sloan ve Sweeney, 1995; Young, 1999; Thomas ve Zhang, 2000; Bartov, Gul ve Tsui, 2001) yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte uygulanan finansal raporlama standartlarının kâr yönetimine etkisinin ne yönde olduğunun belirlenmesini amaç edinen çalışmaların (Jeanjean ve Stolowy, 2008; Iatridis, 2010; Durak, 2010; Kaytmaz Balsarı, Özkan ve Durak, 2010; Zeghal, Chtourou ve Sellami, 2011; Karabayır, 2012; Houqe, Zijl, Dunstan ve Kârım, 2012; Watrin ve Ullman, 2012; İsmail, Kamarudin, Zijl ve Dunstan, 2013; Yurdakul, 2014; Azarifar, 2022) ve son olarak hangi teşvik edici durumlarda kâr yönetimine başvurulduğunun ortaya konulmasını amaçlayan çalışmaların (Aharony, Lin ve Loeb, 1993; Pourciau, 1993; Friedlan, 1994; Gaver, Gaver ve Austin, 1995; Teoh, Welch ve Wong, 1998; Erickson ve Wang, 1999; Pastor ve Poveda, 2005; Louis ve Robinson, 2005; Bayırlı, 2006; Yükseltürk, 2006; Yazan, 2015) konu ile ilgili literatürde ağırlıklı olarak yer aldıkları gözlemlenmiştir.

Konu ile ilgili ülkemizde yapılan çalışmaların da (Bayırlı, 2006; Yükseltürk, 2006; Durak, 2010; Karabayır, 2012; Yurdakul, 2014; Yazan, 2015; Azarifar, 2022) genel olarak benzer şu amaçlarla gerçekleştirildikleri belirlenmiştir:

1.BİST'teki şirketlerin kâr yönetimine başvurup başvurmadıklarının tespit edilmesi,

2.Hangi değişken ve durumların kâr yönetimine ne şekilde etki ettiğinin belirlenmesi,

3.Ülkemizde 2005 yılından itibaren borsaya kote şirketler tarafından zorunlu olarak uygulanan UFRS'lerin uygulayıcı şirketlerin kâr yönetimi düzeylerine etkilerinin ne şekilde olduğunun tespiti.

Ülkemizdeki çalışmaların genel olarak sektörel farklılıkları dikkate almadığı görülmüştür. Fakat Acar (2011) tarafından yapılan çalışmada tahakkukların sektör farklılıklarından etkilendiği ifade edilmiştir. Buradan hareketle bu çalışmada

sektörlerin tahakkuklar üzerindeki etkisi belirlenerek sektörel farklılıklar dikkate alınmıştır.

Ayrıca BİST'teki şirketler tarafından uygulanan UFRS'lerin bu şirketlerin kâr yönetimine ne şekilde etki ettiğinin belirlenmesini amaç edinen çalışmalarda genellikle UFRS'lerin zorunlu olarak uygulanmaya başlandığı 2005 yılından itibaren bu standartların finansal tabloların kalitesine ne şekilde etki ettiğinin tespit edilmesinin amaçlandığı görülmüştür. Söz konusu amacın, UFRS uygulamasına geçildiği andan itibaren UFRS'lerin eksiksiz uygulandığı varsayımını içerdiği ve UFRS'ye geçiş döneminde yaşanabilecek sorun ve belirsizlikleri göz ardı ettiği ifade edilebilir. Bu varsayım ve olabilecek durumlar dikkate alınarak bu çalışmada önceki çalışmalardan farklı olarak UFRS'ye geçiş sonrasındaki ilk 5 yıl, geçiş dönemi olarak değerlendirilmiş ve çalışmanın kapsamına dahil edilmemiştir. Aynı şekilde 2020 yılında yaşanan pandemi nedeniyle de çalışmanın kapsamı 2019 yılı verileriyle sınırlandırılmıştır.

Yukarıda ifade edilen iki durumun yanı sıra ülkemizde borsaya kote şirketlerin büyüklükleri dikkate alındığında bu şirketlere ait verilerin normal dağılım göstermesi olasılığı epey düşükken literatürde yer alan çalışmalarda genel olarak normal dağılım zorunluluğu içeren panel veri analiz modellerinden sabit etkiler modelinin uygulandığı görülmektedir (Hill, Griffiths ve Lim, 2011: 521; Adkins ve Hill, 2011: 428; Güzel ve İltaş, 2022: 66). Çalışma kapsamında elde edilen verilerin öncelikli olarak normal dağılım gösterip göstermedikleri test edilip, test sonuçlarına göre uygulanacak panel veri modeline karar verilmiştir.

3. SEÇİLİ SEKTÖRLERDE KÂR YÖNETİMİ ANALİZİ

Bu bölümde çalışmanın amacı, örnekleme, veri seti ve modeli, ekonometrik yöntemi, değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikleri ile panel kantil regresyon analiz sonuçları yer almaktadır. Analiz sonuçları kısmında öncelikle çalışma kapsamında yer alan tüm şirketlere ait verilerle yapılan genel analiz sonuçları sunulmuştur. Sonrasında ise, çalışma dahilinde oluşturulan sektörler bazında yapılan analizlerin sonuçları aktarılmıştır.

3.1. Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada sektörlerin şirketlerin tahakkukları üzerinde ne şekilde etkiye sahip olduğunun belirlenmesi ve bu husustaki sektörel farklılıkların tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla birlikte literatür taraması sonucu saptanan bağımsız değişkenlerin her bir sektördeki kâr yönetimine ne şekilde etki ettiğinin belirlenmesi hedeflenmiştir.

Çalışmada şirketlerin faaliyette bulundukları sektörlerin tahakkukları üzerinde ne şekilde etkiye sahip olduğunun belirlenmesi, UFRS'ye geçiş dönemi sonrasındaki 10 yıllık kesintisiz verilerinin kullanılması ve aynı zamanda panel kantil regresyon yönteminin ülkemizde bu konuda ilk kez uygulanması çalışmanın literatüre katkılarını ifade etmektedir. Bu noktada söz konusu yöntem sayesinde önceki çalışmalardan farklı olarak bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenin farklı kantillerinde farklı etki düzeylerinin belirlenebilmesi, çalışmanın diğer çalışmalardan öncelikli farkını ortaya koymaktadır. Çalışmada hem uygulanan yöntem hem de veriler, kâr yönetimiyle ilgili ülkemizde yapılacak çalışmaları yönlendirmesi açısından çalışmanın önemini ifade etmektedir.

3.2. Çalışmanın Örnekleme

Çalışmanın ana kütlelerini, 2010-2019 yılları arasında BİST'te kote ve reel sektörde faaliyet gösteren şirketler oluşturmaktadır. Bu şirketler, çalışmanın yapıldığı dönem itibarıyla Kamu Gözetimi Kurumu (KAP) tarafından yapılan sektör ayrımı neticesinde belirlenmiştir. Bu noktada ilk olarak mali kuruluşlar (finansman şirketleri, varlık yönetim şirketleri, bankalar, sigorta şirketleri, finansal kiralama ve faktöring

şirketleri, holdingler ve yatırım şirketleri, aracı kurumlar, gayrimenkul yatırım ortaklıkları, menkul kıymet yatırım ortaklıkları, girişim sermayesi yatırım ortaklıkları ve diğer mali kuruluşlar) ve sonrasında ise, finansal bilgileri eksik olan şirketler çalışmanın kapsamından çıkarılmıştır. Bu şekilde çalışmanın örneklemini oluşturan 2010-2019 yılları arasında BİST’te kote ve reel sektörde faaliyet gösteren 165 şirketin KAP’ta yer alan ana sektör ayrımları, Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Çalışma Kapsamındaki Şirketlerin KAP’taki Sektör Dağılımı

SEKTÖR	Şirket Sayısı
İmalat	112
Elektrik, Gaz ve Su	5
İnşaat ve Bayındırlık	3
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	4
Toptan ve Perakende Ticaret	10
Ulaştırma ve Depolama	3
Eğitim, Sağlık, Spor ve Diğer Sosyal Hizmetler	4
Oteller ve Lokantalar	7
Bilgi ve İletişim	5
Teknoloji	12
TOPLAM	165

Çalışmanın örneklemini oluşturan şirketlerin Tablo 2’deki ana sektör dağılımı incelendiğinde; sırasıyla imalat sektöründe 112, elektrik gaz ve su sektöründe 5, inşaat ve bayındırlık sektöründe 3, madencilik ve taş ocakçılığı sektöründe 4, toptan ve perakende ticaret sektöründe 10, ulaştırma ve depolama sektöründe 3, eğitim, sağlık, spor ve diğer sosyal hizmetler sektöründe 4, oteller ve lokantalar sektöründe 7, bilgi ve iletişim sektöründe 5 ve son olarak teknoloji sektöründe 12 şirketin yer aldığı görülmektedir. Bu noktada imalat sektöründe yer alan 112 şirkete karşın diğer ana sektörlerde çok daha az sayıda şirketin yer alması, sektör bazında yapılacak analizlerde öncelikle elde edilecek verinin analize uygunluğunu ve sonrasında analiz sonuçlarının karşılaştırılabilirliğini olumsuz yönde etkileyeceğinden dolayı çalışma kapsamında yer alan şirketlerin alt sektörleri de dikkate alınarak yeniden sektör gruplandırması yapılmıştır. Bu gruplandırmada ilk olarak imalat sektöründe yer alan 112 şirketin alt

sektörleri dikkate alınarak birbirine benzer oldukları düşünülen alt sektörler birleştirilmiştir. Bu birleşimin dışında kalan imalat sektörüne ait diğer alt sektörler ise, uyumlu olacağı düşünülen ana sektörlerle birleştirilmiştir. Geride kalan ana sektörlerde tek bir sektör başlığı altında birleştirilerek Tablo 3'teki sektör grupları elde edilmiştir.

Tablo 3. Çalışma Kapsamında Oluşturulan Sektör Gruplandırması

OLUŞTURULAN SEKTÖR	MEVCUT ANA VE ALT SEKTÖR	Şirket Sayısı	
	İMALAT		112
SEKTÖR 1	Gıda, İçecek ve Tütün	20	
	Tekstil, Giyim Eşyası ve Deri	14	
	Orman Ürünleri ve Mobilya	2	
	Kâğıt ve Kağıt Ürünleri Basım	8	
	TOPLAM	44	
SEKTÖR 2	Ana Metal Sanayi	12	
	Metal Eşya Makine Elektrikli Cihazlar ve Ulaşım Araçları	24	
	Diğer İmalat Sanayii	1	
	TOPLAM	37	
SEKTÖR 3	Kimya İlaç Petrol Lastik ve Plastik Ürünler	16	
	Taş ve Toprağa Dayalı	15	
	ELEKTRİK, GAZ VE SU		5
	İNŞAAT VE BAYINDIRLIK		3
	MADENCİLİK VE TAŞ OCAKÇILIĞI		4
	TOPLAM	43	
SEKTÖR 4	TOPTAN VE PERAKENDE TİCARET		10
	ULAŞTIRMA VE DEPOLAMA		3
	EĞİTİM, SAĞLIK, SPOR VE DİĞER SOSYAL HİZMETLER		4
	OTELLER VE LOKANTALAR		7
	BİLGİ VE İLETİŞİM		5
	TEKNOLOJİ		12
	TOPLAM	41	

Tablo 3’te görüldüğü üzere, çalışmanın örneklemini oluşturan 165 şirket; çalışma kapsamında 4 sektör başlığı altında gruplandırılmıştır. Sektör 1 başlığı altında imalat ana sektörünün gıda, içecek ve tütün, tekstil, giyim eşyası ve deri, orman ürünleri ve mobilya ile kâğıt ve kâğıt ürünleri basım alt sektörleri bir araya getirilmiştir. Sektör 2 başlığı altında ise; ana metal sanayi, metal eşya makine elektrikli cihazlar ve ulaşım araçları ile diğer imalat sanayii alt sektörleri yer almıştır. Sektör 1 ve Sektör 2 başlığının kapsamının dışında kalan imalat alt sektörleri (kimya ilaç petrol lastik ve plastik ürünler ile taş ve toprağa dayalı), elektrik gaz ve su, inşaat ve bayındırlık ile madencilik ve taş ocakçılığı ana sektörleriyle Sektör 3 başlığı altında birleştirilmiştir. Son olarak toptan ve perakende ticaret, ulaştırma ve depolama, eğitim, sağlık, spor ve diğer sosyal hizmetler, oteller ve lokantalar, bilgi ve iletişim ile teknoloji ana sektörleri genel olarak hizmet sektörleri olarak düşünülerek Sektör 4 başlığı altında bir araya getirilmiştir.

3.3. Çalışmanın Veri Seti ve Modeli

Çalışma dahilinde yapılacak analiz sonuçlarının gerçeğe uygunluk ve karşılaştırılabilirlik özelliklerine daha güçlü sahip olması amacıyla UFRS uygulamasının BİST’te zorunlu olarak başlatıldığı 2005 yılı ile 2009 yılları arasındaki 5 yıl, UFRS uygulamasına geçiş yılı olarak değerlendirilmiş ve çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Burada, UFRS’ye geçiş sürecinde uygulamada yaşanabilecek aksaklıkların finansal tabloların kalitesini belirlemede yanlış yönlendirmelere sebep olabileceği düşünülmüştür. Bu noktada 2008 yılında yaşanan küresel krizin de yine aynı şekilde finansal tabloların kalitesinin belirlenmesinde ilgili şirketlerin hem 2008 hem de 2009 yıllarına ait finansal tablo verileri üzerinde etkili olabileceği dikkate alınmıştır. Buradan hareketle çalışma kapsamında yukarıda ifade edilen sektörlerde yer alan şirketlerin 2010-2019 yıllarına ait finansal tablo verileri kullanılmıştır. Bu veriler, Finnet programının yanı sıra KAP’ta yayınlanan şirket bildirimlerinden ve şirketlerin kendi internet sitelerinden elde edilmiştir. 165 şirketin 10 yıllık kesintisiz verisine her bir veri grubu için 1.650 gözlem elde edilerek ulaşılmıştır. Çalışma kapsamında toplamda 41.250 birim gözlemden oluşan veri seti ile ilgili analizler gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın temelini oluşturan kâr yönetiminin ölçülmesi için literatürdeki modeller arasından ilgili çalışmalarda en sık kullanılan ve en güçlü model olduğu farklı çalışmalarda (Dechow, Sloan ve Sweeney, 1995; Young, 1999) tespit edilmiş olan Düzeltilmiş Jones Modeli kullanılmıştır. Söz konusu model, kâr yönetiminin ölçülmesi için öncelikle toplam tahakkukların hesaplanmasını gerekli kılmaktadır.

Toplam tahakkuklar, çalışmanın kavramsal çerçeve bölümünde anlatıldığı üzere ilgili literatüre göre bilanço veya nakit akış yaklaşımı ile hesaplanabilmektedir. Bu yaklaşımlardan Düzeltilmiş Jones Modeli'nin de esas aldığı bilanço yaklaşımı, ilgili literatürde toplam tahakkukların hesaplanmasında önemli ölçüm hatalarına sebep olduğundan dolayı eleştirilmiştir. Bununla birlikte toplam tahakkukların nakit akışları ile doğrudan ölçülmesi önerilmiştir (Drtina ve Largay, 1985; Hribar ve Collins, 2002). Buradan hareketle çalışmada toplam tahakkukların hesaplanmasında nakit akış yaklaşımı kullanılmıştır.

Hribar ve Collins (2002) tarafından yapılan çalışmada toplam tahakkuklar; nakit akış yaklaşımına göre, dönemin olağan kâr tutarı ile esas faaliyetlerden elde edilen net nakit akış tutarı arasındaki fark şeklinde hesaplanmıştır. Fakat daha sonra yapılan çalışmalarda nakit akış yaklaşımında olağan kâr yerine net kâr tutarının kullanılmasının daha doğru olacağı tespit edilmiştir. Bu tespitlerden hareketle çalışmada nakit akış yaklaşımına göre toplam tahakkuklar şu şekilde hesaplanmıştır (Liu ve Lu, 2007; Yurdakul, 2014: 185):

$TT_{it} = NK_{it} - EFNNA_{it}$	
TT	: Toplam Tahakkuklar
NK	: Dönem Net Kârı
EFNNA	: Esas Faaliyetlerden Kaynaklanan Net Nakit Akışları
t	: Zaman Göstergesi
i	: Şirket Göstergesi

Düzeltilmiş Jones Modeli gereği hesaplanan toplam tahakkuklar, iki bileşenden oluşmaktadır. Bunlar aşağıda gösterildiği üzere; isteğe bağlı tahakkuklar ve isteğe bağlı olmayan tahakkuklardır. İsteğe bağlı olmayan tahakkuklar, şirketin normal faaliyetleri sonucu ortaya çıkan tahakkuklardır. İsteğe bağlı tahakkuklar ise, şirket yönetimi tarafından kârın yönlendirilmesi için seçilen muhasebe politikalarının sonucu oluşan ve kâr yönetiminin göstergesi olan tahakkuklardır.

Toplam Tahakkuklar = İsteğe Bağlı Tahakkuklar + İsteğe Bağlı Olmayan Tahakkuklar
--

Düzeltilmiş Jones Modeline göre kâr yönetiminin belirlenmesinde ölçüt olan isteğe bağlı tahakkukların hesaplanabilmesi için önce toplam tahakkukların bulunması ve ardından isteğe bağlı olmayan tahakkukların hesaplanarak toplam tahakkuklardan çıkarılması gerekmektedir.

$\text{İsteğe Bağlı Tahakkuklar} = \text{Toplam Tahakkuklar} - \text{İsteğe Bağlı Olmayan Tahakkuklar}$

Buraya kadar ifade edilen ve isteğe bağlı tahakkukların hesaplanmasını sağlayan Düzeltilmiş Jones Modeli'ne ait regresyon eşitliği şu şekildedir:

$\frac{TA_{it}}{A_{it-1}} = \beta_1 \left[\frac{1}{A_{it-1}} \right] + \beta_2 \left[\frac{\Delta REV_{it} - \Delta REC_{it}}{A_{it-1}} \right] + \beta_3 \left[\frac{PPE_{it}}{A_{it-1}} \right] + \epsilon_{it}$
TA : Toplam Tahakkuklar A : Toplam Varlıklar REV : Satış Tutarı REC : Net Alacaklar Tutarı PPE : Brüt Maddi Duran Varlıklar ϵ : Toplam Tahakkukların İsteğe Bağlı Kısmını Gösteren Hata Terimi Δ : t ve t-1 Zamanı Arasındaki Değişim t : Zaman Göstergesi i : Şirket Göstergesi

Düzeltilmiş Jones Modeli'ne ait regresyon eşitliğinde görüldüğü üzere modelin hata terimi yani artık değerleri (ϵ), isteğe bağlı tahakkukları ifade etmektedir. Çalışmada kâr yönetiminin tespit edilmesi amacıyla kullanılan bu model, isteğe bağlı tahakkukların değişimini esas almaktadır. Söz konusu modelin kâr yönetiminin tespitinde sadece modeldeki bağımsız değişkenlerin etkisini dikkate aldığı düşünüldüğünde modeldeki bağımsız değişkenlerin yanı sıra şirketlerin faaliyette bulundukları sektörlerin de kâr yönetimlerini etkileyebileceği farklı çalışmalarda (Cahan, 1992; Bayırlı, 2006; Yükseltürk, 2006; Acar, 2011) belirtilmiştir. Aynı zamanda bu çalışmalarda modelin sektör değişkenini dikkate almamasının bir eksiklik olduğu ifade edilmektedir. Çünkü bilanço yapıları, seçilen muhasebe uygulamaları ve yapılan muhasebe tahminlerinin şirketlerin faaliyette bulunduğu sektöre göre değişim göstermesi, sektörlerin şirketlerin kâr yönetimleri üzerinde etkisinin var olabileceğine işaret etmektedir. Buradan hareketle BİST'te kote şirketlerin finansal tablolarının kâr yönetimi açısından faaliyette bulundukları sektörlerden ne şekilde etkilendiğinin tespit

edilmesi amacıyla Düzeltilmiş Jones Modeli'ne literatürde yer alan benzer çalışmaları da (Cahan,1992; Yükseltürk, 2006; Acar, 2011) dikkate alarak sektör kukla değişkeni eklenmiştir. Bu haliyle aşağıda gösterilen Model 1 ile sektörlerin toplam tahakkuklar üzerinde farklı etkilerinin olup olmadığı test edilmiştir. Burada şirketlerin faaliyet döngülerinin faaliyet gösterdikleri sektörlerle göre farklılık göstermesinin farklı tahakkuk düzeylerine sebep olabileceği de dikkate alınmıştır (Acar, 2011: 77). Düzeltilmiş Jones Modeli'nin önemli bir eksikliği olarak ifade edilen sektör değişkeninin kâr yönetimine etkisi, bu sayede çalışma kapsamında test edilmiştir. Ayrıca kukla değişken tuzağına düşmemek için analiz aşamasında gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Model 1:

$$\frac{TA_{it}}{A_{it-1}} = \beta_1 \left[\frac{1}{A_{it-1}} \right] + \beta_2 \left[\frac{\Delta REV_{it} - \Delta REC_{it}}{A_{it-1}} \right] + \beta_3 \left[\frac{PPE_{it}}{A_{it-1}} \right] + \beta_4 SEKTOR1_t + \beta_5 SEKTOR2_t + \beta_6 SEKTOR3_t + \beta_7 SEKTOR4_t + \epsilon_{it}$$

Çalışma kapsamında tüm şirketlerin verileri ile yapılan genel analizde Model 1 kullanılmıştır. Bu model yardımıyla öncelikle çalışma kapsamında yer alan şirketlerin kâr yönetimlerinin göstergesi olan isteğe bağlı tahakkuk düzeyleri sektör ayrımı yapılmaksızın hesaplanmıştır. Aynı zamanda bu model ile sektör değişkeninin toplam tahakkuklar üzerinde etkisinin olup olmadığı belirlenmiştir. Burada yapılan analizlere ait sonuçlar, aşağıda genel sonuçlar başlığı altında özetlenmiştir.

Çalışma kapsamında sektör bazında yapılan analizlerde ise; şirketlerin isteğe bağlı tahakkuk düzeyleri, Düzeltilmiş Jones Modeli kullanılarak hesaplanmıştır. Sektör bazında yapılan bu analizler, aşağıda sektörel analizler başlığı altında sunulmuştur.

Yapılan literatür incelenmesi sonucunda şirketlerin isteğe bağlı tahakkuk düzeylerini etkileyebileceği düşünülen bağımsız değişkenler tespit edilmiştir. Hem genel hem de sektörel bazda yapılan analizlerde isteğe bağlı tahakkukların hesaplanması aşamasından sonra çalışma dahilinde belirlenen bağımsız değişkenlerin şirketlerin isteğe bağlı tahakkuklarını hangi yönde ve ne düzeyde etkilediklerinin tespiti, aşağıda yer alan Model 2 ile test edilmiştir. Modelde yer alan değişkenler Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Model 2’de Yer Alan Değişkenler

Bağımlı Değişken	Açıklama
DA	İsteğe Bağlı Tahakkuklar
Bağımsız Değişken	Açıklama
A	Toplam Varlıklar
DEZOR	Denetim Zorluğu
MDVAKOR	Maddi Duran Varlıkların Toplam Varlıklara Oranı
KALOR	Kaldıraç oranı
OZKYDEGOR	Özkaynak Değişim Oranı
TQ	Tobin Q Değeri
AKTFKAR	Aktif Kârlılık Oranı
ESFALKMJ	Esas Faaliyet Kâr Marjı
NETKMJ	Net Kâr Marjı
HBK	Hisse Başına Kâr

Tablo 4’te gösterilen bağımsız değişkenlerden toplam varlıklar, çalışma kapsamında yer alan şirketlerin büyüklüğünün ölçütü olarak çalışmaya dahil edilmiştir. Büyük şirketlerin küçük şirketlere oranla kâr yönetimi konusunda isteklerinin daha düşük olabileceği ve bunun sonucunda daha az tahakkuk değişkenliğine sahip olacakları ilgili literatürde yer almaktadır. Bu noktada şirketlerin büyüklüklerinden kaynaklı olarak ön planda olmalarının ve dikkat çekmelerinin etken olduğu ifade edilmektedir (Bayırlı, 2006: 267; Acar, 2011: 123). Bu bağlamda yapılan çalışmalarda (Liu ve Lu, 2007; Swastika, 2013; Karacaer ve Özek, 2010) şirket büyüklüğünün kâr yönetimi üzerinde anlamlı negatif etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu sonucun aksine başka bir çalışmada (Ali, Noor, Khurshid ve Akhtar, 2015) şirket büyüklüğünün kâr yönetimini pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir.

Bir diğer bağımsız değişken olan denetim zorluğu, literatürde denetim sürecini zorlaştırdığı düşünülen varlık grupları dikkate alınarak hesaplanmaktadır. Bu noktada ticari alacaklar ve stoklar toplamının toplam varlıklara oranı, denetim zorluğunun göstergesi olarak çalışmanın bağımsız değişkenlerine eklenmiştir (Johl, Jubb ve Houghton, 2007’den aktaran: Karacaer ve Özek, 2010: 64; Yazan, 2015: 93). Söz konusu oran, şirket varlıkları içerisinde daha fazla denetim süresi ve çabasını gerekli kılan riskli veya denetimi zor varlıkların toplam varlıklar içindeki oranını esas almaktadır (Houghton ve Jubb, 1999: 224). Burada denetimin zorluğunun denetimin kalitesini etkileyeceği ve bunun sonucunda şirketlerin isteğe bağlı tahakkuklarının

dolayısıyla kâr yönetimlerinin artacağı varsayımı yer almaktadır. Yapılan çalışmalarda (Yazan, 2015; Kara ve Tuna, 2018) denetim zorluğunun kâr yönetimini pozitif yönlü etkilediği tespit edilmiştir. Yani denetim zorluğu arttıkça kâr yönetiminin de artış gösterdiği sonucuna varılmıştır.

DEZOR = (TA +ST) / TV	
DEZOR	: Denetim zorluğu
TA	: Ticari alacaklar toplamı
ST	: Stoklar toplamı
TV	: Toplam varlıklar

Maddi duran varlıkların toplam varlıklara oranı bağımsız değişkeni, maddi duran varlık toplamının toplam varlıklarına bölünmesi sonucu elde edilmiştir. Bu oran, şirketlerin sabit yatırım düzeylerinin göstergesi olmasının yanı sıra şirketlerin toplam varlıklarının likidite açısından dağılımlarını da ifade etmektedir. Buradan hareketle bu bağımsız değişkenin modele eklenmesiyle şirketlerin toplam varlık yapılarının isteğe bağlı tahakkuk düzeylerini dolayısıyla kâr yönetimlerini nasıl etkilediğinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

MDVAKOR = MDVAK / TV	
MDVAKOR	: Maddi duran varlıkların toplam varlıklara oranı
MDVAK	: Maddi duran varlık toplamı
TV	: Toplam varlıklar

Kaldıraç oranı, kısa ve uzun vadeli borç toplamının toplam varlıklara oranını ifade etmektedir. Bu oran, şirketlerin borçluluk durumunu göstermektedir. Kâr yönetimi ile kaldıraç oranı arasındaki ilişkiyi inceleyen belli çalışmalarda (DeFond ve Jambalvo, 1994; Prawitt, Smith ve Wood, 2009; Memiş ve Çetanak, 2012; Yazan, 2015) kaldıraç oranının kâr yönetimini pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Diğer taraftan bazı çalışmalarda (Jara ve Lopez; 2011; Zamri, Rahman ve Isa, 2013) ise, kaldıraç oranının kâr yönetimini negatif yönde etkilediği belirlenmiştir. Bu iki değişken arasında ilişki tespit edilememiş çalışmalar (Kara ve Tuna, 2018; Bulmuş Oral, 2019) da literatürde yer almaktadır. Söz konusu çalışmalarda genel olarak kaldıraç oranının artması sonucunda şirketlerin borç sözleşmelerindeki yükümlülükleri yerine getirmek amacıyla kârı artırıcı yönde isteğe bağlı tahakkuklarını artırtmaya yönelebilecekleri dile getirilmiştir. Bu değişkenin çalışmaya eklenmesi ile kaldıraç oranındaki değişimlerin isteğe bağlı tahakkuklar üzerindeki etkisinin ne şekilde olduğunun tespit edilmesi amaçlanmıştır.

KALOR = TB / TV	
KO	: Kaldıraç oranı
TB	: Toplam borçlar (Kısa vadeli borçlar + Uzun vadeli borçlar)
TV	: Toplam varlıklar

Özkaynak değişim oranı, şirket özkaynaklarının bir önceki yıla göre değişimini ifade etmektedir. Bu oran, içinde bulunulan dönemdeki özkaynak toplamı ile bir önceki yılın özkaynak toplamı arasındaki farkın önceki yılın özkaynak toplamına bölünmesi ile hesaplanmaktadır. Bu şekilde elde edilen özkaynak değişim oranı, şirketlerin yapmış oldukları hisse senedi ihracının göstergesi olarak çalışmanın bağımsız değişkenlerine eklenmiştir. Şirketlerin halka arzdan sonra hisse senedi ihracı ile yapmış oldukları sermaye artışının kâr yönetimine teşvik edici bir unsur olduğu ifade edilmektedir (Shivakumar, 2000). Buradan hareketle özkaynak değişim oranı ile hisse senedi ihracının şirketlerin kâr yönetimlerinin göstergesi olan isteğe bağlı tahakkuk düzeylerine etkisinin ne şekilde olduğunun tespit edilmesi amaçlanmıştır.

OZKYDEGOR = (OZKYTOP_t – OZKYTOP_{t-1}) / OZKYTOP_{t-1}	
OZKYDEGOR	: Özkaynak değişim oranı
OZKYTOP	: Özkaynak toplamı
t	: Zaman göstergesi

Tobin Q değeri, şirket varlıklarının olası alternatifler karşısında optimal şekilde kullanılıp kullanılmadığının bir göstergesi olarak tanımlanmaktadır (Perfect, Peterson ve Peterson, 1995: 100). Literatürdeki çalışmalarda (Wernerfelt ve Montgomery, 1988; Yazan, 2015) şirketin finansal performans ölçütü olarak değerlendirilen Tobin Q değerinin farklı hesaplama yöntemleri söz konudur. Çalışma kapsamında Tobin Q değeri hesaplanırken şirketin toplam borçlarının dönem sonu defter değerine yine şirketin dönem sonu piyasa değeri eklenmiş ve elde edilen tutar, şirketin toplam varlıklarına bölünmüştür (Welch, 2003: 294; Şamiloğlu ve Ünlü, 2010: 69; Ünlü, Bayrakdaroğlu ve Şamiloğlu 2011: 205).

TQ = (TB + PD) / TV	
TQ	: Tobin Q değeri
TB	: Toplam borçların (Kısa vadeli borçlar + Uzun vadeli borçlar) dönem sonu defter değeri
PD	: Dönem sonu piyasa değeri
TV	: Toplam varlıklar

Burada ifade edilen Tobin Q hesaplama şeklinin diğer hesaplama yöntemlerine göre daha kullanışlı olduğu ve ülkemizde yapılan çalışmalar için de daha uygun olduğu

ifade edilmiştir (Canbaş, Doğukanlı ve Düzakın, 2004: 72). Tobin Q değerinin isteğe bağlı tahakkuklar üzerindeki etkisini inceleyen çalışmada bu etkinin negatif yönlü olduğu tespit edilmiştir (Yazan, 2015). Bu noktada çalışmada literatürde önemli bir finansal performans değişkeni olarak ele alınan Tobin Q değerinin isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde ne şekilde etki ettiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Aktif kârlılık oranı, şirketlerin mevcut büyüklükleri ile sağladıkları verimi ifade etmektedir. Yani şirketlerin varlıklarının ne düzeyde etkin kullanıldığını göstermektedir. Net kâr tutarının toplam aktiflere bölünmesiyle hesaplanmaktadır. (Bayırlı, 2006: 272). Bu oran, ilgili literatürdeki çalışmalarda (Karacaer ve Özek, 2010; Yip, Van Staden ve Cahan, 2011; Yazan, 2015) finansal performans göstergesi olarak kullanılmanın yanı sıra şirket yöneticileri için prim elde edebilmek amacıyla kâr yönetimine teşvik eden bir unsur (Nurdiniah ve Herlina, 2015) olarak da ele alınmıştır. Aktif kârlılık oranının kâr yönetimi üzerindeki etkisinin analiz edildiği çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Bazı çalışmalarda (Prawitt, Smith ve Wood, 2009; Karacaer ve Özek, 2010; Yazan, 2015; Avcı, 2022; Alexander ve Hengky, 2017; Ensari Alpay, 2021) söz konusu bağımsız değişkenin kâr yönetimi üzerinde pozitif etkisinin var olduğu tespit edilirken; bazı çalışmalarda (Yip, Van Staden ve Cahan, 2011; Kara ve Tuna, 2018) ise, bu etkinin negatif yönlü olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan iki değişken arasında istatistiki açıdan anlamlı ilişki tespit edilemeyen çalışmalar (Nurdiniah ve Herlina, 2015; Azarifar 2022) da söz konudur. Bu sonuçlardan hareketle çalışma kapsamında aktif kârlılık oranı ile isteğe bağlı tahakkuklar dolayısıyla kâr yönetimi arasında ilişkinin ne şekilde olduğunun tespit edilmesi amaçlanmıştır.

AKTFKAR = NK / TV	
AKTFKAR	: Aktif kârlılık oranı
NK	: Net kâr
TV	: Toplam varlıklar

Esas faaliyet kâr marjı, şirketin faaliyet kârının net satışlara bölünmesi yoluyla hesaplanmaktadır. Burada ifade edilen faaliyet kârı, şirketin brüt satış kârından şirketin esas faaliyetleri ile ilgili giderlerinin çıkarılmasıyla elde edilir. Bu kârın yüksek olması, şirketin esas faaliyetlerindeki başarısını gösterirken; tersi ise, başarısızlığını göstermektedir. Bu başarı durumu, şirketin gelecekteki büyüme potansiyeli hakkında bilgi vermektedir (Duman, 2010: 138). Esas faaliyet kâr marjı ise, şirketin esas

faaliyetlerinden ne ölçüde kârlı olduğunu gösterir (Akdoğan ve Tenker, 2005: 635). Esas faaliyet kâr marjı ve kâr yönetimi arasındaki ilişki ile ilgili UFRS uygulaması öncesi ve sonrası dikkate alınarak yapılan analizde UFRS uygulaması öncesi için iki değişken arasında pozitif ilişki tespit edilmiştir. UFRS uygulaması sonrası için ise, iki değişken arasında anlamlı ilişki tespit edilememiştir (Bulmuş Oral, 2019: 90). Bu bağımsız değişken ile şirketlerin esas faaliyet kârı bileşenleri ile isteğe bağlı tahakkukları arasındaki ilişkinin ne şekilde olduğunun tespit edilmesi amaçlanmıştır.

ESFALKMJ = EFK / NS	
ESFALKMJ	: Esas faaliyet kâr marjı
EFK	: Esas faaliyet kârı
NS	: Net satışlar

Şirket faaliyetlerinin net rantabilitesi hakkında bilgi veren net kâr marjında hem şirketin kuruluş amacı doğrultusunda hem de bu amacın dışında gerçekleşen faaliyetlerden elde edilen kâr ve zarar unsurları dikkate alınmaktadır (Akdoğan ve Tenker, 2005: 636). UFRS uygulaması ile şirketlerin net kâr marjı oranında net satışlardan kaynaklı olarak artış meydana geldiği belirlenmiştir (Ayanoğlu ve Yılmaz, 2016: 42). Net kâr marjının finansal performans göstergesi olarak dikkate alındığı çalışmada net kâr marjının isteğe bağlı tahakkukları pozitif yönde etkilediği istatistiki olarak tespit edilmiştir (Yazan, 2015).

NETKMJ = NK / NS	
NETKMJ	: Net kâr marjı
NK	: Net kâr
NS	: Net satışlar

Net kâr tutarının, gelir tablosu dikkate alındığında hem şirketin ana faaliyet konusunu oluşturan işlemlerden hem ana faaliyet konusu dışındaki işlemlerden hem de şirketin kaldıraç düzeyinden etkilendiği söylenebilir. Buradan hareketle çalışmada şirketlerin isteğe bağlı tahakkuk düzeylerinin ana faaliyetlerinden elde etmiş oldukları kâr marjından ne şekilde etkilendiğinin belirlemesi için esas faaliyet kâr marjı çalışmanın bağımsız değişkenlerine eklenmiştir. Bununla birlikte ana faaliyet konusu dışındaki işlemlerin ve kaldıraç düzeyinin şirketlerin isteğe bağlı tahakkuk düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla da net kâr marjı değişkenine çalışmada yer verilmiştir.

Hisse başına kâr, şirketin net dönem kârının toplam hisse senedi sayısına bölünmesi ile elde edilmektedir. Bu şekilde elde edilen hisse başına kâr, şirketin faaliyet sonuçlarının ölçülmesinde temel bir göstergedir (Ercan ve Ban, 2010: 48).

Özellikle borsaya kote şirketlerin yatırımcılar ve analistler tarafından değerlendirilmesinde hisse başına kâr önem arz etmektedir. Şirketin dönem kârının artması veya azalması, hisse başına kârını da değiştirecektir. Bu durum, hisse başına kârın kâr yönetimi için motive edici bir unsur olduğunu göstermektedir. Cushing (1969) tarafından yapılan çalışmada şirket yöneticilerinin muhasebe politikalarında değişikliğe gidecekleri dönemleri, hisse başına kâr üzerinde olumlu etkileri olacak dönemlerde gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir. Şirket hisse senetlerinin daha düşük fiyatla geri alınması gibi şirketin hisse fiyatını düşürmek amacıyla yapılacak kâr yönetimlerinde ise, bu durumun tersinin uygulanması söz konusudur. Buradan hareketle çalışmada hisse başına kârın kâr yönetiminin göstergesi olan isteğe bağlı tahakkuklar üzerindeki etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

HBK = NK / THSS	
HBK	: Hisse başına kâr
NK	: Net kâr
THSS	: Toplam hisse senedi sayısı

Tablo 4’te yer alan bağımsız değişkenlerin çalışma kapsamındaki şirketlerin kâr yönetimine yani isteğe bağlı tahakkuklarına etkileri, aşağıda yer alan Model 2 ile test edilmiştir.

Model 2:

$$DA_{it} = \beta_1 A_{it} + \beta_2 DEZOR_{it} + \beta_3 MDVAK_{it} + \beta_4 KALOR_{it} + \beta_5 OZKYDEGOR_{it} + \beta_6 TQ_{it} + \beta_7 AKTFKAR_{it} + \beta_8 ESFALKMJ_{it} + \beta_9 NETKMJ_{it} + \beta_{10} HBK_{it} + \epsilon_{it}$$

Model 2’de gösterilen $i=1, 2, 3, \dots N$ yatay kesit verilerini gösterirken $t=1, 2, 3, \dots T$ zaman boyutunu; ϵ ise, hata terimini ifade etmektedir.

Model 2’de yer alan bağımsız değişkenlerin dışında kâr yönetimine etki ettiği literatürde belirtilen ya da etki edebileceği düşünülen pek çok değişken çalışma kapsamında analiz edilmiştir. Yapılan eliminasyonun ardından Tablo 4’te yer alan değişkenlerin çalışma kapsamında yer almasına karar verilmiştir.

3.4. Panel Kantil Regresyon

Çalışma kapsamında yapılan katsayı tahminleri, değişkenlerin normal dağılıma sahip olmadığı belirlendiğinden Koenker ve Basset Jr (1978) tarafından ortaya

konulan ve farklı alanlardaki modellerin istatistiki olarak yapılan analizlerinde yaygın olarak uygulanan Panel Kantil Regresyon Analiz yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Kantil Regresyon Modeli, bağımlı değişkene ait koşullu kantillerle bağımsız değişkenler arasındaki regresyon analizini yapar ve buna uygun şekilde tüm kantiller için katsayı tahmininin yapılmasına imkân tanır. Bu yöntem, değişkenlerin normal dağılıma sahip olmadığı koşulları altında En Küçük Kareler (EKK) tahmincisine göre daha güçlü ve etkin tahminler yapılmasını sağlamaktadır. Bunun nedeni, böyle bir durumda EKK yöntemi kullanıldığında ekonomik değişkenlerin çarpık dağılıma sahip olduğunun göz ardı edilebilmesidir. Değişkenlerin sola veya sağa çarpık olduğu durumda, kantil regresyon sayesinde dağılım tam olarak karakterize edilebilir ve daha kapsamlı bir analiz yapılabilir. Panel kantil regresyon analiz yönteminin matematiksel formu aşağıdaki gibi gösterilebilmektedir:

$$y_{it} = x_{it}b_{\theta i} + \mu_{\theta it}, \quad 0 < \theta < 1$$

$$Quant_{i\theta}(y_{it}/x_{it}) = x_{it}\beta_{\theta}$$

Yukarıdaki denklemde y , bağımlı değişkeni ve x , açıklayıcı değişkenler vektörünü göstermektedir. μ , koşulsal kantil dağılımın sıfır olduğu tesadüfi hatadır ve $Quant_{i\theta}(y_i/x_i)$, tanımlanan değişkenin kantil değeridir. β_{θ} ise, θ 'nci regresyon kantili olup, aşağıdaki formül ile çözülür:

$$\min \sum_{y_{it} \geq x'_{it}\beta} \theta |y_{it} - x'_{it}\beta| + \sum_{y_{it} < x'_{it}\beta} (1 - \theta) |y_{it} - x'_{it}\beta|$$

θ farklı değerlere eşit olduğunda, farklı parametre tahminleri elde edilmektedir (Xu ve Lin, 2018: 449; Salari, Roumiani ve Kazemzadeh, 2021: 49632-49634).

Klasik panel veri analizinde verilerin normal dağılım gösterdiği varsayımıyla hareket edilmektedir (Baltagi, 2013: 46). Buradan hareketle çalışma kapsamında elde edilen verilerin normal dağılım gösterdiği varsayımıyla yapılabilecek ve ilgili literatürün hemen hemen tamamında uygulanan klasik panel veri analiz yöntemi ile elde edilen sonuçlar çalışmaya eklenmiştir. Bu kapsamda Düzeltilmiş Jones Modeli'nin, Model 1'in ve Model 2'nin tahmin edilmesinde uygun olan tahmin yöntemleri kullanılmıştır. Hangi tahmincinin kullanılacağına ise, bir takım ön testler yapılarak karar verilmiştir. İlk olarak birim etkilerin ve/veya zaman etkilerin olup olmadığı belirlenerek EKK kullanılıp kullanılmayacağı belirlenmiştir. Sonrasında Hausman (1978) spesifikasyon testi ile eğer EKK kullanılmayacak ise, sabit etkiler ya

da rassal etkiler modellerinden hangisinin kullanılacağına karar verilmiştir. Hangi modelin kullanılacağına karar verildikten sonra etkin tahminler yapılmasını engelleyen değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığı problemlerinin varlığı incelenmiştir. Bu testlerden elde edilen sonuçlara bağlı olarak ise, belirlenen dirençli tahminciler ile ilgili modelin katsayı tahmini gerçekleştirilmiştir. Bu sayede değişkenlerin normal dağılmadığı hususu dikkate alınmadan yapılan klasik regresyon analiz yöntemi ve değişkenlerin normal dağılmadığı göz önünde bulundurularak uygulanan panel kantil regresyon analiz yöntemi sonuçları karşılaştırılarak farklılıklar ortaya konulmuştur.

3.5. Çalışmanın Ekonometrik Yöntemi

Çalışma kapmasında önce tüm şirketlere ait verilerle genel analiz; sonrasında ise, sektörlerdeki şirketlere ait verilerle sektör bazında analizler yapılmıştır. Yapılan genel analizde Düzeltilmiş Jones Modeli'ne sektör değişkeni eklenerek oluşturulan Model 1 ile hem tüm şirketlerin isteğe bağlı tahakkuk düzeyleri hesaplanmış hem de sektör değişkeninin toplam tahakkuklar üzerindeki etkisi tespit edilmiştir. Akabinde ise, literatür taraması sonucunda belirlenen ve Model 2'de yer alan bağımsız değişkenlerin söz konusu şirketlerin isteğe bağlı tahakkuk düzeylerine yani kâr yönetimlerine etkileri belirlenmiştir.

Çalışmanın bir sonraki aşamasında sektörel analizler yapılmıştır. Bu noktada öncelikle çalışma kapsamında oluşturulan her bir sektördeki şirketlerin sektör bazlı isteğe bağlı tahakkuk düzeyleri hesaplanmıştır. Burada Düzeltilmiş Jones Modeli kullanılmıştır. Devamında ise, Model 2'de yer alan bağımsız değişkenlerin her bir sektördeki şirketlerin isteğe bağlı tahakkuk düzeylerine etkileri belirlenmiştir.

İlgili analizler, çalışma kapsamındaki şirketlerin 2010-2019 dönemi yıllık finansal tablo verileri ve panel kantil regresyon analiz yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmada uygulanan metodolojik sıralama aşağıdaki gibidir:

1. Modellerde yer alan değişkenlere ait tanımlayıcı istatistiklerin sunulması ve yorumlanması,

2. Model 1'deki ve Düzeltilmiş Jones Modeli'ndeki değişkenlerin toplam tahakkuklar üzerindeki etkilerinin ve aynı zamanda isteğe bağlı tahakkukların Panel Kantil Regresyon Yöntemi ile belirlenmesi.

3.Model 2'deki değişkenlerin isteğe bağlı tahakkuklar üzerindeki etkilerinin Panel Kantil Regresyon Yöntemi ile tespit edilmesi.

3.6. Bulgular

Bu bölümde öncelikle çalışmada yer alan modellere ait değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri ayrı ayrı tablolastırılarak sunulmuştur. Söz konusu tanımlayıcı istatistikler; değişkenlerin çalışma kapsamındaki dönemdeki ortalamaları, maksimum ve minimum değerleri, standart sapmaları, çarpıklık ve basıklık değerleri ile Jarque-Bera testine ait sonuçlarından oluşmaktadır. Burada yer alan çarpıklık ve basıklık değerleri ile Jarque-Bera testine ait sonuçlar, değişkenlerin normal dağılıma sahip olup olmadığı hususunda bilgi vermektedir. Bu bilgilerin desteklenmesi amacıyla çalışmada uygulanan panel kantil regresyon analizi yöntemine karar vermeden önce değişkenlere Shapiro-Wilk ve Shapiro-Francia testleri uygulanmıştır. Bu testlere ait sonuçlar da tablo halinde özetlenerek sunulmuştur. Bunların yanı sıra ilgili modellerde yer alan değişkenlere ait korelasyon matrislerine bu bölümde yer verilmiştir.

Sonrasında ise, çalışmada yer alan modellerdeki (Düzeltilmiş Jones Modeli, Model 1 ve Model 2) bağımlı değişkenlere ait koşullu kantillerle bağımsız değişkenler arasındaki regresyon analizlerinin ve buna uygun şekilde tüm kantiller için katsayı tahminlerinin yapılmasına imkân tanıyan Panel Kantil Regresyon analiz yönteminin sonuçları yer almaktadır.

Söz konusu analiz yöntemi ile öncelikli olarak çalışma kapsamındaki şirketlerin Model 1 yardımıyla isteğe bağlı tahakkuk düzeyleri hesaplanmıştır. Bu aşamada sektör değişkenlerinin de tahakkuklar üzerinde etkileri tespit edilmiştir. Çalışmada yer alan şirketler sektör ayırımına tabi tutulmaksızın yapılan bu analiz sonrasında belirlenen bağımsız değişkenlerin söz konusu şirketlerin isteğe bağlı tahakkuklarına yani kâr yönetimlerine olan etkileri Model 2 yardımıyla belirlenmiştir. Bu şekilde, çalışma kapsamında yer alan bağımsız değişkenlerin BİST'te kote şirketlerin kâr yönetimlerine genel etkisinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Son olarak ise, elde edilen sonuçlar klasik panel veri analiz yöntemleri ile elde edilen sonuçlarla karşılaştırılmıştır.

Sonrasında çalışma kapsamındaki şirketlerin kâr yönetimleri sektör bazında incelenmiştir. Burada öncelikle çalışma dahilinde oluşturulan sektör gruplarının isteğe

bağlı tahakkukları, her sektörün kendi verileri kullanılarak Düzeltilmiş Jones Modeli ile hesaplanmıştır. Devamında ise, her sektörün isteğe bağlı tahakkuk düzeylerinin çalışmada yer alan bağımsız değişkenler ile istatistiki açıdan ilişkileri incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda her bir bağımsız değişkenin ilgili modeldeki bağımlı değişkene ait kantil düzeylerindeki etki yönü ve düzeyi belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar hem çalışmanın genel sonuçları ile hem de klasik panel veri analiz yöntemi ile elde edilen sonuçlarla karşılaştırılarak özet halinde sunulmuştur.

Panel veri analizinde verilerin normal dağılım gösterdiği varsayımıyla hareket edildiği ifade edilmiştir (Baltagi, 2013: 46). Buradan hareketle çalışma kapsamında elde edilen verilerin normal dağılım gösterdiği varsayımıyla yapılabilecek ve ilgili literatürün hemen hemen tamamında uygulanan klasik panel veri analiz yöntemleri ile elde edilen sonuçlar da çalışmaya eklenmiştir. Verilerin normal dağılıma sahip olması durumunda tahmin yapılmasına imkân sağlayan bu yöntem ile elde edilen sonuçlar, panel kantil regresyon analiz yönetimi uygulanarak elde edilen sonuçlarla birlikte ilgili tablolarda sunulmuştur.

Bu kapsamda bazı modellerde EKK, bazılarında sabit etkiler ve rassal etkiler modeli tahmincileri kullanılmıştır. Hangi tahmincinin kullanılacağına bir takım ön testler yapılarak karar verilmiştir. İlk olarak birim etkilerin ve/veya zaman etkilerin olup olmadığı belirlenerek EKK kullanılıp kullanılmayacağı belirlenmiştir. Sonrasında Hausman (1978) spesifikasyon testi ile eğer EKK kullanılmayacak ise, sabit etkiler ya da rassal etkiler modellerinden hangisinin kullanılacağına karar verilmiştir.

Hangi modelin kullanılacağına karar verildikten sonra etkin tahminler yapılabilmesini engelleyen değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığı problemlerinin varlığı incelenmiştir. Yapılan testlerden elde edilen sonuçlara bağlı olarak ise, belirlenen dirençli tahminci ile katsayı tahmini gerçekleştirilmiştir. Ön testlere bağlı olarak çalışmanın Genel Analizler, Sektör 1'e ve Sektör 4'e ait analizlerinde Model 2'de; Sektör 3'e ait analizlerinde ise, Düzeltilmiş Jones Modeli'nde EKK testinin kullanılmasına karar verilmiştir.

Çalışmanın Genel Analizler kısmında Model 1'de; Sektör 1'e ve Sektör 4'e ait analizlerinde Düzeltilmiş Jones Modeli'nde ve Sektör 2'ye ait analizlerinde ise, Model 2'de rassal etkiler modelinin kullanılması gerekli görülmüştür.

Bunların dışında sabit etkiler modeli ile katsayı tahmini yapılması ise, Sektör 2'ye ait analizlerde Model 1'de ve Sektör 3'e ait analizlerde Model 2'de uygun görülmüştür.

Son olarak sabit etkiler ve rassal etkiler modeli uygulanmasına karar verilen modellerde değişen varyans olduğundan ve otokorelasyon ile yatay kesit bağımlılığı bulunmadığından, katsayı tahmini için Huber, Eicker ve White dirençli tahmincisi kullanılmasına karar verilmiştir. Tahmin yöntemlerine karar verilmesinde uygulanan ön testlere ait sonuçlar, çalışmanın ek kısmında bulunan Ek 1, Ek 2 ve Ek 3'te sunulmuştur.

Yapılan bu analizler sayesinde panel kantil analiz yöntemi ile klasik panel veri analiz yöntemi arasındaki sonuçlar karşılaştırılarak farklılıklar ortaya konulmuştur. Söz konusu farklılıkların bağımsız değişkenlerin anlamlı etkilerinin olup olmaması, tespit edilen anlamlı etkinin yönü ve gücüne dair olduğu belirlenmiştir.

3.6.1. Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Çalışmadaki Model 1'de yer alan değişkenlerin ortalamaları, minimum ve maksimum değerleri, standart sapmaları, çarpıklık ve basıklık değerleri ile Jarque-Bera Test sonuçları Tablo 4'te özetlenmiştir. Söz konusu tabloda Model 1'de yer alan fakat kukla değişkenlerden oluşan sektör değişkenlerine yer verilmemiştir.

Tablo 4. Model 1'deki Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	TT/ A_{t-1}	1/ A_{t-1}	(REV-REC)/ A_{t-1}	PPE / A_{t-1}
Ortalama	-0.0280	7.84E-09	0.0391	0.7877
Maksimum	1.2986	3.48E-07	4.4746	18.7740
Minimum	-3.5123	9.17E-12	-113.6353	0.0027
Std. Sapma	0.1957	2.02E-08	2.9697	0.7338
Çarpıklık	-4.5225	8.3614	-37.8010	10.8576
Basıklık	83.4030	102.4678	1447.6930	248.8179
Jarque-Bera	405061.5	629484.5	1.29E+08	3768064.
Olasılık	(0.0000)	(0.0000)	(0.0000)	(0.0000)

Tablo 4'te yer alan tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde, toplam tahakkukların bir önceki yılın toplam varlıklarına bölümünü ifade eden TT/A_{t-1} değişkeninin -3.5123 ile 1.2986 arasında değer aldığı görülmüştür. Aynı zamanda bu değişkene ait ortalama değerin; -0.0280 ve standart sapmanın ise, 0.1957 olduğu tespit edilmiştir.

1'in bir önceki yılın toplam varlıklarına bölümünü temsil eden $1/A_{t-1}$ değişkeninin ortalama, $7.84E-09$ değerini aldığı ve minimum ve maksimum değerlerinin de sırasıyla $3.48E-07$ ve $9.17E-12$ olduğu görülmüştür.

Satışlardaki ve alacaklardaki bir önceki yıla göre değişimlerin farkının yine bir önceki yılın toplam varlıklarına bölümünü ifade eden $(REV-REC)/A_{t-1}$ değişkenine ait ortalamanın; 0.0391 minimum değerin, -113.6353 ve maksimum değerin ise, 4.4746 olduğu tespit edilmiştir.

Brüt maddi duran varlık toplamının bir önceki yılın toplam varlıklarına bölümünü temsil eden PPE/A_{t-1} değişkenine ait Tablo 4'te yer alan tanımsal istatistiklere bakıldığında bu değişkenin ortalama 0.7877 değerini, minimum 0.0027 değerini ve maksimum ise, 18.7740 değerini aldığı tespit edilmiştir. Bu değişkene ait standart sapma değerinin de 0.7338 olduğu belirlenmiştir.

Ayrıca Model 1'deki değişkenlerin normal dağılıma sahip olup olmadığını belirlemek için uygulanan Jarque-Bera Testi sonuçlarına göre, Model 1'deki değişkenlerin hiçbirinin normal dağılım sergilemediği görülmüştür. Bu sonucun Tablo 4'te yer alan çarpıklık ve basıklık değerleriyle desteklendiği tespit edilmiştir.

Model 1'de yer alan değişkenlere ait korelasyon matrisi Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Model 1’deki Değişkenlere Ait Korelasyon Matrisi

DEĞİŞKENLER	TT/A _{t-1}	I/A _{t-1}	(REV-REC)/A _{t-1}	PPE/A _{t-1}	SKTR1	SKTR2	SKTR3	SKTR4
TT/A _{t-1}	1.0000 -----							
I/A _{t-1}	-0.0685 (0.008) ^a	1.0000 -----						
(REV-REC)/A _{t-1}	0.2193 (0.000) ^a	-0.4358 (0.000) ^a	1.0000 -----					
PPE/A _{t-1}	-0.1921 (0.000) ^a	0.2850 (0.000) ^a	-0.6288 (0.000) ^a	1.0000 -----				
SKTR1	-0.0003 (0.991)	0.0067 (0.797)	0.0165 (0.524)	0.0620 (0.017) ^b	1.0000 -----			
SKTR2	0.0520 (0.045) ^b	-0.0078 (0.764)	0.0154 (0.554)	-0.0152 (0.558)	-0.3242 (0.000) ^a	1.0000 -----		
SKTR3	0.0222 (0.393)	-0.0807 (0.002) ^a	0.0077 (0.765)	0.1454 (0.000) ^a	-0.3580 (0.000) ^a	-0.3192 (0.000) ^a	1.0000 -----	
SKTR4	-0.0724 (0.005) ^a	0.0827 (0.001) ^a	-0.0396 (0.127)	-0.1964 (0.000) ^a	-0.3467 (0.000) ^a	-0.3092 (0.000) ^a	-0.3414 (0.000) ^a	1.0000 -----

Not: ^a ve ^b sırasıyla %1 ile %5 ve anlamlılık düzeyini ifade etmektedir. Parantez içindeki değerler olasılık değerlerini göstermektedir.

Tablo 5’te yer alan korelasyon matrisi incelendiğinde değişkenler arasındaki en yüksek korelasyonun (0.6288), brüt maddi duran varlık toplamının bir önceki yılın toplam varlıklarına bölümünü temsil eden PPE/A_{t-1} değişkeni ile satışlardaki ve alacaklardaki bir önceki yıla göre değişimlerin farkının yine bir önceki yılın toplam varlıklarına bölümünü gösteren (REV-REC)/A_{t-1} değişkeni arasında gerçekleştiği görülmüştür. Bununla birlikte diğer değişkenler arasında tespit edilen korelasyon değerlerinin çok daha düşük düzeylerde olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlardan hareketle değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı sorununun bulunmadığı belirlenmiştir.

Çalışmadaki Model 2’de yer alan değişkenlerin ortalamaları, minimum ve maksimum değerleri, standart sapmaları, çarpıklık ve basıklık değerleri ile Jarque-Bera Test sonuçları ise; Tablo 6’da özetlenmiştir.

Tablo 6. Model 2'deki Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

DEĞİŞKENLER	DA	A	DEZOR	MDVAKOR	KALOR	OZKYDEGOR	TQ	AKTFKAR	ESFALKMJ	NETKMJ	HBK
Ortalama	-0.0023	2.67E+09	0.3489	0.3146	58.4210	16.6387	1.4937	3.2895	4.3010	2.8880	1.0091
Maksimum	1.2940	1.47E+11	0.9502	1.0000	867.4300	2234.850	11.3013	680.4600	68.6200	5455.4900	110.3200
Minimum	-3.5009	3466099.	0.0000	1.11E-05	2.1500	-964.7300	0.2186	-153.0600	-607.8900	-2493.040	-13.7300
Std. Sapma	0.1897	8.01E+09	0.2135	0.2114	48.5147	107.3609	1.0738	22.0512	27.2175	168.1724	4.7996
Çarpıklık	-4.7020	8.1637	0.3717	0.5675	6.9597	9.6963	3.7188	18.7978	-11.2302	20.3515	12.5192
Basıklık	92.1214	106.1392	2.4163	2.8837	84.1732	186.7083	21.8398	604.6386	209.7271	782.5345	240.7295
Jarque-Bera	496921.8	674701.8	55.2805	80.5329	419687.9	2111472.	25384.51	22484285	2673708.	37676956	3535677.
Olasılık	(0.000)	(0.000)	(0.000)	(0.000)	(0.000)	(0.000)	(0.000)	(0.000)	(0.000)	(0.000)	(0.000)

Tablo 6'ya bakıldığında Model 2'de bağımlı değişken olan ve isteğe bağlı tahakkukları temsil eden DA değişkeninin çalışma kapsamındaki dönemde -3.5009 ile 1.2940 arasında değerler aldığı görülmüştür. DA'nın ortalama değerinin, -0.0023 standart sapmasının ise; 0.1897 olduğu belirlenmiştir.

Modeldeki bağımsız değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler genel olarak değerlendirildiğinde öncelikle bu değişkenlerin minimum ve maksimum değerleri arasında önemli farklılıkların olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin; çalışma kapsamındaki dönemlerde ilgili şirketlere ait kaldıraç oranını gösteren KALOR değişkenine ait minimum değer 2,15; maksimum değer ise, 867,43 olduğu tespit edilmiştir. Aynı değişkenin söz konusu dönem için ortalama değerinin 58,42, standart sapmasının ise; 48.5147 olduğu gözlemlenmiştir.

Yine denetim zorluğunu ifade eden DEZOR bağımsız değişkeninin çalışmanın kapsamını oluşturan dönem itibarıyla minimum 0; maksimum ise, 0.9502 değerine sahip olduğu görülmüştür. Söz konusu değişkene ait ortalama değer 0.3489, standart sapmanın da 0.2135 olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde diğer bağımsız değişkenlere ait tanımsal istatistiklerin de bu farklılıkları barındırdığı tespit edilmiştir.

Ayrıca Model 2'deki değişkenlerin normal dağılıma sahip olup olmadığını belirlemek için yapılan Jarque-Bera Test sonuçlarına göre, değişkenlerin hiçbirinin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Tablo 6'da yer alan çarpıklık ve basıklık değerlerinin de bu sonucu desteklediği söylenebilir.

Model 2'deki değişkenlere ait korelasyon matrisi Tablo 7'de yer almaktadır. Tablo 7'ye bakıldığında, Model 2'de bağımlı değişken olan isteğe bağlı tahakkuklar (DA) ile toplam varlıklar (A) dışındaki tüm bağımsız değişkenler arasında istatistiki olarak anlamlı ilişkinin var olduğu tespit edilmiştir.

Aynı zamanda tüm değişkenler arasında en yüksek korelasyonun (-0.4419), denetim zorluğu ile maddi duran varlıkların aktiflere oranı bağımsız değişkenleri arasında var olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra diğer değişkenler arasında tespit edilen korelasyon değerlerinin çok daha düşük düzeylerde olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar değerlendirildiğinde Model 2'de yer alan değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı sorununun bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Tablo 7. Model 2’deki Değişkenlere Ait Korelasyon Matrisi

DEĞİŞKENLER	DA	A	DEZOR	MDVAKOR	KALOR	OZKY- DEGOR	TQ	AKTFKAR	ESFAL- KMJ	NETKMJ	HBK
DA	1.0000 -----										
A	-0.0324 (0.212)	1.0000 -----									
DEZOR	0.1754 ^a (0.000)	-0.1984 ^a (0.000)	1.0000 -----								
MDVAKOR	-0.0697 ^a (0.007)	0.0892 ^a (0.001)	-0.4419 ^a (0.000)	1.0000 -----							
KALOR	-0.3411 ^a (0.000)	0.0115 (0.657)	0.0184 (0.480)	-0.0498 ^c (0.055)	1.0000 -----						
OZKYDEGOR	0.1138 ^a (0.000)	0.0163 (0.532)	-0.0131 (0.614)	0.0323 (0.213)	-0.0932 ^a (0.000)	1.0000 -----					
TQ	-0.1676 ^a (0.000)	-0.0598 ^b (0.021)	-0.0586 ^b (0.024)	-0.1075 ^a (0.000)	0.3560 ^a (0.000)	-0.0163 (0.530)	1.0000 -----				
AKTFKAR	0.2118 ^a (0.000)	0.0263 (0.312)	0.0845 ^a (0.001)	-0.0671 ^a (0.010)	-0.1288 ^a (0.000)	0.0992 ^a (0.000)	0.0450 ^c (0.083)	1.0000 -----			
ESFALKMJ	0.0633 ^b (0.015)	0.0815 ^a (0.002)	0.1080 ^a (0.000)	0.0623 ^b (0.016)	-0.0423 (0.103)	0.0381 (0.142)	0.0252 (0.333)	0.1662 ^a (0.000)	1.0000 -----		
NETKMJ	0.2188 ^a (0.000)	0.0080 (0.757)	-0.0011 (0.965)	-0.0373 (0.151)	-0.0582 ^b (0.025)	0.0254 (0.328)	0.0028 (0.913)	0.2138 ^a (0.000)	0.0719 ^a (0.006)	1.0000 -----	
HBK	0.1268 ^a (0.000)	0.0453 ^c (0.081)	0.0251 (0.335)	-0.0363 (0.163)	-0.1412 ^a (0.000)	0.0753 ^a (0.004)	0.1062 ^a (0.000)	0.2280 ^a (0.000)	0.1454 ^a (0.000)	0.0535 ^b (0.039)	1.0000 -----

Not: ^{a,b} ve ^c sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir. Parantez içindeki değerler olasılık değerlerini göstermektedir.

Son olarak, Shapiro-Wilk ve Shapiro-Francia testleri uygulanarak çalışmada yer alan modellerdeki tüm değişkenlerin hem genel olarak hem de sektör bazında normal dağılım sergileyip sergilemediği test edilmiştir. Model 1’de yer alan sektör değişkenleri, kukla değişken oldukları için bu testlere dahil edilmemiştir. Burada uygulanan Shapiro-Wilk ve Shapiro-Francia testlerinin normallik testleri içerisinde güçlü testler oldukları pek çok çalışmada (Öztuna, Elhan ve Tüccar, 2006; Keskin, 2006; Yap ve Sim, 2011; Uysal ve Kılıç, 2022) ifade edilmiştir.

Çalışmada sektör ayrımı yapmaksızın yapılan genel analizde kullanılan Model 1 ve 2’deki değişkenlerin normal dağılım test sonuçları, Tablo 8’de özetlenmiştir.

Tablo 8. Model 1 ve 2 ‘ye Ait Normal Dağılım Test Sonuçları

Model 1’de Yer Alan Değişkenler	Shapiro-Wilk Testi	Shapiro-Francia Testi
TT/A_{t-1}	0.6713 (0.000)	0.6663 (0.000)
1/A_{t-1}	0.3435 (0.000)	0.3409 (0.000)
(REV-REC)/A_{t-1}	0.0320 (0.006)	0.0300 (0.000)
PPE / A_{t-1}	0.6017 (0.000)	0.5969 (0.000)
Model 2’de Yer Alan Değişkenler	Shapiro-Wilk Testi	Shapiro-Francia Testi
DA	0.6744 (0.000)	0.6692 (0.000)
A	0.3239 (0.000)	0.3212 (0.000)
DEZOR	0.0325 (0.000)	0.0308 (0.000)
MDVAKOR	0.9640 (0.000)	0.9647 (0.000)
KALOR	0.5585 (0.000)	0.5554 (0.000)
OZKYDEGOR	0.0818 (0.000)	0.0785 (0.000)
TQ	0.6289 (0.000)	0.6276 (0.000)
AKTFKAR	0.3504 (0.000)	0.3443 (0.000)
ESFALKMJ	0.0201 (0.000)	0.0186 (0.000)
NETKMJ	0.0093 (0.000)	0.0083 (0.000)
HBK	0.3191 (0.000)	0.3150 (0.000)

Tablo 8’deki Shapiro-Wilk testinin sonuçlarına bakıldığında söz konusu modellerdeki değişkenlerin hiçbirinin normal dağılıma sahip olmadığı görülmüştür. Aynı tablodaki Shapiro-Francia testi sonuçları da bu durumu destekler niteliktedir.

Çalışmada sektör bazında yapılan analizlerde ise, Düzeltilmiş Jones Modeli ve Model 2 kullanılmıştır. Bu iki modeldeki değişkenlerin sektör bazında normal dağılım gösterip göstermediği de test edilmiştir. Tablo 9’da yer alan test sonuçlarına göre, ilgili modellerdeki değişkenlerin tamamının normal dağılım sergilemediği gözlemlenmiştir.

Bu sonuçlar, çalışmanın bir önceki bölümünde ifade edildiği üzere ülkemizde borsaya kote şirketlerin büyüklükleri dikkate alındığında bu şirketlere ait verilerin normal dağılım göstermemesi olasılığıyla uyusmaktadır. Bu sonuçlardan hareketle çalışmada daha tutarlı ve sağlam sonuçlar vereceği düşünülen Panel Kantil Regresyon Yöntemi ile katsayı tahminlerinin yapılmasına karar verilmiştir.

Tablo 9. Sektör Verilerine Ait Normal Dağılım Test Sonuçları

DEĞİŞKENLER	SEKTÖR 1				SEKTÖR 2				SEKTÖR 3				SEKTÖR 4			
	Shapiro-Wilk Testi		Shapiro-Francia Testi		Shapiro-Wilk Testi		Shapiro-Francia Testi		Shapiro-Wilk Testi		Shapiro-Francia Testi		Shapiro-Wilk Testi		Shapiro-Francia Testi	
TT/A_{t-1}	0.701	(0.000)	0.6906	(0.000)	0.9532	(0.000)	0.9502	(0.000)	0.4992	(0.000)	0.4859	(0.000)	0.7820	(0.000)	0.7745	(0.000)
I/A_{t-1}	0.642	(0.000)	0.6397	(0.000)	0.3957	(0.000)	0.3922	(0.000)	0.4734	(0.000)	0.4698	(0.000)	0.3090	(0.000)	0.3037	(0.000)
(REV-REC)/A_{t-1}	0.534	(0.000)	0.5243	(0.000)	0.9126	(0.000)	0.9073	(0.000)	0.5004	(0.000)	0.4869	(0.000)	0.0483	(0.000)	0.0436	(0.000)
PPE / A_{t-1}	0.848	(0.000)	0.8431	(0.000)	0.8940	(0.000)	0.8926	(0.000)	0.8140	(0.000)	0.8094	(0.000)	0.3314	(0.000)	0.3220	(0.000)
DA	0.725	(0.000)	0.7150	(0.000)	0.9558	(0.000)	0.9526	(0.000)	0.5322	(0.000)	0.5189	(0.000)	0.8096	(0.000)	0.8028	(0.000)
A	0.282	(0.000)	0.2775	(0.000)	0.4810	(0.000)	0.4769	(0.000)	0.4183	(0.000)	0.4144	(0.000)	0.3222	(0.000)	0.3161	(0.000)
DEZOR	0.978	(0.000)	0.9795	(0.000)	0.9744	(0.000)	0.9762	(0.000)	0.9557	(0.000)	0.9581	(0.000)	0.0966	(0.000)	0.0912	(0.000)
MDVAKOR	0.980	(0.000)	0.9811	(0.000)	0.9399	(0.000)	0.9425	(0.000)	0.9802	(0.000)	0.9819	(0.000)	0.8285	(0.000)	0.8304	(0.000)
KALOR	0.405	(0.000)	0.3987	(0.000)	0.9600	(0.000)	0.9583	(0.000)	0.9611	(0.000)	0.9619	(0.000)	0.7285	(0.000)	0.7247	(0.000)
OZKYDEGOR	0.414	(0.000)	0.4024	(0.000)	0.5610	(0.000)	0.5515	(0.000)	0.3532	(0.000)	0.3425	(0.000)	0.3104	(0.000)	0.2989	(0.000)
TQ	0.580	(0.000)	0.5763	(0.000)	0.6093	(0.000)	0.6053	(0.000)	0.7264	(0.000)	0.7206	(0.000)	0.7096	(0.000)	0.7065	(0.000)
AKTFKAR	0.176	(0.000)	0.1676	(0.000)	0.9052	(0.000)	0.9023	(0.000)	0.8881	(0.000)	0.8812	(0.000)	0.6346	(0.000)	0.6277	(0.000)
ESFALKMJ	0.968	(0.000)	0.9664	(0.000)	0.9360	(0.000)	0.9305	(0.000)	0.5724	(0.000)	0.5628	(0.000)	0.4273	(0.000)	0.4186	(0.000)
NETKMJ	0.459	(0.000)	0.4474	(0.000)	0.8386	(0.000)	0.8294	(0.000)	0.0907	(0.000)	0.0826	(0.000)	0.4282	(0.000)	0.4168	(0.000)
HBK	0.406	(0.000)	0.3971	(0.000)	0.2378	(0.000)	0.2304	(0.000)	0.6000	(0.000)	0.5939	(0.000)	0.6186	(0.000)	0.6109	(0.000)

3.6.2. Genel Analiz Bulguları

Çalışmada yer alan tüm şirketlerin verileri kullanılarak bu şirketlerin kâr yönetimlerinin göstergesi olan isteğe bağlı tahakkuk düzeylerinin elde edilmesi amacıyla yapılan panel kantil regresyon sonuçları aşağıdaki Tablo 10’da özetlenmiştir.

Tablo 10. Model 1’e Ait Katsayı Tahmin Sonuçları

DEĞİŞKENLER	Kantiller					Rassal Etkiler
	0.10	0.25	0.50	0.75	0.90	
$1/A_{t-1}$	-241070.0 (0.636)	49837.2 (0.776)	138306.8 (0.594)	959340.8 ^b (0.025)	3358661 ^a (0.000)	518661.0 (0.116)
$(REV-REC)/A_{t-1}$	0.0053 ^b (0.046)	0.0095 ^a (0.000)	0.0091 ^a (0.000)	0.0107 ^a (0.000)	0.0182 ^a (0.000)	0.0121 ^a (0.000)
PPE/A_{t-1}	-0.0405 ^b (0.013)	-0.0249 ^a (0.001)	-0.0342 ^a (0.000)	-0.0427 ^a (0.000)	-0.0460 ^a (0.000)	-0.0262 ^a (0.0003)
SKTR1	0.1313 ^a (0.003)	-0.0055 (0.928)	-0.0948 ^b (0.029)	-0.1409 ^b (0.023)	-0.2523 ^a (0.000)	-0.0941 (0.277)
SKTR2	0.1256 ^a (0.007)	-0.0044 (0.943)	-0.0930 ^b (0.033)	-0.1258 ^b (0.044)	-0.2020 ^a (0.000)	-0.0795 (0.359)
SKTR3	0.1250 ^a (0.005)	-0.0122 (0.843)	-0.1001 ^b (0.022)	-0.1186 ^c (0.058)	-0.2158 ^a (0.000)	-0.0819 (0.345)
SKTR4	0.0472 (0.298)	-0.0576 (0.352)	-0.1200 ^a (0.006)	-0.1646 ^a (0.008)	-0.2427 ^a (0.000)	-0.1251 (0.149)
Sabit	-0.2412 ^a (0.000)	-0.0528 (0.387)	0.1009 ^b (0.021)	0.2001 ^a (0.001)	0.3646 ^a (0.000)	0.0830 (0.337)

Not: ^{a,b} ve ^c sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir. Parantez içindeki değerler olasılık değerlerini göstermektedir.

Yukarıdaki Tablo 10’da yer alan sonuçlara göre, bağımsız değişkenlerin toplam tahakkuklar üzerindeki etkilerinin kantillere göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Buna göre 1/Bir önceki yılın toplam varlıklarını gösteren $1/A_{t-1}$ bağımsız değişkeninin 0.10, 0.25 ve 0.50’nci kantillerde toplam tahakkuklar üzerinde herhangi anlamlı bir etkiye sahip olmadığı ancak 0.75 ve 0.90’ıncı kantillerde anlamlı ve pozitif etkilerde bulunduğu görülmüştür.

Mevcut yılda satışlarda ve alacaklarda bir önceki yıla göre meydana gelen değişimlerin arasındaki farkın bir önceki yılın aktif toplamına bölünmesini ifade eden $(REV-REC)/A_{t-1}$ değişkeninin tüm kantillerde anlamlı ve pozitif etkilerde bulunduğu ve etkinin gücünün kantil değerleri arttıkça büyüdüğü gözlenmiştir.

İçinde bulunulan yıla ait brüt maddi duran varlık toplamının bir önceki yılın aktiflerine bölünmesini ifade eden PPE/A_{t-1} değişkeninin de bağımlı değişken üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğu ve söz konusu etkinin yönünün negatif olduğu tespit edilmiştir. İlgili kantil değerleri incelendiğinde PPE/A_{t-1} 'nin toplam tahakkuklar üzerindeki negatif etkisinin her kantil düzeyinde farklı olduğu görülmüştür.

Toplam tahakkuklar üzerinde sektörel etkilerin olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla Model 1'e dahil edilen sektör kukla değişkenlerine ait sonuçlar ise, toplam tahakkuklar üzerinde sektörel etkilerin olduğunu ve bu etkilerin sektörden sektöre farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu noktada sektörlerin şirketlerin toplam tahakkukları üzerinde etkili olmaları, aynı zamanda hem toplam tahakkukların bileşeni hem de şirketlerin kâr yönetim düzeylerinin göstergesi olan isteğe bağlı tahakkukları üzerinde sektörlerin etkili olduğunu göstermiştir. Bu sonuç, en temelde şirketlerin faaliyette bulundukları sektörlerle kâr yönetimi arasındaki etkileşimi göstermektedir.

Ayrıca Model 1'de yer alan değişkenlerin normal dağılıma sahip olması ya da sahip olduğu varsayılması durumunda uygulanacak rassal etkiler analiz yönteminin sonuçları da Tablo 10'a eklenmiştir. Bu noktada çalışma kapsamında yapılan panel kantil regresyon analizinin sonuçları ile rassal etkiler analizinin sonuçları arasında farklılıkların olduğu gözlemlenmiştir.

Panel kantil regresyon analizinin uygulanması sonucu; 1/Bir önceki yılın toplam varlıkları, Sektör 1 (SKTR1), Sektör 2 (SKTR2), Sektör 3 (SKTR3) ve Sektör 4 (SKTR4) bağımsız değişkenlerinin belli kantil düzeylerinde toplam tahakkuklar üzerinde anlamlı etkilerinin olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın rassal etkiler analiz yöntemiyle elde edilen sonuçlara göre, bu değişkenlerin toplam tahakkuklar üzerinde anlamlı etkisinin olmadığı görülmüştür. Ayrıca iki analiz yöntemine göre tahmin edilen bağımsız değişkenlerin katsayılarının da farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Model 2'de yer alan ve çalışma kapsamındaki şirketlerin kâr yönetim düzeylerine etkilerinin araştırıldığı bağımsız değişkenlerin şirketlerin isteğe bağlı tahakkuk düzeyleri üzerindeki etkisinin araştırılması için uygulanan panel kantil regresyon analizine ait sonuçlar aşağıdaki Tablo 11'de özetlenmiştir.

Tablo 11. Model 2’de Yer Alan Bağımsız Değişkenlere Ait Katsayı Tahmin Sonuçları

DEĞİŞKENLER	Kantiller					EKK
	0.10	0.25	0.50	0.75	0.90	
A	2.59E-14 (0.948)	-6.81E-13 (0.125)	-1.24E-12 ^b (0.035)	-6.11E-13 ^b (0.046)	-1.29E-12 ^b (0.019)	-6.83E-13 (0.224)
DEZOR	-3.94E-09 ^b (0.023)	-4.96E-09 ^a (0.000)	8.70E-10 (0.880)	1.06E-09 ^a (0.000)	7.51E-09 ^c (0.095)	-1.62E-10 (0.889)
MDVAKOR	0.0150 (0.551)	-0.0072 (0.658)	-0.0399 ^c (0.061)	-0.0681 ^a (0.000)	-0.1241 ^a (0.000)	-0.0752 ^a (0.001)
KALOR	-0.0021 ^a (0.000)	-0.0015 ^a (0.000)	-0.0008 ^b (0.011)	-0.0003 ^a (0.000)	0.0005 ^a (0.001)	-0.0011 ^a (0.000)
OZKYDEGOR	-3.64E-06 (0.933)	-4.32E-06 ^b (0.023)	-9.63E-06 ^a (0.000)	0.0001 ^b (0.018)	0.0002 (0.453)	8.05E-06 (0.587)
TQ	-0.0237 ^b (0.025)	-0.0239 ^a (0.000)	-0.0199 ^a (0.001)	-0.0149 ^a (0.001)	-0.0082 (0.421)	-0.0167 ^a (0.000)
AKTFKAR	0.0011 ^a (0.000)	0.0023 ^b (0.041)	0.0031 (0.102)	0.0035 ^a (0.000)	0.0045 ^a (0.000)	0.0012 ^a (0.000)
ESFALKMJ	0.0001 (0.151)	1.45E-05 (0.957)	9.75E-06 (0.456)	2.57E-05 ^a (0.003)	-0.0006 (0.811)	8.80E-05 (0.184)
NETKMJ	5.88E-06 ^b (0.021)	2.39E-06 (0.780)	2.03E-06 ^a (0.001)	2.38E-06 ^a (0.000)	-1.80E-05 (0.824)	4.76E-06 ^b (0.023)
HBK	0.0008 ^b (0.032)	0.0011 (0.413)	0.0013 ^c (0.074)	0.0007 ^b (0.028)	0.0032 (0.674)	0.0022 ^b (0.026)
Sabit	0.0251 (0.192)	0.0513 ^a (0.007)	0.0749 ^a (0.001)	0.1018 ^a (0.000)	0.1400 ^a (0.000)	0.1055 ^a (0.000)

Not: ^{a, b} ve ^c sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir. Parantez içindeki değerler olasılık değerlerini göstermektedir.

Tablo 11’deki sonuçlar incelendiğinde şirketlerin isteğe bağlı tahakkuk düzeyleri üzerinde en yüksek etkiye sahip olan bağımsız değişkenlerin, MDVAKOR ile temsil edilen maddi duran varlıkların aktiflere oranı ile TQ ile gösterilen Tobin Q değerinin olduğu tespit edilmiştir. Bu iki bağımsız değişkenin isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde negatif yönlü anlamlı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Tobin Q değerinin isteğe bağlı tahakkuklar üzerindeki etkisini inceleyen başka bir çalışmada da bu değişkenin isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde negatif yönlü etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir (Yazan, 2015). Maddi duran varlıkların aktiflere oranının farklı kantillerdeki etki düzeyleri incelendiğinde, üst kantillere doğru gittikçe bu değişkenin etki düzeyinin artış gösterdiği görülmüştür. Tobin Q değeri bağımsız değişkeninde ise, bu durumun tam aksine üst kantillere doğru gittikçe TQ değişkeninin isteğe bağlı tahakkuklar üzerindeki etki gücünün azalış gösterdiği tespit edilmiştir.

Diğer taraftan şirketlerin isteğe bağlı tahakkukları üzerinde sırasıyla toplam varlıklar (A), denetim zorluğu (DEZOR), net kâr marjı (NETKMJ) ve özkaynak değişim oranının (OZKYDEGOR) en düşük etkiye sahip olduğu görülmüştür. Toplam varlıkların isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde anlamlı ve negatif yönde etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, literatürde yer alan belli çalışmaların (Liu ve Lu, 2007; Swastika, 2013; Karacaer ve Özek, 2010) bulgularıyla örtüşürken Ali, Noor, Khurshid ve Akhtar (2015) tarafından yapılan çalışmanın bulgularıyla örtüşmemektedir. Denetim zorluğunun, düşük kantillerde isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde negatif; yüksek kantillerde ise, pozitif yönlü etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın literatürde yer alan çalışmalarda (Yazan, 2015; Kara ve Tuna, 2018) denetim zorluğunun kâr yönetiminin göstergesi olan isteğe bağlı tahakkukları sadece pozitif yönlü etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca düşük kantillerde isteğe bağlı tahakkukları azaltıcı; yüksek kantillerde ise, isteğe bağlı tahakkukları artırıcı etkiye sahip olma durumunun özkaynak değişim oranında da söz konusu olduğu görülmüştür. Net kâr marjının ise, çalışma kapsamındaki şirketlerde isteğe bağlı tahakkukları artırıcı yönde etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgu, net kâr marjının finansal performans göstergesi olarak dikkate alındığı Yazan (2015) tarafından yapılan çalışmanın bulguları ile paralellik göstermektedir.

Çalışmadaki bir başka bağımsız değişken olan kaldıraç oranının (KALOR) isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde en üst kantil haricinde negatif bir etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir. Elde edilen bu bulgu, söz konusu etkiyi inceleyen belli çalışmaların (Jara ve Lopez; 2011; Zamri, Rahman ve Isa, 2013) bulgularıyla uyum göstermektedir. Diğer taraftan tespit edilen etkinin pozitif yönlü olduğunu belirten çalışmalar da (DeFond ve Jiambalvo, 1994; Prawitt, Smith ve Wood, 2009; Memiş ve Çetanak, 2012; Yazan, 2015) literatürde yer almaktadır. Ayrıca üst kantillere doğru gittikçe kaldıraç oranının isteğe bağlı tahakkuklar üzerindeki etki gücünün azalış gösterdiği tespit edilmiştir. En üst kantilde ise, kaldıraç oranının isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde pozitif yönlü bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Aktif kârlılık oranının (AKTFKAR) şirketlerin isteğe bağlı tahakkuklarını tüm kantillerde istatistiki açıdan anlamlı ve pozitif yönlü etkilediği belirlenmiştir. Bu bulgu belli çalışmaların (Prawitt, Smith ve Wood, 2009; Karacaer ve Özek, 2010; Yazan, 2015; Avcı, 2022; Alexander ve Hengky, 2017; Ensari Alpay, 2021) bulgularıyla uyum

gösterirken bazı çalışmalarla (Yip, Van Staden ve Cahan, 2011; Kara ve Tuna, 2018) etkinin yönü itibariyle ayrılmaktadır. Ayrıca çalışma kapsamında yapılan analizler sonucunda üst kantillere doğru gittikçe aktif kârlılık oranının isteğe bağlı tahakkuklar üzerindeki etki düzeyinin artış gösterdiği tespit edilmiştir.

Esas faaliyet kâr marjı (ESFALKMJ) bağımsız değişkeninin isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde etkisinin sadece 0.75'ci kantilde istatistiki açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. İki değişken arasında tek bir kantilde tespit edilen bu ilişkinin pozitif yönlü olduğu belirlenmiştir. Bulmuş Oral (2019) tarafından yapılan çalışmada UFRS uygulaması öncesi için iki değişken arasında pozitif yönlü ilişki tespit edilirken UFRS uygulaması sonrası için ise, iki değişken arasında anlamlı ilişki tespit edilememiştir.

Son olarak Hisse başına kâr (HBK) bağımsız değişkeninin kantillere göre etki düzeyi değişmekle birlikte isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu istatistiki olarak tespit edilmiştir.

Tablo 11'de yer alan EKK analiz yöntemine ait sonuçlara göre, panel kantil regresyon analizi yöntemiyle elde edilen sonuçların aksine toplam varlıklar, denetim zorluğu, özkaynak değişim oranı ve esas faaliyet kâr marjı bağımsız değişkenlerinin şirketlerin isteğe bağlı tahakkukları üzerinde anlamlı etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca kaldırma oranı bağımsız değişkeninin isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde 0.90'ıncı kantilde tespit edilen pozitif yönlü etkisinin EKK analiz yönteminin sonuçlarına göre, negatif yönlü olduğu görülmüştür.

Bunların yanı sıra şirketlerin isteğe bağlı tahakkukları üzerinde anlamlı etkisi olduğu belirlenen bağımsız değişkenlerin katsayılarının da iki analiz yöntemine göre farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir.

3.6.3. Sektörel Analiz Bulguları

Çalışma kapsamında yer alan şirketler, sektörel yakınlıkları dikkate alınarak 4 farklı sektör altında gruplandırılmıştır. Bu gruplandırma sonucunda oluşturulan her bir sektöre ait verilerin Düzeltilmiş Jones Modeli ve Model 2'ye ait sonuçları bu bölümde yer almaktadır. Bu noktada her bir sektör için öncelikle sektördeki şirketlerin isteğe bağlı tahakkuk düzeyleri, Düzeltilmiş Jones Modeli yardımıyla hesaplanmıştır. Sonrasında ise; çalışma dahilinde belirlenen bağımsız değişkenlerin her bir sektördeki şirketlerin isteğe bağlı tahakkuklarına etkileri, Model 2 aracılığıyla belirlenmiştir.

Burada yapılan tüm analizlerde bir önceki aşamada olduğu gibi panel kantil regresyon analiz yöntemi kullanılmıştır. Sektörel bazda elde edilen sonuçlar hem çalışmanın genel sonuçları ile hem de verilerin normal dağılıma sahip olması durumunda tahmin yapılmasına imkân sağlayan analiz yöntemleri ile elde edilen sonuçlarla karşılaştırılarak aşağıda sunulmuştur.

3.6.3.1. Sektör 1'e Ait Analiz Bulguları

Sektör 1 olarak adlandırılan bu grupta imalat ana sektörünün altındaki gıda, içecek ve tütün, tekstil, giyim eşyası ve deri, orman ürünleri ve mobilya ile kâğıt ve kâğıt ürünleri basım alt sektörlerinde yer alan şirketler yer almaktadır. Bu şirketlerin kâr yönetimlerinin göstergesi olan isteğe bağlı tahakkuk düzeylerinin elde edilmesi amacıyla uygulanan Düzeltilmiş Jones Modeli'ne ait panel kantil regresyon analizi sonuçları, aşağıdaki Tablo 12'de özetlenmiştir.

Tablo 12. Sektör 1'in Düzeltilmiş Jones Modeli'ne Ait Katsayı Tahmin Sonuçları

DEĞİŞKENLER	Kantiller					Rassal Etkiler
	0.10	0.25	0.50	0.75	0.90	
$1/A_{t-1}$	-714798.0 (0.818)	495989.8 (0.382)	562530.5 (0.326)	956693.8 ^a (0.009)	976097.8 (0.241)	412841.4 (0.598)
$(REV-REC)/A_{t-1}$	-0.1803 ^c (0.073)	-0.1066 ^a (0.004)	-0.0497 (0.539)	-0.0304 ^c (0.052)	0.0762 (0.353)	-0.0907 ^c (0.087)
PPE/A_{t-1}	-0.0057 (0.873)	-0.0012 (0.949)	-0.0223 (0.195)	-0.0135 (0.328)	-0.0076 (0.670)	0.0255 (0.471)
Sabit	-0.1141 ^a (0.000)	-0.0718 ^a (0.000)	-0.0041 (0.828)	0.0413 ^a (0.001)	0.0899 ^a (0.000)	-0.0425 (0.166)

Yukarıdaki Tablo 12'de yer alan sonuçlar incelendiğinde, öncelikle Düzeltilmiş Jones Modeli'nde yer alan bağımsız değişkenlerin toplam tahakkuklar üzerindeki etkilerinin kantillere göre farklılık gösterdiği görülmüştür. $1/Bir$ önceki yılın toplam varlıklarını ifade eden $1/A_{t-1}$ bağımsız değişkeninin sadece 0.75'inci kantilde toplam tahakkuklar üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Bunun yanı sıra mevcut yılda satışlarda ve alacaklarda bir önceki yıla göre meydana gelen değişimlerin arasındaki farkın bir önceki yılın aktif toplamına bölünmesini gösteren $(REV-REC)/A_{t-1}$ değişkeninin belli kantil düzeylerinde toplam tahakkuklar üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve negatif etkiye sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca söz konusu değişkenin en alt kantil düzeyinde en yüksek etkiye

sahip olduğu bulgusu elde edilmiştir. Çalışma kapsamında yapılan genel analizlerde ise; bahsi geçen değişkene ait etki, pozitif yönlü olarak tespit edilmiştir.

Yapılan analizde mevcut yıla ait brüt maddi duran varlık toplamının bir önceki yılın aktiflerine bölünmesini ifade eden PPE/A_{t-1} değişkeninin toplam tahakkuklar üzerinde istatistiki açıdan anlamlı etkiye sahip olmadığı belirlenmiştir. Çalışma kapsamında yapılan genel analizde ise, bu değişkenin bağımlı değişken üzerinde anlamlı ve negatif yönlü etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Rassal etkiler analiz yöntemine ait sonuçlara göre, panel kantil regresyon analiz yönteminin aksine 1/Bir önceki yılın toplam varlıkları bağımsız değişkeninin toplam tahakkuklar üzerinde anlamlı etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir.

Çalışma kapsamında belirlenen bağımsız değişkenlerin Sektör 1'deki şirketlerin isteğe bağlı tahakkuk düzeylerine etkilerinin belirlenmesi için yapılan panel kantil regresyon analizine ait sonuçlar, aşağıdaki Tablo 13'te özetlenmiştir.

Tablo 13. Sektör 1'in Model 2'de Yer Alan Bağımsız Değişkenlere Ait Katsayı Tahmin Sonuçları

DEĞİŞKENLER	Kantiller					
	0.10	0.25	0.50	0.75	0.90	EKK
A	-2.99E-14 (0.972)	-1.50E-12 (0.213)	-2.18E-12 ^b (0.012)	-3.06E-12 (0.148)	-3.71E-12 (0.157)	-2.24E-12 (0.161)
DEZOR	0.0372 (0.525)	0.0553 (0.181)	0.0441 (0.404)	0.0434 (0.585)	0.0214 (0.722)	0.0010 (0.989)
MDVAKOR	-0.0035 (0.962)	-0.0259 (0.704)	-0.0723 (0.138)	-0.1348 (0.307)	-0.1367 (0.361)	-0.1741 ^a (0.000)
KALOR	-0.0019 ^a (0.000)	-0.0011 ^a (0.000)	-0.0008 (0.263)	-0.0003 ^a (0.000)	0.0008 (0.786)	-0.0005 ^a (0.000)
OZKYDEGOR	-4.31E-07 (0.840)	-6.30E-06 ^a (0.008)	-1.03E-05 ^a (0.003)	-1.42E-05 ^b (0.015)	-1.85E-05 ^a (0.000)	-8.11E-06 (0.495)
TQ	-0.0311 ^a (0.005)	-0.0233 ^c (0.073)	-0.0128 ^a (0.008)	-0.0072 (0.270)	-0.0075 (0.464)	-0.0129 ^c (0.050)
AKTFKAR	0.0006 (0.542)	-0.0001 (0.905)	-0.0002 (0.741)	-0.0006 (0.957)	0.0048 (0.760)	-5.86E-05 (0.796)
ESFALKMJ	0.0002 (0.914)	0.0007 (0.740)	0.0011 (0.134)	0.0005 (0.917)	-0.0015 (0.768)	0.0004 (0.669)
NETKMJ	0.0010 (0.719)	0.0014 (0.648)	0.0004 (0.126)	0.0007 (0.359)	0.0006 (0.120)	0.0006 ^c (0.054)
HBK	0.0024 ^a (0.001)	0.0019 ^b (0.026)	0.0018 (0.251)	0.0051 (0.649)	0.0047 (0.929)	0.0032 (0.133)
Sabit	0.0317 (0.451)	0.0326 (0.408)	0.0623 ^b (0.012)	0.106 (0.224)	0.1073 (0.634)	0.1160 ^a (0.000)

Tablo 13'te yer alan Model 2'ye ait panel kantil regresyon analiz sonuçları incelendiğinde, Sektör 1'de yer alan şirketlerin isteğe bağlı tahakkukları üzerinde en yüksek etkiye sahip bağımsız değişkenin Tobin Q değeri (TQ) olduğu görülmüştür. Söz konusu etkinin şirketlerin isteğe bağlı tahakkuklarını azaltacak şekilde negatif olması, çalışmanın genel analiz sonuçlarıyla uyum göstermektedir. 0.10, 0.25 ve 0.50'nci kantillerde tespit edilen bu etkinin üst kantillere doğru gittikçe azalış gösterdiği gözlemlenmiştir.

Sektör 1'de yer alan şirketlerin isteğe bağlı tahakkukları üzerinde en düşük etkiye sahip bağımsız değişkenin ise, toplam varlıklar (A) olduğu tespit edilmiştir. Bu değişkenin şirketlerin isteğe bağlı tahakkukları üzerinde sadece 0.50'ci kantilde istatistiki olarak anlamlı ve negatif yönlü bir etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Yine Sektör 1 açısından özkaynak değişim oranı (OZKYDEGOR) ile isteğe bağlı tahakkuklar arasında negatif yönlü ilişki olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda özkaynak değişim oranının isteğe bağlı tahakkuklar üzerindeki etkisinin kantillere göre farklılık gösterdiği görülmüştür.

Diğer taraftan kaldıraç oranının (KALOR) ile Sektör 1'deki şirketlerin isteğe bağlı tahakkukları üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve negatif yönlü bir etkiye sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Burada kaldıraç oranının isteğe bağlı tahakkuklar üzerindeki etkisinin; 0.10, 0.25 ve 0.75'ci kantillerde anlamlı olduğu ve bu etkinin üst kantillere doğru gittikçe azalış gösterdiği görülmüştür.

Son olarak hisse başına kârın (HBK) isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde sadece 0.10 ve 0.25'inci kantillerde pozitif yönlü anlamlı etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Çalışma kapsamında yer alan bağımsız değişkenlerden denetim zorluğunun (DEZOR), maddi duran varlıkların aktiflere oranının (MDVAKOR), aktif kârlılık oranının (AKTFKAR), esas faaliyet kâr marjının (ESFALKMJ) ve net kâr marjının (NETKMJ) isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde Sektör 1 açısından anlamlı etkiye sahip olmadığı gözlemlenmiştir. Burada tespit edilenin aksine genel analizlerde söz konusu değişkenlerin isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde farklı kantil düzeylerinde anlamlı etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Panel kantil regresyon analiz yöntemi uygulanarak tespit edilen toplam varlıkların, özkaynak değişim oranının ve hisse başına kârın isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde anlamlı etkilerinin EEK analiz yöntemi ile tespit edilemediği görülmüştür.

Buna karşın panel kantil regresyon analiz yönteminden farklı olarak EKK analiz yöntemi ile maddi duran varlıkların aktiflere oranı ve net kâr marjı bağımsız değişkenlerinin Sektör 1 bazında isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

3.6.3.2. Sektör 2'ye Ait Analiz Bulguları

İmalat ana sektörünün alt sektörlerinden ana metal sanayi, metal eşya makine, elektrikli cihazlar ve ulaşım araçları ile diğer imalat sanayii sektörlerinde yer alan şirketlerin birleştirilmesiyle Sektör 2 grubu oluşturulmuştur. Bu grupta yer alan şirketlerin kâr yönetimlerini ifade eden isteğe bağlı tahakkuk düzeylerini elde etmek amacıyla Düzeltilmiş Jones Modeli kullanılmıştır. Bu sektörde yer alan şirketlerin verileri kullanılarak söz konusu modele panel kantil regresyon analiz yöntemi uygulanmıştır. Söz konusu analiz yöntemi ile elde edilen sonuçlar, aşağıdaki Tablo 14'te özetlenmiştir.

Tablo 14. Sektör 2'in Düzeltilmiş Jones Modeli'ne Ait Katsayı Tahmin Sonuçları

DEĞİŞKENLER	Kantiller					Sabit Etkiler
	0.10	0.25	0.50	0.75	0.90	
$1/A_{t-1}$	34437.53 (0.974)	415600.2 (0.192)	521979.0 (0.454)	571851.4 (0.269)	532348.7 (0.262)	3943353 ^b (0.016)
$(REV-REC)/A_{t-1}$	0.0418 (0.448)	0.0278 (0.323)	0.0348 (0.398)	0.1354 ^a (0.003)	0.2198 ^a (0.000)	0.0953 ^b (0.043)
PPE/A_{t-1}	-0.0216 (0.533)	-0.0008 (0.966)	-0.0163 (0.344)	-0.0258 ^b (0.044)	-0.0631 ^a (0.000)	0.0241 (0.520)
Sabit	-0.1493 ^a (0.000)	-0.0908 ^a (0.000)	-0.0147 (0.379)	0.0579 ^a (0.000)	0.1511 ^a (0.000)	-0.0691 ^b (0.014)

Tablo 14'te yer alan Sektör 2'in Düzeltilmiş Jones Modeli'ne ait sonuçları incelendiğinde, modelde yer alan bağımsız değişkenlerin toplam tahakkuklar üzerindeki etkilerinin kantillere göre farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir.

1/Bir önceki yılın toplam varlıklarını ifade eden $1/A_{t-1}$ değişkeninin toplam tahakkuklar üzerinde hiçbir kantil düzeyinde istatistiki açıdan anlamlı etkiye sahip olmadığı belirlenmiştir.

Mevcut yılda satışlarda ve alacaklarda bir önceki yıla göre meydana gelen değişimlerin arasındaki farkın bir önceki yılın aktif toplamına bölünmesini gösteren $(REV-REC)/A_{t-1}$ bağımsız değişkeninin sadece en üst iki kantilde toplam tahakkuklar

üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu değişkenin bir alt kantile kıyasla üst kantildeki etki gücünün daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Son olarak mevcut yıla ait brüt maddi duran varlık toplamının bir önceki yılın aktiflerine bölünmesi şeklinde hesaplanan PPE/A_{t-1} bağımsız değişkeninin toplam tahakkuklar üzerinde 0.75 ve 0.90'ıncı kantillerde anlamlı negatif etkiye sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca söz konusu değişkenin iki kantildeki etki gücü karşılaştırıldığında değişkenin üst kantilde toplam tahakkuklara etkisinin alt kantile göre daha güçlü olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 14'teki sabit etkiler analiz yöntemine ait sonuçlar incelendiğinde, panel kantil regresyon analiz yöntemine ait sonuçlarının aksine $1/A_{t-1}$ değişkeninin toplam tahakkuklar üzerinde istatistiki açıdan anlamlı etkiye sahip olduğu fakat PPE/A_{t-1} bağımsız değişkeninin ise, toplam tahakkuklar üzerinde istatistiki olarak anlamlı etkiye sahip olmadığı belirlenmiştir.

Çalışmadaki Model 2'de yer alan bağımsız değişkenlerin Sektör 2'deki şirketlerin isteğe bağlı tahakkukları üzerindeki etkilerinin belirlenmesi için yapılan panel kantil regresyon analiz yönteminin sonuçları Tablo 15'te özetlenmiştir.

Tablo 15. Sektör 2'in Model 2'de Yer Alan Bağımsız Değişkenlere Ait Katsayı Tahmin Sonuçları

DEĞİŞKENLER	Kantiller					Rassal Etkiler
	0.10	0.25	0.50	0.75	0.90	
A	1.46E-12 (0.127)	-2.50E-13 (0.788)	-2.19E-12 ^b (0.013)	-2.84E-12 ^a (0.001)	-3.89E-12 ^a (0.000)	-1.42E-12 (0.197)
DEZOR	0.0294 (0.634)	0.0631 (0.267)	0.0495 (0.302)	0.1016 ^c (0.055)	0.0670 (0.412)	0.1774 ^a (0.006)
MDVAKOR	0.0383 (0.554)	-0.0108 (0.846)	-0.0446 (0.365)	-0.0556 (0.210)	-0.1472 ^b (0.044)	0.0255 (0.625)
KALOR	-0.0010 ^c (0.067)	-0.0007 (0.190)	-0.0007 (0.110)	-6.88E-05 (0.874)	0.0008 (0.137)	-0.0002 (0.529)
OZKYDEGOR	0.0004 ^a (0.003)	0.0003 ^c (0.087)	0.0004 ^a (0.007)	0.0005 (0.200)	0.0014 ^c (0.063)	0.0004 ^a (0.001)
TQ	-0.0107 (0.131)	-0.0078 (0.407)	-0.0186 ^a (0.002)	-0.0240 ^a (0.001)	-0.0309 ^b (0.049)	-0.0157 ^c (0.070)
AKTFKAR	0.0025 (0.351)	-0.0004 (0.905)	-0.0001 (0.945)	0.0015 (0.586)	0.0072 ^c (0.085)	0.0034 (0.343)
ESFALKMJ	-0.0050 ^a (0.009)	-0.0026 (0.186)	-9.01E-05 (0.944)	0.0003 (0.758)	0.0024 (0.166)	-0.0018 (0.308)
NETKMJ	0.0009 (0.731)	0.0034 (0.221)	0.0025 (0.193)	0.0021 (0.242)	-0.0026 (0.188)	0.0011 (0.591)
HBK	0.0018 ^b (0.016)	0.0006 (0.431)	-2.83E-05 (0.988)	4.72E-05 (0.944)	-0.0012 ^b (0.046)	0.0005 (0.353)
Sabit	-0.0599 (0.188)	-0.0290 (0.512)	0.0626 (0.192)	0.0588 (0.176)	0.1115 ^c (0.066)	-0.0557 (0.227)

Sektör 2'nin Model 2'ye ait panel kantil regresyon analiz sonuçları incelendiğinde, Sektör 2'de yer alan şirketlerin isteğe bağlı tahakkukları üzerinde en yüksek etkiye sahip bağımsız değişkenlerin sırasıyla maddi duran varlıkların aktiflere oranı (MDVAKOR) ve denetim zorluğu (DEZOR) olduğu görülmüştür. Bu iki değişken arasından maddi duran varlıkların aktiflere oranının Model 2'de yer alan diğer bağımsız değişkenlere kıyasla Sektör 2'deki şirketlerin isteğe bağlı tahakkukları üzerinde en yüksek etkiye sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Söz konusu etkinin negatif yönlü olduğu belirlenmiştir. Yalnız etki düzeyi açısından en güçlü etkiye sahip olmasına rağmen bu etkinin sadece en üst kantilde anlamlı olduğu gözlemlenmiştir. Aynı şekilde Sektör 2'deki şirketlerin isteğe bağlı tahakkuklarını etkileme düzeyinde ikinci sırada yer alan denetim zorluğunun da sadece 0.75'inci kantilde anlamlı etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Fakat bu değişkenin isteğe bağlı tahakkuklar üzerindeki etkisinin pozitif olduğu görülmüştür.

Bağımsız değişkenler arasından toplam varlıklar (A) ile özkaynak değişim oranının (OZKYDEGOR) ise, bu sektördeki şirketlerin isteğe bağlı tahakkukları üzerinde en düşük etkiye sahip bağımsız değişkenler olduğu belirlenmiştir. Toplam varlıkların isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde negatif yönlü ve üst kantillere doğru gittikçe artış gösteren bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Özkaynak değişim oranının ise, isteğe bağlı tahakkukları pozitif yönde etkilediği ve bu etkinin üst kantillere doğru gittikçe az da olsa artış gösterdiği gözlemlenmiştir. Ayrıca çalışmada yer alan genel sonuçlarda özkaynak değişim oranının isteğe bağlı tahakkuklara etkisi, 0.25 ve 0.50'nci kantillerde negatif iken; bu sektörde söz konusu kantillerde tespit edilen ilişkinin pozitif yönlü olduğu görülmüştür. Yine genel sonuçlarda isteğe bağlı tahakkuklar ile bu değişken arasında en alt ve en üst kantillerde anlamlı ilişki tespit edilememişken bu sektöre ait analizlerde iki kantilde de değişkenler arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Kaldıraç oranının (KALOR) ve esas faaliyet kâr marjının (ESFALKMJ) isteğe bağlı tahakkukları istatistiki açıdan anlamlı şekilde sadece en alt kantilde negatif yönlü etkilediği belirlenmiştir. Buna karşın aktif kârlılık oranının (AKTFKAR) isteğe bağlı tahakkukları sadece en üst kantil olan 0.90'ıncı kantilde pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. İsteğe bağlı tahakkukları, hisse başına kârın (HBK) sadece en alt ve en üst kantillerde anlamlı şekilde etkilediği gözlemlenmiştir. Yalnız bu etkinin 0.10'uncu

kantilde pozitif; 0.90'ıncı kantilde ise, negatif yönlü olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışma kapsamında yapılan genel analizlerde ise, hisse başına kârın isteğe bağlı tahakkukları sadece pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Tobin Q değeri (TQ) ile ilgili analiz sonuçlarına bakıldığında bu değerin; 0.50, 0.75 ve 0.90'nıncı kantillerde isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde anlamlı ve negatif etkiye sahip olduğu görülmüştür. Aynı zamanda bu bağımsız değişkenin Sektör 2'de yer alan şirketlerin isteğe bağlı tahakkuklarına etkisinin üst kantillerde daha güçlü olduğu belirlenmiştir.

Son olarak ise, net kâr marjının (NETKMJ) isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde anlamlı etkiye sahip olmadığı gözlemlenmiştir.

Panel kantil analiz yöntemiyle isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde en yüksek etkiye sahip olduğu belirlenen maddi duran varlıkların aktiflere oranının rassal etkiler analiz yöntemine ait sonuçlara göre, isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde anlamlı etkiye sahip olmadığı belirlenmiştir. Yine panel kantil analiz yöntemine göre belirlenen toplam varlıkların, kaldıraç oranının, aktif kârlılık oranının, esas faaliyet kâr marjının ve hisse başına kârın isteğe bağlı tahakkuklara anlamlı etkilerinin rassal etkiler analiz yöntemi ile belirlenemediği görülmüştür.

3.6.3.3. Sektör 3'e Ait Analiz Bulguları

İmalat ana sektörünün alt sektörlerinden kimya, ilaç, petrol, lastik ve plastik ürünler ile taş ve toprağa dayalı alt sektörlerinde yer alan şirketler ile elektrik, gaz ve su, inşaat ve bayındırlık ile madencilik ve taş ocakçılığı ana sektörlerinde yer alan şirketlerin bir araya getirilmesi sonucu Sektör 3 grubu oluşturulmuştur. Bu grupta yer alan şirketlerin kâr yönetimlerinin göstergesi olan isteğe bağlı tahakkuklarını belirlemek için Düzeltilmiş Jones Modeli kullanılmıştır. Sektörde yer alan şirketlerin verileri kullanılarak söz konusu modele uygulanan panel kantil regresyon analizinin sonuçları, aşağıdaki Tablo 16'da özetlenmiştir.

Tablo 16. Sektör 3'ün Düzeltilmiş Jones Modeli'ne Ait Katsayı Tahmin Sonuçları

DEĞİŞKENLER	Kantiller					Sabit Etkiler
	0.10	0.25	0.50	0.75	0.90	
$1/A_{t-1}$	221611.2 (0.125)	73050.9 ^c (0.100)	-244388.5 (0.346)	399462.7 (0.349)	4094393. (0.665)	-1.68E+07 (0.180)
$(REV-REC)/A_{t-1}$	0.0044 (0.130)	-0.0029 (0.217)	0.0262 (0.633)	0.0952 ^c (0.083)	0.1363 (0.469)	0.2764 (0.208)
PPE/A_{t-1}	-0.0962 (0.892)	-0.0534 (0.474)	-0.0323 (0.962)	-0.0280 (0.508)	-0.0438 ^c (0.073)	-0.0363 ^c (0.053)
Sabit	-0.0680 (0.472)	-0.0329 (0.772)	0.0085 (0.566)	0.0545 (0.946)	0.1375 (0.569)	0.0782 (0.127)

Tablo 16'daki analiz sonuçları incelendiğinde, 1/Bir önceki yılın toplam varlıklarını temsil eden $1/A_{t-1}$ bağımsız değişkeninin sadece 0.25'inci kantilde toplam tahakkuklar üzerinde anlamlı ve pozitif etkiye sahip olduğu görülmüştür.

İçinde bulunulan yılda satışlarda ve alacaklarda bir önceki yıla göre meydana gelen değişimlerin arasındaki farkın bir önceki yılın aktif toplamına bölünmesini ifade eden $(REV-REC)/A_{t-1}$ bağımsız değişkeninin toplam tahakkuklar üzerindeki etkisine ait kantil sonuçlarına bakıldığında, 0.75'inci kantilde bu iki değişken arasında istatistiki olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin var olduğu gözlemlenmiştir.

Sektör 3 için yapılan analizde mevcut yıla ait brüt maddi duran varlık toplamının bir önceki yılın aktiflerine bölünmesi şeklinde hesaplanan PPE/A_{t-1} bağımsız değişkeninin toplam tahakkuklar üzerindeki etkisinin sadece en üst kantilde istatistiki olarak anlamlı ve negatif yönlü olduğu tespit edilmiştir.

Düzeltilmiş Jones Modeli'ne sabit etkiler analiz yönteminin uygulanması sonucunda elde edilen bulgular Tablo 16'da yer almaktadır. Bu bulgulara göre, panel kantil regresyon analizine ait sonuçlardan farklı olarak $1/A_{t-1}$ ve $(REV-REC)/A_{t-1}$ bağımsız değişkenlerinin Sektör 3 bazında toplam tahakkuklar üzerinde anlamlı etkiye sahip olmadığı belirlenmiştir.

Sektör 3'teki şirketlerin kâr yönetimleri üzerinde çalışma kapsamında belirlenen bağımsız değişkenlerin etkilerinin belirlenmesi amacıyla yapılan panel kantil regresyon analiz yönteminin sonuçları Tablo 17'de özetlenmiştir.

Tablo 17. Sektör 3'ün Model 2'de Yer Alan Bağımsız Değişkenlere Ait Katsayı Tahmin Sonuçları

DEĞİŞKENLER	Kantiller					Sabit Etkiler
	0.10	0.25	0.50	0.75	0.90	
A	2.20E-14 (0.998)	-1.26E-13 (0.944)	3.79E-14 (0.954)	-7.44E-13 (0.383)	-2.16E-12 ^b (0.017)	-1.11E-12 (0.609)
DEZOR	0.1740 ^b (0.034)	0.1267 ^a (0.002)	0.1453 ^a (0.000)	0.1644 ^a (0.001)	0.1260 ^c (0.062)	0.4543 ^c (0.056)
MDVAKOR	0.1359 (0.103)	0.0075 (0.847)	-0.0140 (0.663)	-0.0443 (0.341)	-0.0604 (0.473)	0.0862 (0.470)
KALOR	-0.0012 (0.163)	-0.0010 ^b (0.021)	-0.0009 ^a (0.006)	-0.0004 (0.168)	0.0004 (0.583)	-0.0020 (0.417)
OZKYDEGOR	0.0004 ^a (0.000)	0.0003 ^a (0.000)	0.0004 ^c (0.066)	0.0005 (0.474)	0.0013 ^a (0.000)	0.0004 ^a (0.001)
TQ	-0.0262 (0.333)	-0.0125 ^c (0.086)	-0.0030 (0.776)	0.0057 (0.611)	0.0087 (0.561)	-0.0392 ^c (0.056)
AKTFKAR	0.0034 ^c (0.053)	0.0013 (0.340)	0.0005 (0.683)	-0.0003 (0.877)	0.0015 (0.377)	0.0089 ^a (0.008)
ESFALKMJ	-8.34E-05 ^a (0.000)	-3.55E-05 ^b (0.018)	-2.32E-05 (0.154)	-8.08E-06 (0.638)	1.25E-05 (0.563)	-0.0014 ^a (0.001)
NETKMJ	-5.31E-07 (0.408)	1.11E-06 ^b (0.035)	1.55E-06 ^a (0.007)	2.08E-06 ^a (0.003)	2.35E-06 ^a (0.003)	-0.0001 ^b (0.039)
HBK	0.0078 (0.503)	0.0062 (0.286)	0.0081 ^a (0.006)	0.0102 ^a (0.000)	0.0062 ^a (0.002)	0.0030 (0.547)
Sabit	-0.1516 ^a (0.001)	-0.0323 (0.245)	-0.0076 (0.741)	0.0223 (0.605)	0.0469 (0.474)	-0.0512 (0.586)

Sektör 3'ün Model 2'ye ait panel kantil regresyon analiz sonuçlarına bakıldığında, öncelikle Sektör 3'te yer alan şirketlerin isteğe bağlı tahakkukları üzerinde en yüksek etkiye sahip bağımsız değişkenin denetim zorluğu (DEZOR) olduğu görülmüştür. Denetim zorluğunun isteğe bağlı tahakkukları Sektör 3 bazında tüm kantillerde istatistiki açıdan anlamlı ve pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Yalnız çalışmanın genel sonuçlarında en düşük iki kantil için bu ilişkinin negatif yönlü olduğu gözlemlenmiştir.

Diğer taraftan sektördeki şirketlerin isteğe bağlı tahakkukları üzerinde en düşük etkiye sahip bağımsız değişkenlerin sırasıyla toplam varlıklar (A), net kâr marjı (NETKMJ) ve esas faaliyet kâr marjının (ESFALKMJ) olduğu görülmüştür. Toplam varlıkların isteğe bağlı tahakkukları sadece en üst kantil olan 0.90'ıncı katilde anlamlı ve negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir. İsteğe bağlı tahakkuklar üzerinde net kâr marjının ise, en alt kantil haricindeki tüm kantillerde üst kantillere doğru gittikçe artan ve pozitif yönlü etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Bu sektördeki şirketlerin isteğe bağlı tahakkuklarının esas faaliyet kâr marjından sadece en alt iki kantilde ve negatif

yönlü olarak etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma kapsamında yapılan genel analizlerde ise, söz konusu kantillerde iki değişken arasında anlamlı ilişki tespit edilememiştir. Bunun yanı sıra Sektör 3'e ait sonuçlardan farklı olarak genel sonuçlarda 0.75'inci kantilde esas faaliyet kâr marjının şirketlerin isteğe bağlı tahakkuklarını istatistiki olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Kaldıraç oranının (KALOR) isteğe bağlı tahakkukları arasında sadece 0.25 ve 0.50'nci kantillerde; Tobin Q değerinin (TQ) ise, isteğe bağlı tahakkukları sadece 0.25'inci kantilde istatistiki olarak anlamlı ve negatif yönde etkilediği belirlenmiştir.

Bir diğer bağımsız değişken olan özkaynak değişim oranının (OZKYDEGOR) isteğe bağlı tahakkukları 0.75'inci kantil haricindeki tüm kantillerde anlamlı ve pozitif yönde etkilediği gözlemlenmiştir. Buna karşın çalışma kapsamında yapılan genel analizlerde söz konusu bağımsız değişkenin isteğe bağlı tahakkuklar üzerindeki etkisinin düşük kantillerde negatif yönlü olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Aktif kârlılık oranının (AKTFKAR) isteğe bağlı tahakkukları sadece en alt kantilde pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra yine hisse başına kârın (HBK) isteğe bağlı tahakkukları; 0.50, 0.75 ve 0.90'ıncı kantillerde anlamlı ve pozitif yönde etkilediği gözlemlenmiştir.

Son olarak Sektör 3'teki şirketlerin isteğe bağlı tahakkukları üzerinde maddi duran varlıkların aktiflere oranının (MDVAKOR) hiçbir kantil düzeyinde istatistiki açıdan anlamlı etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir.

Ön testlerin sonuçları ışığında sabit etkiler modeli ile yapılan tahmin sonucunda A, KALOR ve HBK değişkenleri haricindeki tüm değişkenlerin isteğe bağlı tahakkuklar üzerindeki etkisi panel kantil analiz sonuçlarıyla büyük ölçüde benzerlik taşımaktadır. Ancak söz konusu üç değişkenin sabit etkiler modeline ait sonuçlarına göre, panel kantil regresyon analiz yönteminin sonuçlarından farklı olarak bu değişkenlerin Sektör 3'teki şirketlerin isteğe bağlı tahakkukları üzerinde anlamlı etkiye sahip olmadığı belirlenmiştir.

3.6.3.4. Sektör 4'e Ait Analiz Bulguları

Toptan ve perakende ticaret, ulaştırma ve depolama, eğitim, sağlık, spor ve diğer sosyal hizmetler, oteller ve lokantalar, bilgi ve iletişim ile teknoloji ana sektörlerinde yer alan şirketlerin birleştirilmesiyle Sektör 4 grubu oluşturulmuştur.

Burada yer alan şirketlerin genel olarak hizmet sektöründe faaliyet gösterdiği ifade edilebilir. Bu durum, grubun oluşturulmasında en önemli etkindir.

Burada öncelikle Düzeltilmiş Jones Modeli kullanılarak Sektör 4'te yer alan şirketlerin kâr yönetimlerinin göstergesi olan isteğe bağlı tahakkuk düzeyleri belirlenmiştir. Bu aşamada sektördeki şirketlerin verileri kullanılarak modele uygulanan panel kantil regresyon analizinin sonuçları, aşağıdaki Tablo 18'de özetlenmiştir.

Tablo 18. Sektör 4'ün Düzeltilmiş Jones Modeli'ne Ait Katsayı Tahmin Sonuçları

DEĞİŞKENLER	Kantiller					Rassal Etkiler
	0.10	0.25	0.50	0.75	0.90	
$1/A_{t-1}$	-1213950 ^a (0.000)	86395.73 (0.821)	110499.4 (0.864)	2986657. (0.717)	3647639 ^a (0.000)	1201191 (0.352)
$(REV-REC)/A_{t-1}$	0.0071 (0.154)	0.0116 ^a (0.000)	0.0072 ^b (0.013)	0.0123 (0.599)	0.0096 ^a (0.000)	0.0120 ^a (0.002)
PPE/A_{t-1}	-0.0116 (0.702)	-0.0125 (0.442)	-0.0453 ^a (0.000)	-0.0707 ^a (0.000)	-0.1051 ^a (0.000)	-0.0090 (0.714)
Sabit	-0.2009 ^a (0.000)	-0.1212 ^a (0.000)	-0.0134 (0.252)	0.0449 (0.126)	0.1467 ^a (0.000)	-0.0579 ^b (0.047)

Tablo 18'deki analiz sonuçlarına göre, 1/Bir önceki yılın toplam varlıklarını temsil eden $1/A_{t-1}$ bağımsız değişkeninin 0.10 ve 0.90'ıncı kantillerinde toplam tahakkuklar üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğu görülmüştür. Yalnız tespit edilen bu etkinin 0.10'uncu kantilde negatif; 0.90'ıncı kantilde ise, pozitif yönlü olduğu belirlenmiştir.

Düzeltilmiş Jones Modeli'ndeki bir diğer bağımsız değişken olan ve mevcut yılda satışlarda ve alacaklarda bir önceki yıla göre meydana gelen değişimlerin arasındaki farkın bir önceki yılın aktif toplamına bölünmesini ifade eden $(REV-REC)/A_{t-1}$ bağımsız değişkeninin toplam tahakkuklar üzerindeki etkisine ait kantil sonuçları incelendiğinde, söz konusu bağımsız değişkenin 0.25, 0.50 ve 0.90'ıncı kantillerde toplam tahakkuklar üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Modeldeki son bağımsız değişken olan ve mevcut yıla ait brüt maddi duran varlık toplamının bir önceki yılın aktif toplamına bölünmesini ifade eden PPE/A_{t-1} değişkeninin toplam tahakkuklar üzerinde 0.50, 0.75 ve 0.90'ıncı kantillerde anlamlı ve negatif etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra söz konusu değişkenin

toplam tahakkuklar üzerindeki etkisinin üst kantillere doğru gittikçe artış gösterdiği görülmüştür.

Rassal etkiler analiz yöntemine ait sonuçların, bağımsız değişkenlerin toplam tahakkuklar üzerinde anlamlı etkilerinin olup olmadığı bakımından farklılıklar içerdiği görülmüştür. Panel kantil regresyon analiz sonuçlarına göre, $1/A_{t-1}$ ve PPE/A_{t-1} bağımsız değişkenlerinin farklı kantil düzeylerinde toplam tahakkuklar üzerinde farklı etki düzeylerine ve yönlerine sahip olduğu belirlenmiş iken, rassal etkiler analiz yöntemine ait sonuçlara göre bu değişkenlerin toplam tahakkuklar üzerinde anlamlı etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir.

Çalışma kapsamında oluşturulan Model 2'deki bağımsız değişkenlerin Sektör 4'teki şirketlerin isteğe bağlı tahakkuk düzeyleri yani kâr yönetimleri üzerindeki etkilerinin belirlenmesi amacıyla yapılan panel kantil regresyon analizine ait sonuçlar Tablo 19'da özetlenmiştir.

Tablo 19. Sektör 4'ün Model 2'de Yer Alan Bağımsız Değişkenlere Ait Katsayı Tahmin Sonuçları

DEĞİŞKENLER	Kantiller					
	0.10	0.25	0.50	0.75	0.90	EKK
A	-8.24E-13 (0.483)	2.41E-14 (0.934)	-7.08E-13 (0.509)	-3.75E-13 (0.153)	-1.16E-12 (0.132)	-7.00E-13 (0.352)
DEZOR	-2.64E-09 ^c (0.083)	-5.01E-09 ^a (0.006)	2.56E-09 ^a (0.000)	1.60E-09 ^a (0.002)	4.93E-09 (0.554)	7.66E-10 (0.525)
MDVAKOR	0.0500 (0.225)	0.0075 (0.758)	-0.0049 (0.844)	-0.0350 (0.211)	-0.0610 (0.566)	-0.0593 (0.132)
KALOR	-0.0019 ^a (0.000)	-0.0014 ^a (0.000)	-0.0009 ^b (0.012)	-0.0006 (0.168)	0.0012 (0.351)	-0.0007 ^b (0.016)
OZKYDEGOR	-9.24E-06 (0.663)	5.88E-06 (0.710)	-1.88E-06 (0.938)	8.61E-06 (0.969)	0.0002 (0.223)	3.93E-05 (0.478)
TQ	-0.0390 ^b (0.022)	-0.0268 ^b (0.028)	-0.0251 ^a (0.000)	-0.0217 ^a (0.000)	-0.0200 (0.562)	-0.0250 ^b (0.015)
AKTFKAR	0.0035 (0.207)	0.0031 ^c (0.094)	0.0044 ^a (0.000)	0.0035 ^a (0.002)	0.0042 ^b (0.032)	0.0047 ^a (0.000)
ESFALKMJ	0.0005 (0.703)	6.97E-05 (0.344)	-5.85E-05 (0.927)	7.15E-05 (0.937)	-0.0017 (0.777)	0.0004 ^c (0.077)
NETKMJ	9.56E-05 (0.475)	0.0001 ^b (0.042)	0.0001 ^c (0.081)	0.0001 ^a (0.004)	0.0002 (0.618)	0.0001 (0.191)
HBK	0.0022 (0.383)	0.0032 ^c (0.087)	0.0011 (0.557)	-0.0004 (0.838)	0.0036 (0.898)	-0.0012 (0.711)
Sabit	0.0325 (0.324)	0.0503 ^a (0.003)	0.0742 ^a (0.001)	0.1194 ^a (0.000)	0.1070 (0.509)	0.1061 ^a (0.000)

Tablo 19'daki Model 2'ye ait panel kantil regresyon analiz sonuçlarına göre, Sektör 4'te yer alan şirketlerin isteğe bağlı tahakkukları üzerinde en yüksek etkiye sahip bağımsız değişkenin Tobin Q değeri (TQ) olduğu belirlenmiştir. Bu değişkene ait etkinin 0.90'ıncı kantil haricindeki tüm kantillerde anlamlı ve negatif yönlü olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda üst kantillere doğru gittikçe söz konusu değişkenin etkisinin azalış gösterdiği gözlemlenmiştir.

Şirketlerin kâr yönetimleri üzerinde en düşük etkiye sahip bağımsız değişkenin denetim zorluğu (DEZOR) olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu değişkenin isteğe bağlı tahakkukları en üst kantil haricindeki tüm kantillerde anlamlı şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Söz konusu etkinin 0.10 ve 0.25'inci kantillerde negatif yönlü; 0.50 ve 0.75'inci kantillerde ise, pozitif yönlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sektör 4'teki şirketler açısından kaldıraç oranının (KALOR) isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde 0.10, 0.25 ve 0.50'inci kantillerde istatistiki açıdan anlamlı ve negatif yönlü etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra üst kantillere doğru gittikçe kaldıraç oranının isteğe bağlı tahakkuklar üzerindeki etkisinin azalış gösterdiği belirlenmiştir.

İsteğe bağlı tahakkuklar üzerinde aktif kârlılık oranının (AKTFKAR) en alt kantil haricindeki tüm kantillerde anlamlı ve pozitif etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra yine net kâr marjının (NETKMJ) isteğe bağlı tahakkukları en alt ve en üst kantil haricindeki tüm kantillerde anlamlı ve pozitif yönde etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır. Son olarak hisse başına kârın (HBK) isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde yalnız sadece 0.25'inci kantilde anlamlı ve pozitif etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Bu bulguların yanı sıra çalışmada yer alan bağımsız değişkenlerden toplam varlıkların (A), maddi duran varlıkların aktiflere oranının (MDVAKOR), özkaynak değişim oranının (OZKYDEGOR) ve esas faaliyet kâr marjının (ESFALKMJ) isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde Sektör 4 açısından anlamlı etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Buraya kadar özetlenen Panel kantil regresyon yöntemine ait sonuçlar, Tablo 19'da yer alan EKK yöntemine ait sonuçlarla karşılaştırıldığında iki yöntemine ait sonuçların önemli farklılıklar içerdiği görülmüştür. Panel kantil regresyon yönteminden farklı olarak EKK yöntemi ile yapılan analiz sonucunda denetim

zorluğunun, net kâr marjının ve hisse başına kârın isteğe bağı tahakkuklar üzerinde anlamlı etkiye sahip olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgunun aksine EKK yöntemi ile esas faaliyet kâr marjının isteğe bağı tahakkuklar üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Son olarak çalışma kapsamında yapılan hem genel hem de sektör bazlı panel kantil regresyon analizlerine ait katsayı tahmin sonuçları, Tablo 20’de özetlenerek sunulmuştur. Uygulanan panel kantil regresyon yönteminin verilerin normal dağılıma sahip olması durumunda uygulanacak analiz yöntemlerinden farklı olarak çalışmada yer alan modellerdeki bağımlı değişkenler ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinlerin tespit edilmesinde sağlamış olduğu katkıları görünür kılmak amacıyla her analiz grubunda uygulanan alternatif analiz yöntemlerine (EKK, sabit etkiler ve rassal etkiler) ait sonuçlarda tabloya eklenmiştir.

Tablo 20. Çalışmadaki Modellere Ait Katsayı Tahmin Sonuçlarının Karşılaştırması

Model 1 ve Düzeltilmiş Jones Modeli'ndeki Bağımsız Değişkenlere Ait Katsayı Tahmin Sonuçları																		
	Genel Sonuçlar						Sektör 1						Sektör 2					
	0.10	0.25	0.50	0.75	0.90	Rassal Etkiler	0.10	0.25	0.50	0.75	0.90	Rassal Etkiler	0.10	0.25	0.50	0.75	0.90	Sabit Etkiler
$1/A_{t-1}$	AD	AD	AD	+ ^b	+ ^a	AD	AD	AD	AD	+ ^a	AD	AD	AD	AD	AD	AD	AD	+ ^b
$(REV-REC)/A_{t-1}$	+ ^b	+ ^a	+ ^a	+ ^a	+ ^a	+ ^a	- ^c	- ^a	AD	- ^c	AD	- ^c	AD	AD	AD	+ ^a	+ ^a	+ ^b
PPE/A_{t-1}	- ^b	- ^a	- ^a	- ^a	- ^a	- ^a	AD	AD	AD	AD	AD	AD	AD	AD	AD	- ^b	- ^a	AD
SKTR1	+ ^a	AD	- ^b	- ^b	- ^a	AD												
SKTR2	+ ^a	AD	- ^b	- ^b	- ^a	AD												
SKTR3	+ ^a	AD	- ^b	- ^c	- ^a	AD												
SKTR4	AD	AD	- ^a	- ^a	- ^a	AD												
Model 2'deki Bağımsız Değişkenlere Ait Katsayı Tahmin Sonuçları																		
	Genel Sonuçlar						Sektör 1						Sektör 2					
	0.10	0.25	0.50	0.75	0.90	EKK	0.10	0.25	0.50	0.75	0.90	EKK	0.10	0.25	0.50	0.75	0.90	Rassal Etkiler
A	AD	AD	- ^b	- ^b	- ^b	AD	AD	AD	- ^b	AD	AD	AD	AD	AD	- ^b	- ^a	- ^a	AD
DEZOR	- ^b	- ^a	AD	+ ^a	+ ^c	AD	AD	AD	AD	AD	AD	AD	AD	AD	AD	+ ^c	AD	+ ^a
MDVAKOR	AD	AD	- ^c	- ^a	- ^a	- ^a	AD	AD	AD	AD	AD	- ^a	AD	AD	AD	AD	- ^b	AD
KALOR	- ^a	- ^a	- ^b	- ^a	+ ^a	- ^a	- ^a	- ^a	AD	- ^a	AD	- ^a	- ^c	AD	AD	AD	AD	AD
OZKYDEGOR	AD	- ^b	- ^a	+ ^b	AD	AD	AD	- ^a	- ^a	- ^b	- ^a	AD	+ ^a	+ ^c	+ ^a	AD	+ ^c	+ ^a
TQ	- ^b	- ^a	- ^a	- ^a	AD	- ^a	- ^a	- ^c	- ^a	AD	AD	- ^c	AD	AD	- ^a	- ^a	- ^b	- ^c
AKTFKAR	+ ^a	+ ^b	AD	+ ^a	+ ^a	+ ^a	AD	AD	AD	AD	AD	AD	AD	AD	AD	AD	+ ^c	AD
ESFALKMJ	AD	AD	AD	+ ^a	AD	AD	AD	AD	AD	AD	AD	AD	- ^a	AD	AD	AD	AD	AD
NETKMJ	+ ^b	AD	+ ^a	+ ^a	AD	+ ^b	AD	AD	AD	AD	AD	+ ^c	AD	AD	AD	AD	AD	AD
HBK	+ ^b	AD	+ ^c	+ ^b	AD	+ ^b	+ ^a	+ ^b	AD	AD	AD	AD	+ ^b	AD	AD	AD	- ^b	AD

Not: ^{a,b} ve ^c sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir. AD: İstatistiki olarak anlamlı değil.

Tablo 20 (Devam). Çalışmadaki Modellere Ait Katsayı Tahmin Sonuçlarının Karşılaştırması

Düzeltilmiş Jones Modeli'ndeki Bağımsız Değişkenlere Ait Katsayı Tahmin Sonuçları												
	Sektör 3						Sektör 4					
	0.10	0.25	0.50	0.75	0.90	Sabit Etkiler	0.10	0.25	0.50	0.75	0.90	Rassal Etkiler
$1/A_{t-1}$	AD	+ ^c	AD	AD	AD	AD	- ^a	AD	AD	AD	+ ^a	AD
$(REV-REC) / A_{t-1}$	AD	AD	AD	+ ^c	AD	AD	AD	+ ^a	+ ^b	AD	+ ^a	+ ^a
PPE/A_{t-1}	AD	AD	AD	AD	- ^c	- ^c	AD	AD	- ^a	- ^a	- ^a	AD
Model 2'deki Bağımsız Değişkenlere Ait Katsayı Tahmin Sonuçları												
	Sektör 3						Sektör 4					
	0.10	0.25	0.50	0.75	0.90	Sabit Etkiler	0.10	0.25	0.50	0.75	0.90	EKK
A	AD	AD	AD	AD	- ^b	AD	AD	AD	AD	AD	AD	AD
DEZOR	+ ^b	+ ^a	+ ^a	+ ^a	+ ^c	+ ^c	- ^c	- ^a	+ ^a	+ ^a	AD	AD
MDVAKOR	AD	AD	AD	AD	AD	AD	AD	AD	AD	AD	AD	AD
KALOR	AD	- ^b	- ^a	AD	AD	AD	- ^a	- ^a	- ^b	AD	AD	- ^b
OZKYDEGOR	+ ^a	+ ^a	+ ^c	AD	+ ^a	+ ^a	AD	AD	AD	AD	AD	AD
TQ	AD	- ^c	AD	AD	AD	- ^c	- ^b	- ^b	- ^a	- ^a	AD	- ^b
AKTFKAR	+ ^c	AD	AD	AD	AD	+ ^a	AD	+ ^c	+ ^a	+ ^a	+ ^b	+ ^a
ESFALKMJ	- ^a	- ^b	AD	AD	AD	- ^a	AD	AD	AD	AD	AD	+ ^c
NETKMJ	AD	+ ^b	+ ^a	+ ^a	+ ^a	- ^b	AD	+ ^b	+ ^c	+ ^a	AD	AD
HBK	AD	AD	+ ^a	+ ^a	+ ^a	AD	AD	+ ^c	AD	AD	AD	AD

Not: ^{a,b} ve ^c sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir. AD: İstatistiki olarak anlamlı değil.

4. SONUÇ

Çalışmada öncelikle BİST’te faaliyet gösteren reel sektör şirketlerinin kâr yönetimlerinin göstergesi olan isteğe bağlı tahakkuk düzeylerinin belirlenmesi ve çalışma kapsamındaki şirketlerin faaliyette bulundukları sektörlerin, şirketlerin tahakkukları üzerindeki etkilerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bununla birlikte çalışma kapsamında belirlenen bağımsız değişkenlerin şirketlerin isteğe bağlı tahakkuk düzeylerine ne şekilde etki ettiğinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Söz konusu şirketlerin isteğe bağlı tahakkuk düzeylerinin belirlenmesinde literatürde sıklıkla kullanılan ve en güçlü model olduğu ifade edilen Düzeltilmiş Jones Modeli kullanılmıştır. Uygulanacak analiz yöntemini belirlemek amacıyla yapılan normallik testleri sonucunda çalışmada yer alan değişkenlerin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Değişkenlere ait çarpıklık ve basıklık katsayıları ile desteklenen bu sonuçlardan hareketle yapılacak ampirik analizlerde panel kantil regresyon modelinin kullanılmasına karar verilmiştir. Ayrıca çalışmada uygulanan panel kantil regresyon analizi yöntemi ile elde edilen sonuçlar, değişkenler normal dağıldığında kullanılan panel veri analiz türlerine ait sonuçlarla karşılaştırılmış ve farklılıklar ortaya konulmuştur.

Çalışma kapsamında yapılan analizler, öncelikle genel analiz bulguları başlığı altında sektör ayrımı yapılmaksızın tüm şirketlere ait verilerle gerçekleştirilmiştir. Sonrasında ise, sektörel bazda analizler yapılmıştır. Bu noktada çalışmanın örneklemini oluşturan 165 şirketin mevcut sektörleri dikkate alınarak 4 sektör grubu oluşturulmuştur. Bu gruplandırmada sektör bazında yapılacak analizlerde elde edilecek verinin analize uygunluğunun ve analiz sonuçlarının karşılaştırılabilirliğinin sağlanması hedeflenmiştir.

Yapılan genel analizler sonucunda şirketlerin faaliyette bulundukları sektörlerin, şirketlerin toplam tahakkukları üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve sektörden sektöre değişen düzeyde farklı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Sektörlerin şirketlerin tahakkukları üzerinde etkili olmaları, aynı zamanda hem toplam tahakkukların bileşeni hem de şirketlerin kâr yönetim düzeylerinin göstergesi olan isteğe bağlı tahakkukları üzerinde de sektörlerin etkili olduğunu göstermektedir.

Buradan hareketle şirketlerin kâr yönetimlerinin faaliyette bulunulan sektörün dinamiklerinden etkilendiği sonucuna varılabilir.

Yine yapılan genel analizlerde bağımsız değişkenlerden maddi duran varlıkların aktiflere oranı ile Tobin Q değerinin, şirketlerin kâr yönetimleri üzerinde en yüksek etkiye sahip bağımsız değişkenler olduğu tespit edilmiştir. Bu iki bağımsız değişkenin isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde negatif etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Maddi duran varlıkların aktiflere oranı değişkeninde üst kantillere doğru gittikçe bu değişkenin etki düzeylerinin artması, sabit yatırım tutarının şirketlerin kâr yönetimi arttıkça bu kâr yönetimi üzerinde potansiyel azaltıcı etkisinin de artış gösterdiği şeklinde yorumlanabilir.

Bununla birlikte toplam varlıkların isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde anlamlı ve negatif yönde etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktada toplam varlıkların şirketlerin büyüklüğünü gösterdiği varsayılarak nispeten daha büyük şirketlerin kurumsal yapılarının gelişmiş olmasının kâr yönetimini engelleyici bir unsur olduğu ifade edilebilir.

Kâr yönetimi üzerinde kaldıraç oranının etkisine ait sonuçlara bakıldığında, bu değişkenin en üst kantil haricinde kâr yönetimi üzerinde negatif etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçtan hareketle, borç sözleşmelerinin belli bir düzeye kadar kâr yönetimini azaltıcı etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Denetim zorluğunun, düşük kantillerde kâr yönetimini azaltıcı; yüksek kantillerde ise, artırıcı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Bu durum, denetim zorluğunun hesaplanmasında dikkate alınan alacaklar ve stoklarla ilgili muhasebe uygulamalarının kâr yönetimini hem artırıcı hem de azaltıcı yönde imkanlara sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca çalışma kapsamında hisse senedi ihracı olarak kabul edilen özkaynak değişim oranının da aynı etki şekline sahip olduğu tespit edilmiştir.

Net kâr marjının ise, doğasına uygun şekilde şirketlerin kâr yönetimini artırıcı yönde etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir. Yine aktif kârlılık oranı, esas faaliyet kâr marjı ve hisse başına kârın şirketlerin kâr yönetimini artırıcı yönde etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

İmalat ana sektörünün altındaki gıda, içecek ve tütün, tekstil, giyim eşyası ve deri, orman ürünleri ve mobilya ile kâğıt ve kağıt ürünleri basım alt sektörlerinde yer alan şirketlerin yer aldığı Sektör 1'deki şirketlerin kâr yönetimleri üzerinde en yüksek

etkiye sahip bağımsız değişkenin Tobin Q değeri (TQ) olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu etkinin üst kantillere doğru gittikçe azalış gösterdiği ve negatif yönlü olduğu gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra en düşük etkiye sahip bağımsız değişkenin ise, toplam varlıklar (A) olduğu tespit edilmiştir. Yine Sektör 1 açısından kaldıraç oranı (KALOR) ve özkaynak değişim oranının (OZKYDEGOR) kâr yönetimi üzerinde negatif etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Son olarak hisse başına kârın (HBK) kâr yönetiminin göstergesi olan isteğe bağlı tahakkuklar üzerinde pozitif yönlü anlamlı etkiye sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca kâr yönetimi üzerindeki söz konusu etkilerin kantillere göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Sektör 1 bazında Tobin Q değerinin, kaldıraç oranının ve özkaynak değişim oranının şirketlerin kâr yönetimini azaltıcı etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Denetim zorluğunun (DEZOR), maddi duran varlıkların aktiflere oranının (MDVAKOR), aktif kârlılık oranının (AKTFKAR), esas faaliyet kâr marjının (ESFALKMJ) ve net kâr marjının (NETKMJ) kâr yönetimi üzerinde Sektör 1 açısından anlamlı etkiye sahip olmadığı gözlemlenmiştir.

Çalışma kapsamında oluşturulan Sektör 2’de imalat ana sektörünün alt sektörlerinden ana metal sanayi, metal eşya makine, elektrikli cihazlar ve ulaşım araçları ile diğer imalat sanayii sektörlerindeki şirketler yer almıştır. Sektör 2’deki şirketlerin kâr yönetimleri üzerinde en yüksek etkiye sahip bağımsız değişkenlerin sırasıyla maddi duran varlıkların aktiflere oranı (MDVAKOR) ve denetim zorluğu (DEZOR) olduğu görülmüştür. Fakat maddi duran varlıkların aktiflere oranının bu sektördeki şirketlerin kâr yönetimine etkisi negatif iken denetim zorluğunun etkisinin ise, pozitif olduğu tespit edilmiştir. Bağımsız değişkenler arasından toplam varlıklar (A) ile özkaynak değişim oranının (OZKYDEGOR) ise, bu sektördeki şirketlerin kâr yönetimleri üzerinde en düşük etkiye sahip bağımsız değişkenler olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra Tobin Q değerinin (TQ), kaldıraç oranının (KALOR) ve esas faaliyet kâr marjının (ESFALKMJ) Sektör 2’deki şirketlerin kâr yönetimleri üzerinde negatif etkiye sahip olduğu buna karşın aktif kârlılık oranının (AKTFKAR), pozitif etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Son olarak hisse başına kârın (HBK) ise, kantillere göre değişmekle birlikte kâr yönetimi üzerinde hem pozitif hem de negatif etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Buraya kadar açıklanan değişkenlere ait etkilerin kantillere göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Son olarak ise, net kâr marjının

(NETKMJ) Sektör 2 grubunda yer alan şirketlerin kâr yönetimleri üzerinde anlamlı etkiye sahip olmadığı gözlemlenmiştir.

Çalışma kapsamında imalat ana sektörünün alt sektörlerinden kimya, ilaç, petrol, lastik ve plastik ürünler ile taş ve toprağa dayalı alt sektörlerinde yer alan şirketler ile elektrik, gaz ve su, inşaat ve bayındırlık ile madencilik ve taş ocakçılığı ana sektörlerinde yer alan şirketlerin bir araya getirilmesiyle Sektör 3 grubu oluşturulmuştur. Sektör 3'e ait analiz sonuçlarına bakıldığında, sektörde kâr yönetimi üzerinde en yüksek etkiye sahip bağımsız değişkenin denetim zorluğu (DEZOR) olduğu görülmüştür. Söz konusu değişkenin sektördeki şirketlerin kâr yönetimlerini pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Yalnız çalışmanın genel sonuçlarında bu değişkenin kâr yönetimi üzerinde hem pozitif hem de negatif yönlü etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir. Sektördeki şirketlerin kâr yönetimleri üzerinde en düşük etkiye sahip bağımsız değişkenlerin sırasıyla toplam varlıklar (A), net kâr marjı (NETKMJ) ve esas faaliyet kâr marjı (ESFALKMJ) olduğu tespit edilmiştir. Toplam varlıkların ve esas faaliyet kâr marjının kâr yönetimini negatif yönde etkilediği; net kâr marjının ise, kâr yönetiminin üzerinde pozitif yönlü etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçların yanı sıra kaldıraç oranının (KALOR) ve Tobin Q değerinin (TQ) kâr yönetimi üzerinde negatif yönde etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan aktif kârlılık oranının (AKTFKAR), özkaynak değişim oranının (OZKYDEGOR) ve hisse başına kârın (HBK) kâr yönetimini pozitif yönde etkilediği gözlemlenmiştir. Sektör 3'teki şirketlerin kâr yönetimleri üzerinde maddi duran varlıkların aktiflere oranının (MDVAKOR) istatistiki açıdan anlamlı etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir.

Son olarak toptan ve perakende ticaret, ulaştırma ve depolama, eğitim, sağlık, spor ve diğer sosyal hizmetler, oteller ve lokantalar, bilgi ve iletişim ile teknoloji ana sektörlerinde yer alan şirketlerin birleştirilmesiyle Sektör 4 grubu oluşturulmuştur. Sektör 4'te yer alan şirketlerin kâr yönetimleri üzerinde en yüksek etkiye sahip bağımsız değişkenin Tobin Q değeri (TQ) olduğu belirlenmiştir. Bu değişkene ait etkinin en üst kantil haricinde negatif yönlü olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda üst kantillere doğru gittikçe söz konusu değişkenin etkisinin azalış gösterdiği gözlemlenmiştir. Bu sektördeki şirketlerin kâr yönetimleri üzerinde en düşük etkiye sahip bağımsız değişkenin ise, denetim zorluğu (DEZOR) olduğu belirlenmiştir. Denetim zorluğunun sektördeki şirketlerin kâr yönetimini hem negatif hem de pozitif

yönlü etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra kaldıraç oranının (KALOR) Sektör 4'teki şirketlerin kâr yönetimi üzerinde negatif yönde etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir. Buna karşın aktif kârlılık oranının (AKTFKAR), net kâr marjının (NETKMJ) ve hisse başına kârın (HBK) pozitif etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu bulguların yanı sıra çalışmada yer alan bağımsız değişkenlerden toplam varlıkların (A), maddi duran varlıkların aktiflere oranının (MDVAKOR), özkaynak değişim oranının (OZKYDEGOR) ve esas faaliyet kâr marjının (ESFALKMJ) kâr yönetimi üzerinde Sektör 4 açısından anlamlı etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Ayrıca çalışma kapsamında uygulanan klasik regresyon yöntemlerine ait sonuçların panel kantil regresyon analiz yöntemine ait sonuçlardan önemli düzeyde farklılık gösterdiği saptanmıştır. Bu noktada Model 1 ile ilgili analizlerde, panel kantil regresyon yöntemi ile sektörlerin şirketlerin toplam tahakkukları üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Fakat rassal etkiler yöntemine göre ise, sektörlerin şirketlerin tahakkukları üzerinde anlamlı etkiye sahip olmadığı belirlenmiştir. Bunun yanında panel kantil regresyon analiz yöntemi ve klasik regresyon yöntemleri ile tahmin edilen bağımsız değişkenlerin katsayılarının da farklılık gösterdiği görülmüştür. Bu farklılıklar Model 2 için yapılan analizlerde de gözlemlenmiştir. Değişkenler normal dağılıma sahip olmadığında daha güçlü ve etkin tahminler yapılmasına imkân sağlayan panel kantil analiz sonuçlarının geçerli olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu çalışmada değişkenler normal dağılmadığından klasik analiz sonuçlarının değil panel kantil analiz sonuçlarının geçerli olması söz konusudur. Dolayısıyla klasik analiz yöntemleri ile kantil analiz yöntemi sonuçları arasında farklılık olduğundan, kantil analiz ile daha detaylı ve güvenilir sonuçların elde edildiği söylenebilir. Bu yönüyle, bu çalışmanın normal dağılım analizi yapılmadan klasik yöntemlerin uygulandığı diğer çalışmalara göre daha tutarlı sonuçlar sunarak ön plana çıktığı ifade edilebilir.

Sonuç olarak çalışmada uygulanan panel kantil analiz yönteminin ülkemizdeki borsaya kote şirketlere ait verilerin yapısına daha uygun olduğu ve aynı zamanda analiz sonuçları açısından daha detaylı ve tutarlı sonuçların elde edilmesine imkân sağladığı sonucuna varılmıştır. Çalışmada uygulanan analiz yöntemlerine ait sonuçlar, aynı zamanda kâr yönetimi ile ilgili yapılacak çalışmalarda kullanılacak analiz yönteminin elde edilecek sonuçlar üzerindeki etkisini göstermektedir. Kâr yönetimi ile

ilgili yapılacak çalışmalarda özellikle bu konunun dikkate alınmasının yararlı olacağı söylenebilir.

İlgili literatür taraması sonucunda şirketlerin isteğe bağlı tahakkuk düzeylerine yani kâr yönetimlerine etki ettiği tespit edilen ya da etki edebileceği düşünülen pek çok değişken, çalışma kapsamında dikkate alınmış ve yapılan eliminasyonun ardından Tablo 4'te gösterilen değişkenlerin çalışmada yer almasına karar verilmiştir. Bu noktada bundan sonra yapılacak çalışmalarda şirketlerin kâr yönetimlerini etkileyebileceği düşünülen bağımsız değişkenlerin faktör analizine tabi tutularak faktörler eşliğinde etki düzeyleri ve yönleri belirlenebilir.

Aynı zamanda çalışma döneminde edinilen izlenimler sonucunda kâr yönetimi kavramının genellikle şirketin elde ettiği kâr üzerinde ne şekilde tasarrufta bulunacağı şeklinde anlaşıldığı gözlemlenmiştir. Buradan hareketle kâr yönetimi kavramının yerine kârın yönlendirilmesi kavramının kullanılmasının daha uygun olacağı ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

- Abdelghany, K.E. (2005). Measuring the Quality of Earnings. *Managerial Auditing Journal*. 20, 1001-1015.
- Acar, G. (2011). *Application of Discretionary Accruals Models for Detecting Earnings Management in Istanbul Stock Exchange* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTez-Merkezi> adresinden edinilmiştir.
- Adkins, L.C. & Hill, R.C. (2011). *Using Stata for Principles of Econometrics*, (4th ed.), New York: John Wiley and Sons.
- Aharony, J., Lin, C.J., & Loeb, M.P. (1993). Initial Public Offerings, Accounting Choices and Earnings Management. *Contemporary Accounting Research*, 10(1), 61-81.
- Alexander, N., & Hengky (2017). Factors Affecting Earnings Management in the Indonesian Stock Exchange. *Journal of Finance and Banking Review*, 2(2), 8-14.
- Ali, U., Noor, M., Khurshid, M. K. & Akhtar, M. (2015). Impact of Firm Size on Earnings Management: A Study of Textile Sector of Pakistan. *European Journal of Business and Management*, 7(28), 47-56.
- Altıntaş, A. T., Sarı, E. S. ve Otluoğlu, E. (2017). The Impact of Earnings Management on The Value Relevance of Earnings: Empirical Evidence from Turkey. *Journal of International Social Research*, 10(51), 885-891.
- Altuk Özden, E. ve Ataman, B. (2014). Kar Yönetimi ve Yöntemleri. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 11(42), 13-25.
- Akdoğan, N. ve Tenker, N. (2005). *Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri* (10. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Avcı, A. (2022). *İlişkili Taraf İşlemleri ve Kazanç Yönetimi İlişkisi: Borsa İstanbul'da Bir Uygulama* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTez-Merkezi> adresinden edinilmiştir.
- Ayanoğlu, Y., ve Yılmaz, A. (2016). TFRS'ye Uyumlu Finansal Tablolara Geçiş ve Oran Analizine Etkisi, Maden Sektörü Örneği. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 2(2), 41-66.
- Ayarlıoğlu, M. A. (2007). *Kar Yönetimi Uygulamaları ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda Test Edilmesi* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTez-Merkezi> adresinden edinilmiştir.
- Aygün, D., (2013). Yaratıcı Muhasebe Stratejileri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8(2), 49-70.

- Aygün, D., ve Varıcı, İ., (2013). Finansal Tablolara ve Karar Almaya Etkileri Açısından Önemli Muhasebe Politikaları. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(7), 151-173.
- Azarıfar, D. (2022). *Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartlarına Geçilmesinin Koşullu Muhafazakarlık ve Kazanç Kalitesi Üzerine Etkisi: BİST 100'de Bir Araştırma* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTez-Merkezi> adresinden edinilmiştir.
- Azarıfar, D. ve Ayanoğlu, Y. (2020). Koşullu ve Koşulsuz Muhafazakarlığın Kazanç Kalitesi Üzerine Etkisi: BİST100'de Bir Araştırma. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 20(61), 37-54.
- Baltagi, B. H. (2005). *Econometric Analysis of Panel Data*, (3rd ed.), John Wiley & Sons Ltd, West Sussex.
- Baltagi, B. H. (2013), *Econometric Analysis of Panel Data* (5th ed.). Chichester: John Wiley & Sons Ltd.
- Baltagi, B. H., & Wu, P. X. (1999). Unequally Spaced Panel Data Regressions with AR (1) Disturbances. *Econometric Theory*, 15(6), 814-823.
- Bartov, E., Gul, F. A., & Tsui, J. S. L. (2001). Discretionary-Accruals Models and Audit Qualifications. *Journal of Accounting and Economics*, 30(3), 421-452.
- Bayırlı, R. (2006). *Yaratıcı Muhasebe, Etik Firma Değeri ve Örnek Bir Uygulama* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTez-Merkezi> adresinden edinilmiştir.
- Beattie, V., Brown, S., Ewers, D., John, B., Manson, S., Thomas, D., & Turner, M. (1994). Extraordinary Items and Income Smoothing: A Positive Accounting Approach. *Journal of Finance & Accounting*, 21(6), 791- 811.
- Beaudoin, C. A. (2008). *Earnings Management: The Role Of The Agency Problem And Corporate Social Responsibility* (Doctoral dissertation). Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/190333898.pdf>
- Beneish, M. D. (1997). Detecting Gaap Violation: Implications for Assessing Earnings Management Among Firms with Extreme Financial Performance. *Journal of Accounting and Public Policy*, 16(3): 271-309.
- Beneish, M. (1999). The Detection of Earnings Manipulation. *Financial Analysts Journal*, 55(5), 24-36.
- Beneish, M. D. (2001). Earnings Management: A Perspective. *Managerial Finance*, 27(12), 3-17.
- Bhargava, A., Franzini, L., & Narendranathan, W. (1982). Serial Correlation and The Fixed Effects Model. *The Review of Economic Studies*, 49(4), 533-549.

- Bremser, W. G. (1975). The Earnings Characteristics of Firms Reporting Discretionary Accounting Changes. *The Accounting Review*, 50(3), 563–573.
- Breusch, T. S., & Pagan, A. R. (1980). The Lagrange Multiplier Test and its Applications to Model Specification in Econometrics. *The Review of Economic Studies*, 47(1), 239-253.
- Bulmuş Oral, İ. Ç. (2019). *Standartlarına Geçişin Finansal Raporların Kalitesi Üzerine Etkisi: BİST’te Bir Uygulama* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTez-Merkezi> adresinden edinilmiştir.
- Cahan, S. F. (1992). The Effect of Antitrust Investigations on Discretionary Accruals: A Refined Test of the Political-Cost Hypothesis. *The Accounting Review*, 67(1), 77–95.
- Canbaş, S., Doğukanlı, H., ve Düzakın, H. (2004). Tobin Q Oranı ve Günümüzde İşletme Kararları Açısından Önemi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 57-74.
- Ceyhan, M. (2015). Bilanço Okuma Teknikleri ve Finansal Verileri Değerlendirme. http://asmo.org.tr/tablolalar/genel/20151107_seminer.pdf adresinden edinilmiştir.
- Chhabra, S. (2016). Earning Management: A Study, *Splint International Journal of Professionals*, 3(11), 40-44.
- Chambers, D. J. (1999). *Earnings Management and Capital Market Misallocation*, Working Paper, University of Illinois at Urbana – Champaign, December.
- Cushing, B. E. (1969). An Empirical Study of Changes in Accounting Policy. *Journal of Accounting Research*, 7(2), 196-203.
- Chan, K., Jegadeesh, N., & Sougiannis T. (2004). The Accrual Effect on Future Earnings, *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 22(2), 97–121.
- Christensen, T. E., Paik, G. H., & Stice, E. K. (2008). Creating a Bigger Bath Using the Deferred Tax Valuation Allowance. *Journal of Business Finance & Accounting*, 35(5-6), 601-625.
- Deangelo, L. E. (1986). Accounting Numbers as Market Valuation Substitutes: A Study of Management Buyouts of Public Stockholders. *The Accounting Review*, 61(3), 400-420.
- DeAngelo, H., DeAngelo, L., & Skinner, D.J. (1994). Accounting Choice in Troubled Companies. *Journal of Accounting and Economics*, 17, 113-143.
- Dechow, P. M., & Dichev, I. D. (2002). The Quality of Accruals and Earnings: The Role of Accrual Estimation Errors. *The Accounting Review*, 77, 35-59.

- Dechow, P.M., & Sloan, R. G. (1991). Executive Incentives and The Horizon Problem: An Empirical Investigations. *Journal of Accounting and Economics*, 14(1), 51-89.
- Dechow, P.M., Sloan, R. G., & Sweeney, A. P. (1995). Detecting Earnings Management. *The Accounting Review*, 70(2), 193-225.
- Dechow, P. M., Sloan, R. G., & Sweeney, A. P. (1996). Causes and Consequences of Earnings Manipulation: An Analysis of Firms Subject to Actions by The SEC. *Contemporary Accounting Research*, 13(1), 1-36.
- Defond, M.L., & Jiambalvo, J. (1994). Debt Covenant Violations and Manipulation of Accruals. *Journal of Accounting and Economics*, 17, 145-176.
- Demirel Arıcı, N. (2014). *Sermaye Piyasalarında Muhasebe Bilgilerinin Kalitesi: Borsa İstanbul Üzerine Bir Uygulama* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTez-Merkezi> adresinden edinilmiştir.
- Dempsey, S.J., Hunt, H.G., & Schroder, N.W. (1993). Earnings Management and Corporate Ownership Structure: An Examination of Extraordinary İtem Reporting. *Journal of Business Finance & Accounting*, 20(4): 479-500.
- Degeorge, F., Ding, Y., Jeanjean, T., & Stolowy, H. (2005). *Does Analyst Following Curb Earnings Management? International Evidence*. Working Paper.
- Doukakis, L.C. (2010). The Persistence of Earnings and Earnings Components After The Adoption of IFRS. *Managerial Finance*, 36(11), 969-980.
- Duman, H. (2010). *Kamunun Aydınlatılması İlkesi Kapsamında Kazanç Yönetimi Uygulamalarının Finansal Raporlama Kalitesi ve Şirket Performansı Üzerine Etkisi: İMKB’de Bir Uygulama* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTez-Merkezi> adresinden edinilmiştir.
- Durak, M. G. (2010). *Türkiye’de Uluslararası Finansal Raporlama Standartları’na Geçişin Tahakkukların Güvenilirliği ve Kazançların Süreğenliği Üzerindeki Etkileri: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) Uygulamaları* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTez-Merkezi> adresinden edinilmiştir.
- Drtina, R. E., & Largay, J. A. (1985). Pitfalls in Calculating Cash Flow from Operations. *The Accounting Review*, 60(2), 314-326.
- Ensari Alpay, E. (2021). *Endeks Oluşturulması Vasıtasıyla İşletmelerin Üçlü Sorumluluk Açıklamaları ve Kazanç Yönetimi İlişkisi: BİST’te Bir Uygulama* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTez-Merkezi> adresinden edinilmiştir.
- Ercan, M. K., ve Ban, Ü. (2010). *Değere Dayalı İşletme Finansı: Finansal Yönetim*, (6. Baskı), Ankara: Gazi Kitabevi.

- Erdil, Ö. (2014). *Kazanç Yönetimi ve Kazanç Yönetimi Uygulamalarının Muhasebe ve Denetim Açısından İncelenmesi: İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında İmalat Sektöründe Bir Uygulama* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTez-Merkezi> adresinden edinilmiştir.
- Erickson, M., & Wang, S. (1999). Earnings Management by Acquiring Firms in Stock for Stock Mergers. *Journal of Accounting and Economics*, 27, 149-176.
- Ertan, Y. (2011). *Türkiye Muhasebe Standartlarının Denetim ve Muhasebe Kalitesi Üzerindeki Etkisi: Bir Uygulama* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTez-Merkezi> adresinden edinilmiştir.
- Friedlan, J.M. (1994). Accounting Choices of Issuers of Initial Public Offerings. *Contemporary Accounting Research*, 11(1), 1-31.
- Gaver, J., Gaver, K.M., & Austin, J.R. (1995). Additional Evidence on Bonus Plans and Income Management. *Journal of Accounting and Economics*, 19(1), 3-28.
- Greene, W. H. (2003). *Econometric Analysis* (5th International ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Güzel, F. & İltaş, Y. (2022). VIX Endeksi ile BRICS-T Ülke Borsalarının İlişkisi: Frekans Alanı Nedensellik Testinden Bulgular. *Maliye Dergisi*, 182, 64-83.
- Han, J.C.Y., & Wang, S.W. (1998). Political Costs and Earnings Management of Oil Companies During The 1990 Persian Gulf Crisis. *The Accounting Review*, 73(1), 103-117.
- Hausman, J. A. (1978). Specification Tests in Econometrics. *Econometrica: Journal of The Econometric Society*, 1251-1271.
- Healy, P. M., (1985). The Effect of Bonus Schemes on Accounting Decisions. *Journal of Accounting and Economics*, 7, 85–107.
- Healy, P. M., & Wahlen, J. M. (1999). A Review of The Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting. *Accounting Horizons*, 13(4), 365-383.
- Hill, R. C., Griffiths W. E., & Lim, G.C. (2011). *Principles of Econometrics* (4th ed.). John Wiley & Sons, Inc.
- Holthausen, R.W., Larcker, D.F., & Sloan, R.G. (1995). Annual Bonus Schemes and The Manipulation of Earnings. *Journal of Accounting and Economics*, 19, 29-74.
- Holthausen, R. W., & Leftwich, R.W. (1983). The Economic Consequences of Accounting Choice: Implications of Costly Contracting and Monitoring. *Journal of Accounting and Economics*, 5, 207-218.

- Houghton, K. A., & Jubb, C. A. (1999). The Cost of Audit Qualifications: The Role of Non-Audit Services. *Journal of International Accounting, Auditing & Taxation*, 8(2), 215–240.
- Houque, M.N., Zijl, T.V., Dunstan, K., & Karim, W. (2012). The Effect of IFRS Adoption and Investor Protection on Earnings Quality Around The World. *The International Journal of Accounting*, 47, 333-355.
- Hribar, P., & Collins, D. W. (2002). Errors in Estimating Accruals: Implications for Empirical Research. *Journal of Accounting Research*, 40(1), 105-134.
- Iatridis G., & Kadorinis, G., (2009). Earnings Management and Firm Financial Motives: A Financial Investigation of UK Listed Firms. *International Review of Financial Analysis*, 18(4), 164-173.
- Iatridis, G. (2010). International Financial Reporting Standards and The Quality of Financial Statement Information. *International Review of Financial Analysis*, 19, 193-204.
- İsmail, W.A.W., Kamarudin, K.A., Zijl, T.V., & Dunstan, K. (2013). Earnings Quality and The Adoption of IFRS-Based Accounting Standards: Evidence from an Emerging Market. *Asian Review of Accounting*, 21(1), 53-73.
- Jara, M., & Lopez, F. J. (2011). Earnings Management and Contests for Control: An Analysis of European Family Firms. *Journal of Centrum Cathedra*, 4(1), 100-120.
- Jeanjean, T., & Stolowy, H. (2008). Do Accounting Standards Matter? An Exploratory Analysis of Earnings Management Before and After IFRS Adoption. *Journal of Accounting and Public Policy*, 27, 480-494.
- Jeter, D.C., & Shivakumar, L. (1999). Cross-Sectional Estimation of Abnormal Accruals Using Quarterly and Annual Data: Effectiveness in Detecting Event-Specific Earnings Management. *Accounting and Business Research*, 29(4), 299-319.
- Jones, J. J. (1991). Earning Management During Import Relief Investigations. *Journal of Accounting Research*, 29(2), 193-228.
- Jordan, C. E., & Clark, S. J. (2004). Big Bath Earnings Management: The Case of Goodwill Impairment under SFAS No. 142. *Journal of Applied Business Research*, 20(2), 63-70.
- Kalıpçı Çağırın, F. (2019). *Gönüllü Kamuyu Aydınlatma ile Bilgi Asimetrisi İlişkisi: Borsa İstanbul'da Bir Uygulama* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTez-Merkezi> adresinden edinilmiştir.
- Kara, S., ve Tuna, M. (2018). Kar Yönetiminin Düzeltilmiş Jones Modeliyle Ölçümü: BİST'te Bir Uygulama. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 18(54), 97-112.

- Karabayır, M. E. (2012). *Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve Muhasebe Kalitesi: İMKB Örneği* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTez-Merkezi> adresinden edinilmiştir.
- Karacaer, S., ve Özek, P. (2010). Denetim Firmasının Büyüklüğü ve Kâr Yönetimi İlişkisi: İMKB Şirketleri Üzerinde Ampirik Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 48, 60-74.
- Kaplan, R. S. (1985). Comments on Paul Healy Evidence on The Effect of Bonus Schemes on Accounting Procedure and Accrual Decisions. *Journal of Accounting and Economics*, 7, 109-113.
- Kaytmaz Balsarı, C. K., Özkan, S., & Durak, G. (2010). Earnings Conservatism İn Pre- and Post-Ifrs Periods in Turkey: Panel Data Evidence on The Firm Specific Factors. *Accounting and Management Information Systems*, 9(3): 403-421.
- Keskin, S. (2006). Comparison of Several Univariate Normality Tests Regarding Type I Error Rate and Power of The Test in Simulation Based Small Samples. *Journal of Applied Science Research*, 2(5), 296-300.
- Kighir, A., Omar, N., & Mohamed, N. (2013). Opportunities, Motivations and Approaches of Earnings Management: A Structured Theoretical Review of the Corporate Virus. *International Journal of Auditing Technology*, 1(3-4), 312-329.
- Koçak, Z. S. (2015). *Kazanç Kalitesinin ve Kazanç Yönetiminin İşletmelerin Finansal Performansı Üzerine Etkisi: İSO 500 İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTez-Merkezi> adresinden edinilmiştir.
- Koenker, R. & Basset Jr. G. (1978). Regression Quantiles. *Econometrica*, 46(1), 33-50.
- Kothari, S.P., Leone, A.J., & Wasley, C.E. (2005) Performance Matched Discretionary Accrual Measures. *Journal of Accounting and Economics*, 39, 163-197.
- Küçüksözen, C. (2004). *Finansal Bilgi Manipülasyonu: Nedenleri, Yöntemleri, Amaçları, Teknikleri, Sonuçları ve İMKB Şirketleri Üzerine Bir Uygulama* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTez-Merkezi> adresinden edinilmiştir.
- Larcker, D. F., & Richardson, S. A. (2004). Fees Paid to Audit Firms, Accrual Choices and Corporate Governance. *Journal of Accounting Research*, 42(3): 625-658.
- Liu, Q., & Lu, Z. (2007). Corporate Governance and Earnings Management in the Chinese Listed Companies: A Tunneling Perspective. *Journal of Corporate Finance*, 13, 881-906.

- Louis, H., & Robinson, D. (2005). Do Managers Credibly Use Accruals to Signal Private Information? Evidence from The Pricing of Discretionary Accruals Around Stock Splits. *Journal of Accounting and Economics*, 39, 361–380.
- Magnan, M., Nadeau, C., & Cormier, D. (1999). Earnings Management During Antidumping Investigations: Analysis and Implications. *Canadian Journal of Administrative Sciences*, 16(2), 149-162.
- Memiş, A. Ü., ve Çetenak, A. H. (2012). Kurumsal Yönetimin Kazanç Yönetimi Uygulamaları Üzerine Etkisi: İMKB’de İşlem Gören Şirketler Üzerine Uygulama. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(3), 205-224.
- McKee, T. (2005). *Earnings Management: An Executive Perspective*. South-Western Pub.
- McNichols, M., & Wilson, G. P. (1988). Evidence of Earnings Management from The Provision for Bad Debts. *Journal of Accounting Research*, 26(1), 1-31.
- McNichols, M. F. (2002). Discussion of The Quality of Accruals and Earnings: The Role of Accrual Estimation Errors. *The Accounting Review*, 77, 61-69.
- Mulford, C.W., & Comiskey, E. E. (2002). *The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices*. New York: John Wiley & Sons, Inc., Retrieved from http://www.untagsmd.ac.id/files/Perpustakaan_Digital_1/ACCOUNTING%20The%20Financial%20Numbers%20Game%20Detecting%20Creative%20Accounting%20Practices.pdf adresinden 06.06.2021 tarihinde edinilmiştir.
- Navissi, F. (1999). Earnings Management Under Price Regulation. *Contemporary Accounting Research*, 16(2), 281-304.
- Nelson, M. W., Elliott, J. A., & Tarpley, R. L. (2002). Evidence from Auditors about Managers’ and Auditors’ Earnings Management Decisions. *The Accounting Review*, 77, 175-202.
- Nieken, P., & Sliwka, D. (2015). Management Changes, Reputation, and “Big Bath”-Earnings Management. *Journal of Economics & Management Strategy*, 24(3), 501-522.
- Nurdiniah, D., & Herlina, L. (2015). Analysis of Factors Affecting The Motivation of Earnings Management in Manufacturing Listed in Indonesia Stock Exchange. *Research Journal of Finance and Accounting*, 6(3), 100-107.
- Omar, N., Rahman, R. A., Danbatta, B. L., & Sulaiman, S. (2014). Management Disclosure and Earnings Management Practices in Reducing the Implication Risk. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 145, 88-96.

- Öztuna, D., Elhan, A. H., ve Tüccar, E. (2006). Investigation of Four Different Normality Tests in Terms of Type 1 Error Rate and Power Under Different Distributions. *Turkish Journal of Medical Sciences*, 36(3), 171-176.
- Pastor, M. J., & Poveda F. (2005). *Earnings Management As an Explanation of The Equity Issue Puzzle in The Spanish Market*, Working Paper Series, https://papers.ssrn.com/Sol3/Papers.cfm?abstract_id=880768 adresinden 08.07.2022 tarihinde edinilmiştir.
- Peasnell, K., Pope, P. & Young, S. (2000). Accrual Management to Meet Earnings Targets: UK Evidence Pre- and Post-Cadbury. *British Accounting Review*. 32, 415-445.
- Peek, E. (2004). The Use of Discretionary Provisions in Earnings Management: Evidence from The Netherlands. *Journal of International Accounting Research*, 3(2), 27-43.
- Perfect, S.B., Peterson, D.R. & Peterson, P. P. (1995). Self-tender Offers: The Effects of Free Cash Flow, Cash Flow Signalling, and The Measurement of Tobin's Q. *Journal of Banking & Finance*, 19(6), 1005-1023.
- Pesaran, M. H. (2004). General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels. Cambridge Working Papers. *Economics*, 1240(1).
- Pourciau, S. (1993). Earnings Management and Nonroutine Executive Changes. *Journal of Accounting and Economics*, 16, 317-336.
- Prawitt, D. F., Smith, J. L. & Wood, D. A. (2009). Internal Audit Quality and Earnings Management. *The Accounting Review*. 84 (4). 1255-1280.
- Rahman, M. M., Moniruzzaman, M., & Sharif, M. J. (2013). Techniques, Motives and Controls of Earnings Management. *International Journal of Information Technology and Business Management*, 11(1), 22-34.
- Reyna, J. M. S. M. (2012). An Empirical Examination of Ownership Structure, Earnings Management and Growth Opportunities in Mexican Market. *International Journal of Business and Social Research*, 2(7), 103-123.
- Ronen, J. & Yaari, V. (2008). *Earnings Management: Emerging Insights in Theory, Practice, and Research*, New York: Springer.
- Sabuncu, B. (2018). Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı ve Tekdüzen Muhasebe Sistemi Açısından Hasılatın Ölçüm ve Muhasebeleştirilmesinin İncelenmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(4), 738-760.
- Salari, T.E., Roumiani, A., & Kazemzadeh, E. (2021), Globalization, Renewable Energy Consumption, and Agricultural Production Impacts on Ecological Footprint in Emerging Countries: Using Quantile Regression Approach. *Environmental Science and Pollution Research*, 28(36), 49627-49641.

- Sayın, H. C. ve Karacaer, S. (2014). Değer Hisse Senetleri ve Büyüme Hisse Senetlerinin Tahakkuk Uygulamaları Açısından Farklılıkları. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(3), 39-63.
- Schipper, K. (1989). Commentary on Earnings Management. *Accounting Horizons*, 3(4), 91-102.
- Shivakumar, L. (2000). Do Firms Mislead Investors by Overstating Earnings Before Seasoned Equity Offerings?. *Journal of Accounting and Economics*, 29(3), 339-371.
- Stolowy, H., & Breton, G. (2000). *A Framework for the Classification of Accounts Manipulations, HEC Accounting & Management Control*, Working Paper, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=263290 adresinden 13.03.2022 tarihinde edinilmiştir.
- Swastika, D. L. T. (2013). Corporate Governance, Firm Size, and Earning Management: Evidence in Indonesia Stock Exchange. *IOSR Journal of Business and Management*, 10(4), 77-82.
- Sweeney, A.P. (1994). Debt Covenant Violations And Managers' Accounting Response. *Journal of Accounting and Economics*, 17, 281-308.
- Şamiloğlu, F. ve Ünlü, U. (2010). Sahiplik Yapısı ve Firma Performansı Arasındaki İlişki: İMKB 100 Endeksi Firmaları Üzerine Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 46, 66-73.
- Tendeloo, B. V., & Vanstraelen, A. (2005). Earnings Management Under German GAAP Versus IFRS. *European Accounting Review*, 14(1), 155-180.
- Teoh, S. H., Welch, I., & Wong, T. J. (1998). Earnings Management and The Long-run Market Performance of Initial Public Offerings. *The Journal of Finance*, 53(6), 1935-1974.
- Thomas, J., & Zhang, X. (2000). Identifying Unexpected Accruals: A Comparison of Current Approaches. *Journal of Accounting and Public Policy*, 19(4-5), 347-376.
- Toume, A., & Yahya, S. (2019). A Review of Earnings Management Techniques: An IFRS Perspective. *Global Business and Management Research: An International Journal* 11(3), 1-13.
- Türkyılmaz, M. (2019). *İmalat Sektöründe Yöneticilerin Kar Yönetimi Eğilimleri ve Bir Uygulama* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTez-Merkezi> adresinden edinilmiştir.
- T.S.P.B. (2024). Özet Veriler- Türkiye Sermaye Piyasası Genel Görünümü (Aralık 2024). https://tspb.org.tr/wp-content/uploads/2024/01/Turkish_Capital_Markets-202401-TR.pdf adresinden 07.02.2024 tarihinde edinilmiştir.

- Uysal, İ. ve Kılıç, A. (2022). Normal Dağılım İkilemi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 12(1), 220-248.
- Ünlü, U., Bayrakdaroğlu, A. ve Şamiloğlu, F. (2011). Yönetici Sahipliği ve Firma Değeri: İMKB için Ampirik Bir Uygulama. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(02), 201-214.
- Xie, H. (2001). The Mispricing of Abnormal Accruals. *The Accounting Review*, 76 (3), 357–373.
- Xu, B., & Lin, B. (2018). What Cause Large Regional Differences in PM_{2.5} Pollutions in China? Evidence from Quantile Regression Model, *Journal of Cleaner Production*, 174, 447-461.
- Wang, Y., & Campbell, M. (2012). Corporate Governance, Earnings Management, and IFRS: Empirical Evidence from Chinese Domestically Listed Companies. *Advances in Accounting. Incorporating Advances in International Accounting*, 28, 189-192.
- Watrin, C., & Ullman, R. (2012). Improving Earnings Quality: The Effect of Reporting Incentives and Accounting Standards. *Advances in Accounting, Incorporating Advances in International Accounting*, 28, 179-188.
- Welch, E. (2003). The Relationship Between Ownership Structure and Performance in Listed Australian Companies. *Australian Journal of Management*, 28(3), 287-305.
- Wernerfelt, B., & Montgomery, C. A. (1988), Tobin's Q and the Importance of Focus in Firm Performance, *The American Economic Review*, 78(1), 246-250.
- Yap, B. W., & Sim, C. H. (2011). Comparisons of Various Types of Normality Tests. *Journal of Statistical Computation and Simulation*, 81(12), 2141-2155.
- Yaşar, A. (2011). *Bağımsız Dış Denetim Kalitesinin Kar Yönetimi Üzerine Etkisi: İMKB'de Kayıtlı İşletmeler Üzerine Bir Uygulama*, (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTez-Merkezi> adresinden edinilmiştir.
- Yazan, Ö. (2015). *Muhasebe Bilgi Kalitesi Açısından Kurumsal Sosyal Sorumluluk, Kazanç Yönetimi ve Finansal Performans İlişkisi* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTez-Merkezi> adresinden edinilmiştir.
- Yerdelen Tatoğlu, F.Y. (2013), *Panel Veri Ekonometrisi*, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Yip, E., Van Staden, C., & Cahan, S. (2011). Corporate Social Responsibility Reporting And Earnings Management: The Role Of Political Costs. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 5(3), 17-34.
- Yoon, S. S., Wee, J.B., Baik, C. H., & Miller, G. A. (2001). The Effect of Changes in The Audit Systems on Earnings Management of Korean Ipo Firms. *Pacific Accounting Review*, 13(1), 33–57.

- Young, S. (1999). Systematic Measurement Error in The Estimation of Discretionary Accruals: An Evaluation of Alternative Modelling Procedures. *Journal of Business Finance and Accounting*, 26(7/8), 833-862.
- Yurdakul, H. (2014). *Kar Yönetimi ve Borsa İstanbul (BİST) Şirketleri Üzerinde Ampirik Bir Araştırma* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTez-Merkezi> adresinden edinilmiştir.
- Yükseltürk, O. (2006). *İşletmelerde Kârı Yüksek Gösterme Yöntemleri ve Türkiye'de Hisse Senetlerinin Halka Arzı Öncesi Kârı Yüksek Gösterme Eğilimleri* (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTez-Merkezi> adresinden edinilmiştir.
- Zamri, N., Rahman, R.A., & Isa, N. S. M. (2013). The Impact of Leverage on Real Earnings Management. *Procedia Economics and Finance*, 7, 86-95.
- Zeghal, D., Chtourou, S., & Sellami, Y.M. (2011). An Analysis of The Effect of Mandatory Adoption of IFRS on Earnings Management. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 20, 61-72.
- Zhou, D., & Habib, A. (2013). Accounting Standards and Earnings Management: Evidence from China. *Accounting Perspectives*, 12(3), 213-236.

EKLER

Ek- 1: Tablo 21. Birim ve Zaman Etkisi Test Sonuçları

		F Testi		LR Testi	
		Birim Etki	Zaman Etkisi	Birim Etki	Zaman Etkisi
Genel	Model 1	2.11 (0.000)	1.08 (0.375)	47.67 (0.000)	1.8E-03 (0.483)
	Model 2	0.96 (0.631)	0.85 (0.555)	0.00 (1.000)	0.00 (1.000)
Sektör 1	Düzeltilmiş Jones Modeli	2.33 (0.000)	0.80 (0.603)	13.96 (0.000)	1.7E-13 (1.000)
	Model 2	0.61 (0.975)	0.99 (0.441)	0.00 (1.000)	2.3E-13 (1.000)
Sektör 2	Düzeltilmiş Jones Modeli	3.03 (0.000)	0.87 (0.541)	19.26 (0.000)	0.46 (0.249)
	Model 2	2.56 (0.000)	2.58 (0.010)	13.36 (0.000)	0.04 (0.425)
Sektör 3	Düzeltilmiş Jones Modeli	1.94 (0.001)	0.53 (0.830)	0.34 (0.279)	0.00 (1.000)
	Model 2	1.81 (0.003)	1.08 (0.374)	2.56 (0.055)	0.00 (1.000)
Sektör 4	Düzeltilmiş Jones Modeli	3.46 (0.000)	0.48 (0.870)	34.69 (0.000)	8.5E-14 (1.000)
	Model 2	1.04 (0.405)	0.74 (0.660)	0.00 (1.000)	0.00 (1.000)

Not: 1) F testinde H_0 hipotezi, “tüm birim etkilerin sıfıra eşit olduğu yani klasik model doğrudur” şeklindedir (Baltagi, 2005: 13). Olasılık değerinin 0.10 ve altında olması, H_0 hipotezinin reddedilmesi anlamına gelmektedir

2) LR (Likelihood Ratio -Olabilirlik Oranı) testinde H_0 hipotezi, “klasik model doğrudur” şeklindedir (Baltagi, 2005: 63). Olasılık değerinin 0.10 ve altında olması, H_0 hipotezinin reddedilmesi anlamına gelmektedir.

Ek- 2: Tablo 2. Hausman Testi Sonuçları

		χ^2 İstatistiği	Olasılık Değeri
Genel	Model 1	0.83	0.363
	Model 2	-	-
Sektör 1	Düzeltilmiş Jones Modeli	0.08	0.782
	Model 2	-	-
Sektör 2	Düzeltilmiş Jones Modeli	5.05	0.025
	Model 2	16.02	0.066
Sektör 3	Düzeltilmiş Jones Modeli	-	-
	Model 2	32.45	0.000
Sektör 4	Düzeltilmiş Jones Modeli	0.61	0.435
	Model 2	-	-

Not: Bu testte H_0 hipotezi, “açıklayıcı değişkenler ve birim etki arasında korelasyon yoktur” şeklinde olup H_1 hipotezi ise, “açıklayıcı değişkenler ile birim etki arasında korelasyon vardır” şeklindedir. Olasılık değeri 0.05’ten küçük ise, H_0 hipotezi reddedilerek katsayı tahmininin sabit etkiler modeliyle yapılmasına karar verilir. Eğer olasılık değeri 0.05’ten büyük ise, H_0 hipotezi kabul edilerek tesadüfi etkiler modelinin kullanılmasına karar verilir (Yerdelen Tatoğlu, 2013:179-182).

Ek- 3: Tablo 3. Diagnostik Test Sonuçları

		Değişen Varyans		Otokorelasyon		Yatay Kesit Bağımlılığı
		Breusch ve Pagan LM Testi	Modified Wald Testi	Durbin-Watson Testi	Baltagi-Wu (LBI) Testi	Pesaran CD Testi
Genel	Model 1	68.00 (0.000)	-	2.125	2.284	0.935 (0.530)
	Model 2	-	-	-	-	-
Sektör 1	Düzeltilmiş Jones Modeli	16.78 (0.000)		2.490	2.716	0.476 (0.634)
	Model 2	-	-	-	-	-
Sektör 2	Düzeltilmiş Jones Modeli	-	1815.47 (0.000)	2.038	2.299	0.877 (0.620)
	Model 2	15.73 (0.000)	-	1.973	2.252	0.014 (0.989)
Sektör 3	Düzeltilmiş Jones Modeli	-	77506.46 (0.000)	2.03	2.157	1.495 (0.135)
	Model 2	-	78656.97 (0.000)	1.960	2.046	1.628 (0.104)
Sektör 4	Düzeltilmiş Jones Modeli	58.47 (0.000)	-	1.973	2.179	1.509 (0.131)
	Model 2	-	-	-	-	-

Not: 1) Rassal etkiler modeli kapsamındaki Breusch ve Pagan (1980) tarafından ortaya konulan LM (Lagrange Multiplier) Testindeki χ^2 istatistiğine göre elde edilen olasılık değeri 0.10'dan küçük olduğunda birim etkilerin varyansının sıfıra eşit olduğunu gösteren H_0 hipotezi reddedilerek değişen varyansın var olduğu kabul edilir.

2) Sabit etkiler modeli kapsamındaki Modified Wald Testinde H_0 hipotezi, “varyanslar birimlere göre homoskedastiktir” şeklindedir (Greene, 2003: 323-324). Buna göre hesaplanan olasılık değeri; 0.10'dan küçük ise, H_0 reddedilir ve bu durum değişen varyansın var olduğunu gösterir.

3) Bhargava, Franzini ve Narendranathan (1982)'ye ait Durbin-Watson Testi ve Baltagi- Wu (1999) tarafından geliştirilen yerel en iyi değişmez testi (Locally Best Invariant-LBI) değerleri; literatürde kritik değer olmamasına karşın 2'den küçük ise, otokorelasyonun var olduğu ancak büyük ise, otokorelasyonun var olmadığı şeklinde yorumlanır.

4) Pesaran (2004) tarafından geliştirilen CD (Cross Section Dependent) testinde olasılık değeri 0.10'dan küçük ise, birimler arası korelasyon (yatay kesit bağımlılığı) olmadığını ifade eden H_0 hipotezi reddedilir. Söz konusu testin olasılık değeri 0.10'dan büyük ise, H_0 hipotezi kabul edilir.